

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Explanatio In Psalmos

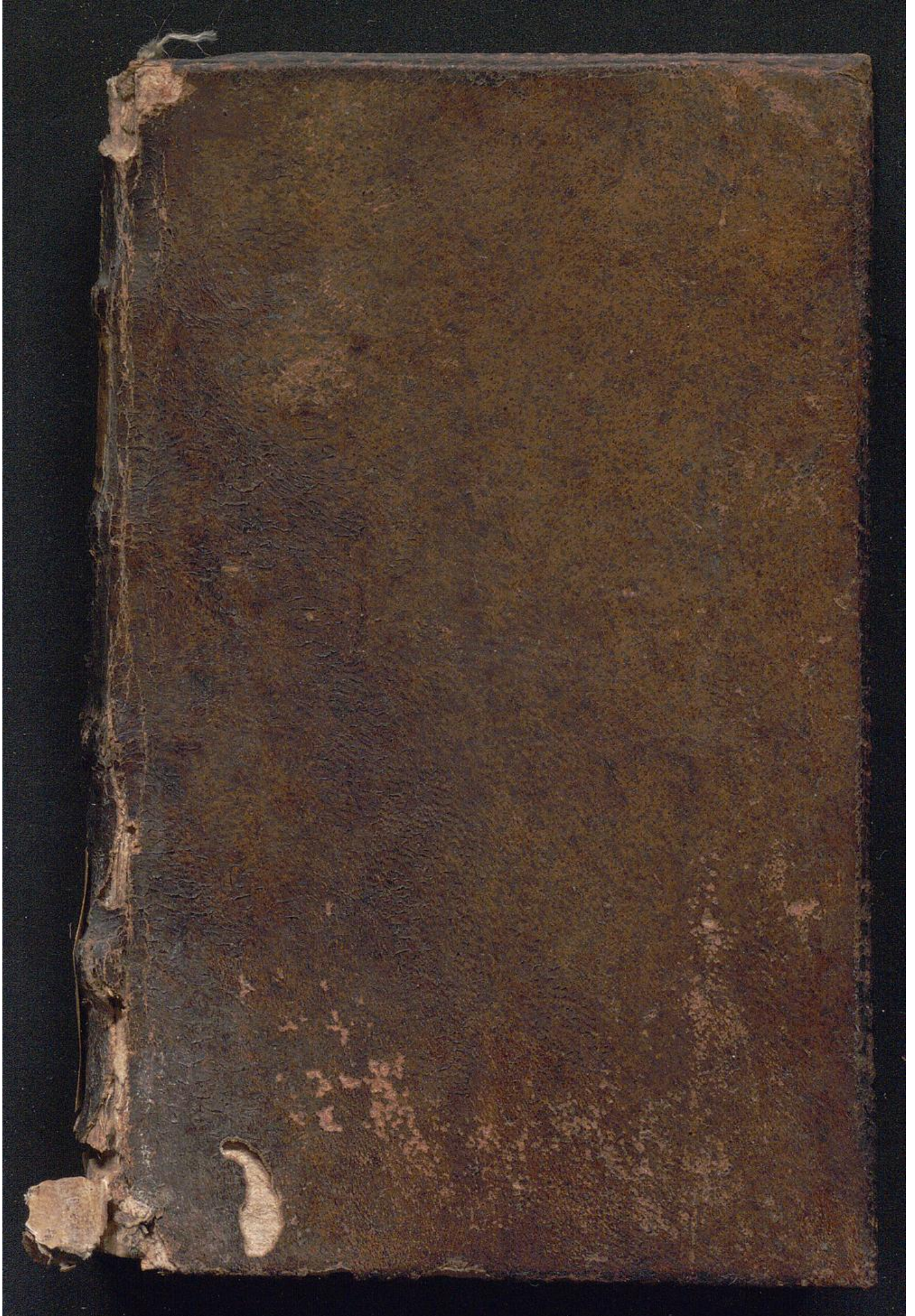
Complectens Psalmos à 76 ad 100

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

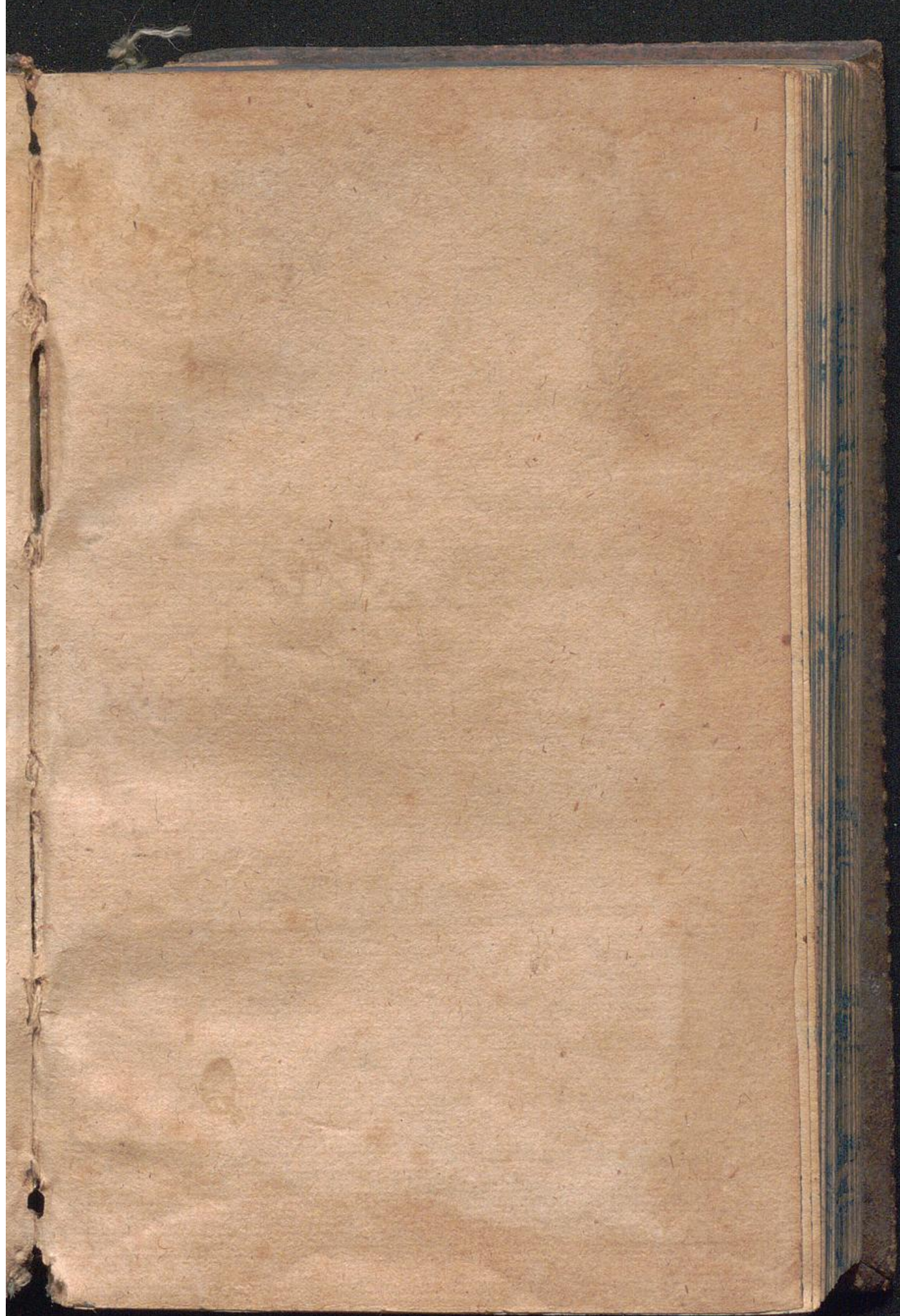
Dusseldorpii, 1764

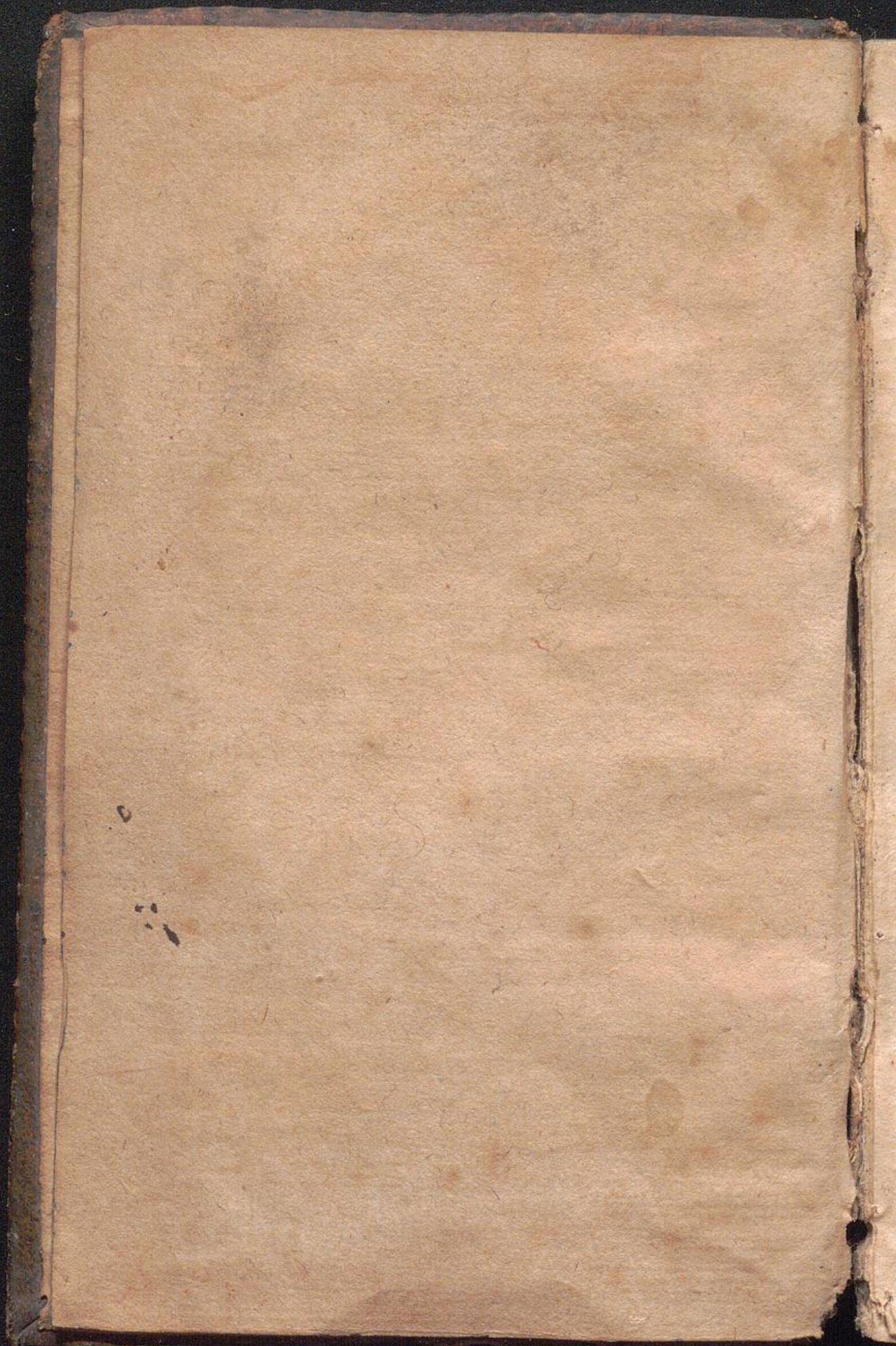
VD18 15558428-001

[urn:nbn:de:hbz:466:1-53423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-53423)

Th 3472

EXPLANATIO
IN
PSALMOS
AUTHORE
ROBERTO BELLARMINO,
EX
SOCIETATE JESU,
S.R.E. Tit. S. MARIAE in Via.
Presbytero Cardinali.

In
Compendium redacta.

&

D. D. Sodalibus Marianis
in Strenam oblata.

Ab

alio ejusdem Societatis Sacerdote.

Pars. II.

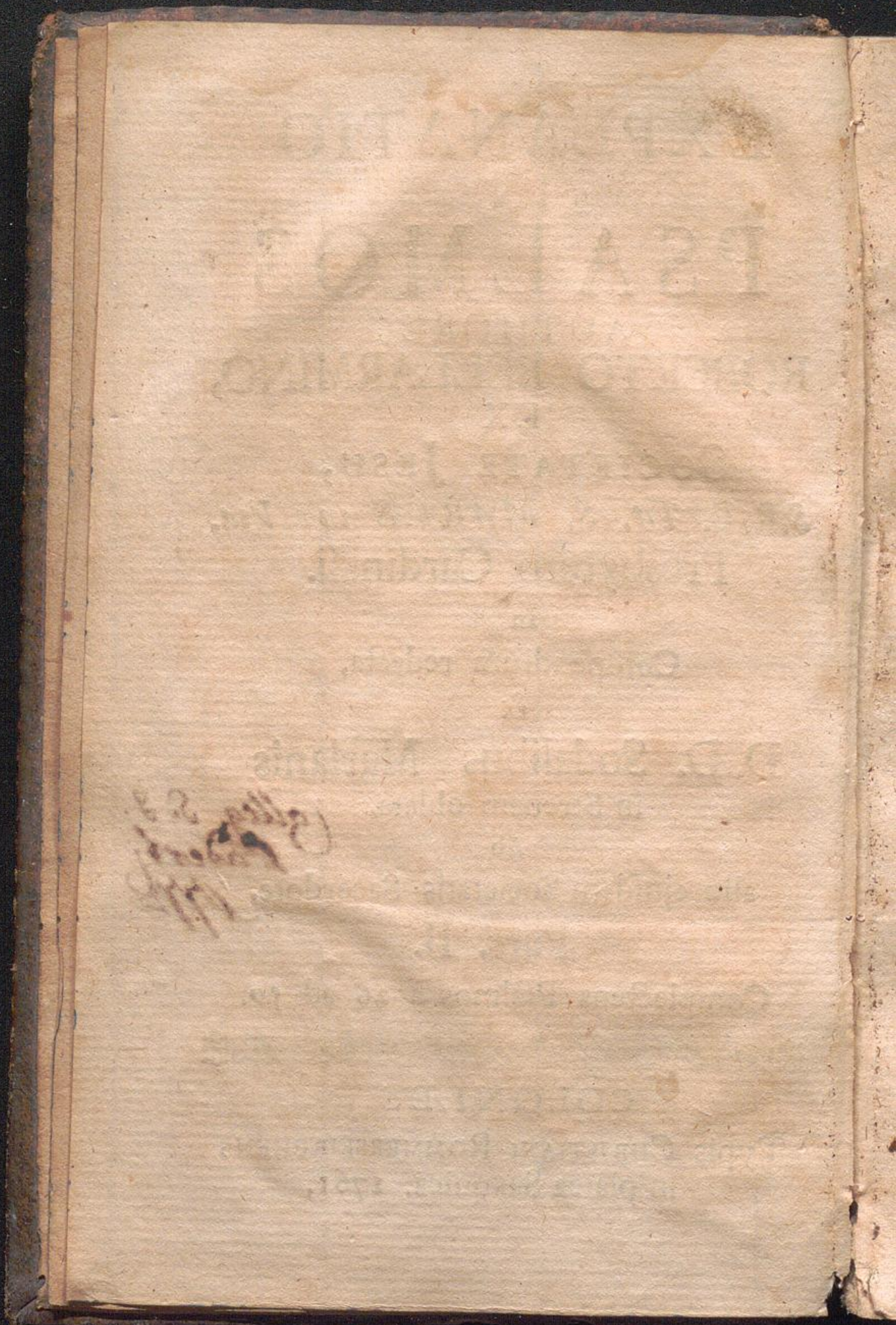
Complectens Psalmos à 26 ad 50.

COLONIAE,

Typis CHRISTIANI ROMMERSKIRCHEN,
in platea Saxonica, 1761.

*Colleg. S. S.
Paderb.
1772*

Titulus : *In finem pro Idithun, Psalmus Asaph.*

Probabilius per Idithun intelligitur hic nomen unius è Principibus cantorum, sed instrumenti musici, vel certi generis modulationis, ad cuius formam Psalmus canendus esset. Huic expositioni satis convenit phrasis Hebraica super Idithun.

Argumentum est oratio adversus tribulationes : Quæ sit autem tribulatio, de quâ Psalmus loquitur, non convenit inter Authores : alii intelligunt captivitatem Babylonicam ; alii persecutionem Antiochi tempore Machabeorum ; alii aliam, nobis incognitam tribulationem. S. Aug. utilissimè exponit Psalmum de miseriâ humanâ generatim, ac præsertim de eâ, quam sentiunt viri perfecti, qui dum anhelant ad patriam Cælestem, molestissimè ferunt moram exilii & peregrinationis.

¶ 1. *Voce mea ad Dominum clamavi, voce mea ad Deum, & intendit mihi.*

Indicat anima viri sancti, quàm molestè ferat moram, & pericula hujus peregrinationis. *Voce meâ* proprio animæ desiderio pulsavi aures Dei. Dicit, *ad Dominum*, hebraicè *ad Deum* : & repetit secundò *ad Deum*, quia videbat

debat à nullâ re creatâ posse obtineri, quod cupiebat, ideo transfiliens omnia, ad ipsum Deum accessit. Subdit fructum clamoris : *Et intendit mihi, hebraicè, aures mihi præbuit.*

ψ. 2. In die tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum, Et non sum deceptus.

Declarat cur, & quomodo Deum quasi rē, & invenerit. Per *diem tribulationis* intellige tempus hujus vitæ mortalis. Porro manibus quærere Deum in nocte est per opera bona, per obedientiam mandatorum, per vitæ puritatem in hoc exilio caliginoso Deum quærere. Addit. *non sum deceptus* : Testimonium enim conscientia bonæ, & patientia in tribulationibus, & frequentes victoriæ adversus tentationes efficiunt, ut anima experimento quodam dulcedinem Dei sentiat, & testimonium Spiritus in se habeat, quod sit Filius Dei.

ψ. 3. Renuit consolari anima mea, memor fui Dei, Et delectatus sum : Et exercitatus sum, Et defecit spiritus meus.

Quia quærrens Deum non fuit deceptus, re-
puit deinceps solatia caduca, quæ decipiunt.
Renuit &c. : quantumvis blandiuntur carna-
les voluptates, noluit indè gaudere anima
mea, sciens eas secum trahere graviores tristi-
tias.

uas. Ne tamen sine omni solatio essem, *memor fui Dei*, qui nulum decipit, & in quo solidum gaudium reperitur, *& delectatus sum*. Et post memoriam Dei, & voluptatem inde hauritam, exercitatus sum meditando de moribus exilii, & de jucunditatibus patriæ, & præ desiderio defecit spiritus meus.

ψ. 4. *Anticipaverunt vigilas oculi mei, turbatus sum, & non sum locutus.*

Declarat, quod dixerat; *exercitatus sum*: noctu surgebam ad meditandum, antequam excubiæ militares vigilare inciperent. Ex meditatione periculorum hujus vitæ fui turbatus, nec fui ausus aliquid loqui, sciens, Judicia Dei esse justissima, quamvis occulta.

ψ. 5. *Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in mente habui.*

Ecce, quid meditaretur, quando præveniebat vigilas, cogitavi dies hujus vitæ temporalis à principio usque ad finem, quæque in iis habemus, & agimus; & simul cogitavi annos æternos vitæ futuræ, quæque in iis habebimus, & agemus. Digna cogitatio, quæ totas noctes mentem occupet.

ψ. 6. *Et meditatus sum nocte cum corde meo, & exercitabar. & scopebam spiritum meum.*

Dicit idem aliis verbis, & inculcat. Consumpsi integras noctes mecum ipse colloquendo, non ore, sed corde; & mecum ipse cogitando exercitabar; & hoc modo quasi scopis cogitationum versabam huc, atque illuc spiritum meum.

ψ. 7. *Nunquid in æternum projiciet Deus? aut non apponet, ut complacitior sit adhuc?*

ψ. 8. *Aut in finem misericordiam suam abscindet, à generatione in generationem?*

ψ. 9. *Aut obliviscetur misereri Deus? aut continebit in ira sua misericordias suas?*

Hæc est meditatio & agitatio mentis, in quâ noctu exercebatur. Interrogationibus his contrarium sensum intendit, fore scilicet, ut Deus tot hominum peccatorum, Judæorum, gentium misereatur &c. Nunquid Deus tantam multitudinem hominum in æternum projiciet à misericordiâ suâ, & in infidelitate, & cæcitate dimittet? Non projiciet; sed tempore suo visitabit. Nunquid Deus non addet aliquando ad iram suam misericordiam suam, ut incipiat sibi complacere in gentibus, quas nunc odio prosequi videtur? Addet omnino. Nunquid removebit misericordiam suam ab hominibus in æternum? non removebit; non obliviscetur &c.; non continebit &c. Facilius est Deo
iram,

iram, quàm misericordiam suam continere: licet enim justè irascatur in impios; in ipsâ tamen irâ non continet, sed effundit misericordiam, quæ iram mitiget.

ψ. 10. *Et dixi, nunc cœpi: hac mutatio dextera Excelsi.*

Nunc incepti respirare, postquam meditando, & vigilando, Deo revelante, cognovi, misericordiam Domini effundendam super genus humanum. Hæc mutatio, quam prævideo, & prædico, iræ Divinæ in misericordiam; iniquitatis hominum in justitiam; captivitatis in redemptionem; pœnæ in gloriam, mutatio est admirabilis, quam nemo poterat efficere, nisi dextera Excelsi, quæ Christus est.

ψ. 11. *Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.*

ψ. 12. *Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventionibus tuis exercebor*

Respirans jam in spem futuræ redemptionis ait: antea quidem memor fui aliquorum operum, quæ fecit Deus in Ægypto coram Patribus nostris: sed (ponit *quia* hebraicè aliquando pro *sed*) nunc, ô Domine, memor ero ab initio Mundi omnium mirabilium tuorum, considerans opera justitiæ, & misericordiæ; potentiæ, & sapientiæ; naturæ, & gratiæ: &

mente revolvam, ac mirabor arcana consilia
curandi genus humanum, quæ Sapientia tua
adinvenit.

Ps. 13. *Deus in Sancto via tua; quis Deus
magnus, sicut Deus noster; tu es Deus, qui facis
mirabilia.*

Incipit laudare opera Dei; & dicit primò ge-
neratim; Actio tua, Deus, per quam ad nos ve-
luti exis, in sanctitate efficitur; nihil enim agis,
quod non rectum, & justum sit. Nec solum
Deus noster sanctus est, & sancta via ejus, sed
etiam magnus, & magna opera ejus, imò &
mirabilia ob sapientiæ profunditatem, quæ in
eis cernitur.

Ps. 14. *Notam fecisti in populis virtutem
tuam; redemisti in brachio tuo populum tuum,
filios Jacob, & Joseph.*

Descendit ad particulare opus Dei mag-
num, & mirabile. Potentiam tuam manife-
stasti Aegyptiis, & Gentibus, quæ audierunt
plagas Aegypti; quando; non alieno auxilio,
sed propriâ tuâ virtute, per multa signa, &
prodigia, populum tuum, qui constat ex filiis
Jacob, & Joseph. liberasti à miserâ servitute.

Spiritualiter Deus notam fecit potentiam in
populis omnium gentium, quia redemit ex
omnibus gentibus populum suum à tyrannide
Dia-

Diaboli, in brachio suo, quod est Christus.
Vide Isa. 53. v. 1.

v. 15. *Viderunt te aquæ Deus, viderunt te aquæ, & timuerunt, & turbata sunt abyssi.*

Scissionem Maris rubri poëticè describit, tribuens aquis sensum, quasi ob timorem præsentiae Dei aquæ recesserint, & turbatae non solum in superficie, sed & in imo profundo.

Spiritualiter aquæ populos significant, *juxta Apoc. 13. v. 15. Aqua, Populi gentium*, quando liberavit populum suum Deus, eum viderunt, scil. per fidem, & timuerunt agnoscences peccata sua, & judicia Dei: præcipuè timuerunt *Abyssi*, majores in gentibus, quia per fidem agnoverunt Judicia Dei esse abyssum multam, & Potentes potenter tormenta passuros. *Lege Act. Apost. C. 24.*

v. 16. *Multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes.*

v. 17. *Etenim sagitta tua transeunt, vox tonitruus tui in rota.*

Describit nunc reversionem maris, & tempestatem ad obruendos Ægyptios, quod fuit etiam opus mirabile ejusdem Dei. Maximus sonitus, & fremitus aquarum postea successit, cum, jubente te Deo, aquæ maris, quæ steterant instar murorum, dum transiret populus

A 5

Dei,

Dei, magno impetu cadentes submerferunt
 Aegyptios : quando etiam *sagittae* caelestes,
 h. e. fulmina discurrentia *transibant super eos*,
 & *vox tonitruus* super rotas currum Pharaonis,
 eas subvertebat, & in profundum deiciebat.

Spiritualiter sonitus aquarum est confessio
 populorum; vox nubium est vox Prædicato-
 rum Evangelii; fulmina & tonitrua sunt
 probitas vitæ, & miracula, quibus veritas fidei
 confirmatur. Illud, *vox tonitruus in rota*, pul-
 chre exponit S. Hieron., qui notat vocem
 tonitruus Evangelici tunc valde commovere po-
 pulos, si est in rotâ, h. e. in homine planè spi-
 rituali, & contemptore rerum terrenarum,
 qui terram vix tangat, & transeat, quomodo
 currens rota in puncto terram contingit, & mox
 deserit, & ad altiora defertur.

ψ. 18. *Illuxerunt coruscationes tue orbi
 terræ, commota est, & contremuit terra.*

Hæ *coruscationes*, hæc signa, hæc miracula
 illuxerunt non solis Aegyptiis, & Judæis, sed
orbi terrarum, longè, latèque nota facta sunt;
 & ideo habitantes in terrâ perturbati sunt, &
 populum Israeliticum formidare cœperunt.
 Spiritualiter intellige idem, quod Ps. 18. ψ. 4.
 dictum est.

ψ. 19.

†. 19. *In mari via tua, & semita tua in aquis multis, & vestigia tua non cognoscentur.*

Hic aperte describit transitum filiorum Israel per mare. In mari novo, & insolito modo invenisti populo tuo viam; & semitam fecisti eidem populo inter aquas multas, & hoc tam admirabili ratione, ut nullus deinceps vestigia tua, & eandem viam invenire potuerit.

Spiritualiter intellige, opera Dei non solum esse admirabilia; sed etiam investigabilia: sicut via in mari investigabilis est, quia nulla vestigia in ea relinquuntur.

†. 20. *Deduxisti sicut oves populum tuum in manu Moyfi, & Aaron.*

Ecce finem mirabilium Dei in Ægypto. Magnâ facilitate, & caritate, indefessâ providentiâ deduxisti per desertum, & utque ad promissionis terram, quasi ad pascua uberrima, populum tuum, sub potestate & regimine duorum optimorum Principum, Moyfi, & Aaron.

Spiritualiter admonemur, eos, qui ad Cælestem Patriam perventuri sunt, deducendos esse, sicut oves, in manu Moyfi, & Aaron, sive Superiorum Ecclesiasticorum, & civilium: ita ut sint mites, & patientes, sicut oves in medio luporum.

PSAL-

PSALMUS LXXVII.

Titulus : *Intellectus Asaph.*

Argumentum est docere populum beneficia Dei, & ingratitude veterum Israelitarum, ut eorum poenis territi, Dei Legem sequantur potius, quam exempla majorum. Insuper David adumbrat Regnum Christi : hoc indicant v. 2. nomina parabolarum, & propositionum; hoc monet Titulus, intellectus Asaph, ut nimirum Asaph, cui Psalmus cantandus dabatur, intelligeret, & alios intelligere faceret mysterium futuri Messiae.

v. 1. *Attendite popule meus Legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei.*

Hortaturus Populum longissimo sermone, capiat attentionem, ostendens, se utilia, & magna locuturum. *Attendite, inclinate, item Legem, Verba oris mei* hic idem sunt. Porro *inclina aurem tuam*, si dicitur populo, significat obedienter, & humiliter audire; si dicitur Deo, significat clementer, & misericorditer audire.

v. 2. *Aperiam in Parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.*

Ideo petit attentè, & humiliter audiri, quia loquetur parabolas, seu similitudines; & propositiones, seu ænigmata. Proferam sententias,

rias,

tias, quæ fuerunt absconditæ, & quasi ænigmata ab initio mundi : Myſteria enim Chriſti eſſi ſemper prædicta, & adumbrata, tamen velata erant, & pauciſſimis apertè revelata.

ſ. 3. *Quanta audivimus, & cognovimus ea : & Patres noſtri narraverunt nobis.*

ſ. 4. *Non ſunt occultata à filiis eorum, in generatione altera.*

ſ. 5. *Narrantes Laudes Domini, & virtutes ejus, & mirabilia ejus, quæ fecit.*

Docet, hiftoriam eorum, ſub quibus tegebantur Myſteria abscondita à conſtitutione mundi, accepiffe ſe à Patribus, & hos à Majoribus ſuis. NB. ſ. 4. cum parentheſi legendus eſt hoc modo : *Loquar, quanta, ſeu quæ audivimus, & cognovimus* : quoniam *Patres noſtri narraverunt nobis*, tum ſcriptis literis, tum ore proprio (non enim *occulta* eſſe voluerunt ea *filiis ſuis*, quos poſt ſe in generatione altera relinquebant) qui quidem Patres narrantes erant potentiam Dei admirabilem, & mirabilia opera, quæ fecit : ob quæ digniſſimus eſt omni laude.

ſ. 6. *Et ſuſcitavit Teſtimonium in Jacob, & Legem poſuit in Iſrael.*

ſ. 7. *Quanta mandavit Patribus noſtris nota facere ea filius ſuis, ut cognoscat generatio altera,*

ſ. 8.

ψ. 8. *Filii, qui nascentur, & exurgent, & narrabunt filiis suis.*

Ex rebus à Deo gestis, quas à Patribus accepit, primo loco narrat, quòd Deus dederit populo Israelitico legem, & mandata per Moysen; & utraque jusserit tradi filiis à parentibus, & sic propagari ad posterum.

Illud *Et* ψ. 1. potuisset omitti, quia nihil conjungit; & videtur additum ornatûs gratiâ, ut sæpe aliàs. Per *Testimonium* intellige *Legem*, vide Ps. 18. ψ. 8. Illud *suscitare Testimonium* est *Legem ponere*.

ψ 9. *Ut ponant in Deo spem suam, & non obliviscantur operum Dei, & mandata ejus exquisitant.*

ψ. 10. *Nefiant sicut Patres eorum, generatio prava, & exasperans.*

ψ. 11. *Generatio, quæ non direxit cor suum, & non est creditus cum Deo spiritus ejus.*

Ideo Deus legem dedit populo, & voluit posteris tradi, ut non sperarent in Idolis gentium, sed in Deo vero, qui legem S. de Cælo illis dederat, non sinè prodigiis: ne obliviscerentur mirabilia Dei opera, quæ fecit liberando eos de servitute Pharaonis. Præterea ut sollicitè quærerent, quid vellet ab eis Deus, atque id opere impleverent. Demum ut non imi-

taren-

tarentur majores ingratos, & infideles; qui in Ægypto ægrè crediderunt Moyfi; egressi de Ægypto, sæpè defecerunt ab obedientiâ Moyfi, & Dei, assiduè murmurantes, imò vitulos aureos adorantes. Illud v. 11. *Generatio Sc.* significat, eos non habuisse cor directum firmiter ad Deum, sed ad varia auxilia respexisse, nec fidelem fuisse eorum spiritum cum Deo.

ψ. 12. *Filii Ephrem intendentes, & mittentes arcum, conversi sunt in die belli.*

Per similitudinem explicat inconstantiam jam dictam. *Filii Ephrem*, h. e. Israelitæ similes fuerunt militibus, incipientibus præliari cum hostibus, & mox dimisso prælio, terga vertentibus. Nominatur tribus Ephraim præ aliis, tum quia erat numerosissima; tum, quia ut plurimum reprehenditur, ideo mala totius populi sub nomine Ephraim potius describuntur.

ψ. 13. *Non custodierunt Testamentum Dei, & in Lege ejus noluerunt ambulare.*

ψ. 14. *Et oblitifunt benefactorum ejus, & mirabilium ejus, quæ ostendit eis.*

ψ. 15. *Coram Patribus eorum fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Taneos.*

Explicat, quod metaphoricè dixerat, Israelitas conversos fuisse retrorsum. Nam cum pro

pro

professi essent, se obedituros Deo, non servaverunt pactum, nec Legem Dei impleverunt, & citò obliti sunt beneficiorum Dei, & mirabilium operum, quæ Deus fecerat pro eis in Ægypto, & quidem palam in planitie Ægypti, cujus Regia dicitur Tanis; quæque à Patribus suis narrari audierant.

ψ. 16. *Interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas, quasi in utre.*

ψ. 17. *Et deduxit eos in nube diei, & totâ nocte in illuminatione ignis.*

ψ. 18. *Interrupit petram in Eremo, & adaquavit eos velut in abyssu multa.*

ψ. 19. *Et deduxit aquam de petra, & deduxit tanquam flumina aquas.*

ψ. 20. *Et apposuerunt adhuc peccare ei, iram excitaverunt Excelsum in inaquoso.*

Post facta mirabilia in Ægypto, jam alia describit facta in egressu, nempe divisionem maris rubri, ut transiret populus sicco vestigio: item post egressum, nempe columnam nubis, quæ præeundo ostendebat iter per diem, & columnam ignis, quæ ostendebat iter per noctem; ac postea sitienti populoeductas aquas de petrá in maximâ copiâ, quasi petra ipsa in lacum profundissimum aquarum conversa esset. Addit verò David, post hæc omnia
mira-

mirabilia, populum incredulum iterum provocasse Deum ad iram in deserto in aquoso ob aquæ penuriam: quæ iterum educta est de petra.

Illud *quasi in utre* v. 16. significat, Deum eâ facilitate fecisse, ut mare confisteret, quâ potest continere modicam aquam inclutam in utre, ne decadat in terram. Illud *in nube diei*, v. 17. significat in nube per diem: Græcorum enim Genitivus pro Ablativo ponitur quo ipsi carent.

v. 21. *Et tentaverunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis.*

v. 22. *Et malè locuti sunt de Deo: dixerunt: poterit Deus parare mensam in deserto?*

v. 23. *Quoniam percussit petram, & fluxerunt aqua, & torrentes inundaverunt.*

v. 24. *Nunquid & panem poterit dare, aut parare mensam populo suo?*

v. 25. *Ideo audiuit Dominus, & distulit, & ignis accensus est in Jacob, & ira ascendit in Israel.*

v. 26. *Quia non crediderunt in Deo, nec speraverunt in salutare eius.*

v. 27. *Et mandavit nubibus de super, & januas Cali aperuit.*

v. 28. *Et pluit illis manna ad manducandum, & panem Cali dedit eis.*

ψ. 29. *Panem Angelorum manducavit homo, cibaria misit eis in abundantia.*

ψ. 30. *Transtulit Austrum de Celo, & induxit in virtute sua Africum.*

ψ. 31. *Et pluit super eos sicut pulverem carnes, & sicut arenam maris volatilia pennata.*

ψ. 32. *Et ceciderunt in medio castrorum eorum circa tabernacula eorum.*

ψ. 33. *Et manducaverunt, & saturati sunt nimis: & desiderium eorum attulit eis, non sunt fraudati à desiderio suo.*

Retulit beneficium aquæ à petrâeductæ, & infidelitatem populi; jam transit ad beneficia panis, & carnis, & ad novam populi incredulitatem. *Et tentaverunt* &c. experiri voverunt, an Deus verè esset omnipotens, & curam gereret populi sui: & ideo petierunt escas, quas anima ipsorum desiderabat, ut panes, & carnes; vide *Exod. 16. & num. 11. Et malè locuti sunt de Deo*, dubitantes scilicet, an posset in deserto pascere populum suum, sicut potare potuerat. Et hæc pertinent ad secundam murmurationem, nam prior præcessit priorem educationem aquæ, ut patet ex *Exod. C. 16. & 17. Ideo audivit Dominus murmurationem*, ex incredulitate procedentem, & distulit, h. e. longè fecit à se populum suum, removit à be-
ne-

nevolentiâ suâ; imò hanc in iram convertit,
& immisit ignem in castra, & multos occidit;
vide num. 11. Et tamen voluit convincere po-
pulum infidelem, & demonstrare potentiam
suam; & ideo *mandavit nubibus &c.* Hæc per-
tinent ad priorem murmurationem: manna
enim datum est ante productionem aquæ ex pe-
trâ. Manna dicitur panis de Cælo, quia ex
Cælo aereo pluebat; & panis Angelorum,
quia horum operâ, & ministerio fiebat. De-
mum removit, & stare prohibuit Austrum,
nempe Orientalem, sive Eurum, ut Africus,
sen Lybicus adduceret coturnices ad castra He-
bræorum in tantâ copiâ, quanta est copia pul-
veris in littore maris.

¶. 34. *Adhuc esca eorum erant in ore ipso-
rum; & ira Dei ascendit super eos.*

¶. 35. *Et occidit pingues eorum, & electos
Israel impedivit.*

¶. 36. *In omnibus his peccaverunt adhuc,
& non crediderunt in mirabilibus ejus.*

¶. 37. *Et defecerunt in vanitate dies eo-
rum, & anni eorum cum festinatione.*

¶. 38. *Cùm occideret eos, querebant eum,
& revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.*

¶. 39. *Et rememorati sunt, quia Deus ad-
jutor est eorum, & Deus excelsus redemptor eo-
rum est.*

¶. 40. Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.

¶. 41. Cor autem eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.

Ostendit, Deum magno miraculo satisfacisse desiderio Hebræorum, ut ostenderet potentiam suam: sed non dimisisse impunitam infidelitatem, & contumaciam eorum. *Adhuc* *osce* &. nondum consumpserant coturnices, & Deus iratus occidit ex eis partem maximam, ita ut locus ille appellaretur *Sepulchra concupiscentiarum*. 11. Quomodo eos Deus occiderit, Scriptura non docet; sed credibile est, morbo aliquo ex nimia aviditate, & saturitate comedentium exorto. Occidit autem Deus præcipue pingues & electos, h. e. magis deditos voluptatibus, & juventute, ac viribus robustiores: quos electos dicit *impeditos*, quia morbus deiecit eos, & impedit, ne à morte fugere possent, quamvis altoqui robustissimi essent. Hoc verò iis accidit, quia peccaverunt in Deum infidelitate suâ, & non credentes, mirabilia illa à Dei omnipotentia fieri, sed casu accidisse, ut coturnices ad eos deferrentur. Ideo morte puniti sunt tantâ velocitate, ut defecerint dies eorum in vanitate, h. e. velut fumus, aut

am-

umbra, quæ celerrimè transit, & vestigium nullum relinquit. Ipsi autem eùm flagellarentur à Deo, & morte afficerentur, redibant ad eor, & quærebant adiutorium Dei, & diluculo, h. e. statim, cùm primùm flagellum sentire inciperent, veniebant supplices ad misericordiam Domini implorandam; & tunc ad memoriam revocabant beneficia Dei priora: sed non erat stabilis, & vera conversio eorum, sed metu extorta, & ficta: nam ore quidem amorem, & devotionem erga Deum profitebantur, sed mentiebantur, quia cor eorum &c.

Y. 42. Ipse autem est misericors, & propitius fiet peccatis eorum, & non disperdet eos.

Y. 43. Et abundavit, ut averteret iram suam, & non accendit omnem iram suam.

Y. 44. Et recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens, & non rediens.

Y. 45. Quoties exacerbaverunt eum in deserto? in iram concitaverunt eum in iniquos.

Y. 46. Et conversi sunt, & tentaverunt Deum, & sanctam Israel exacerbaverunt.

Y. 47. Non sunt recordati manus ejus, die quâ redemit eos de manu tribulantis.

Confert bonitatem Dei cum nequitia hominum, & ait, Deum quidem flagellasse eos, sed non tam severe, ut eorum peccata mereban-

tur. Nam propitius erit peccatis eorum, & non disperdet omnino populum suum : sic ex numero eorum ; qui exierant ex Aegypto, remanserunt Josue, & Caleb, qui figuram gerebant Electorum, qui salvi fient. Et licet tanta sit Judæorum dispersio, promissio tamen impleta est in Apostolis, qui ex Hebræis erant. *Et abundavit*, copiosè avertit iram suam, multum remittendo de pœnâ promeritâ ; & sic avertit iram suam, quia *non accendit omnem iram suam*, ut justè facere potuisset. *Et recordatus* *Ec.* accessit ad rationem miserendi naturæ hominis post primum peccatum infirma, obnoxia carnalibus concupiscentiis ; item spiritus vitalis, seu vita corporalis, quæ progrediendo consumitur, & mutabilis, atque instabilis est : nam *quoties exacerbarunt* *Ec.*, *concitaverunt* *Ec.* instabilitate suâ, nempe jam promittendo fidem, & obedientiam ; jam contrà obloquendo, & recalcitrando : nam conversi sunt à bono proposito, & promissis, & tentarunt Deum, experiri volentes, an verè omnipotens esset : & sic exacerbarunt Deum Israelis, qui solus propriè *sanctus est*, h. e. purus, inviolabilis : Dii enim gentium immundi Dæmones sunt. Demum tanta fuit mutabilitas, & stultitia Hebræorum, ut statim obliti sint

ing-

signorum, ac prodigiorum maximorum, & plurimorum, quæ manus Dei fecit, cum eos de servitute Egyptiacâ liberaret.

Y. 48. Sicut posuit in Egypto signa sua, & prodigia sua in campo Taneos.

Y. 49. Et convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres eorum, ne biberent.

Y. 50. Misit in eos cymomyiam, & comedit eos; & ranam, & disperdidit eos.

Y. 51. Et dedit erugini fructus eorum, & labores eorum locustæ.

Y. 52. Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.

Y. 53. Et tradidit grandini jumenta eorum, & possessiones eorum igni.

Y. 54. Misit in eos iram indignationis sue, indignationem, & iram, & tribulationem: immisiones per Angelos malos.

Y. 55. Viam fecit semite iræ sue: non percit à morte animabus eorum, & jumenta eorum in morte conclusit.

Y. 56. Et percussit omne primogenitum in terra Egypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

Y. 57. Et abstulit sicut oves populum suum, & perduxit eos tanquam gregem in deserto.

Y. 38. *Et deduxit eos in spe, & non timuerunt, & inimicos eorum operuit mare.*

Quæ prodigia Y. 47. dixit generatim, his 41. Y. describit, præcipua nimirum, & ordine, quo sibi placuit; ceterum omnia narrantur Exod. à C. 7. ad 14. Non sunt recordati, quemadmodum statuerit Deus ingentia signa potentiae suæ in Aegypto, & potissimum in parte nobiliori Aegypti, ubi est Tanis Regia Pharaonis. *Et convertit*, h. e. quia convertit in sanguinem flumina eorum, & imbres &c. : per imbres intellige non pluviam, quæ vix est in Aegypto, sed aquam, seu iterum flumina. *Misit Cynomyiam*, h. e. muscas caninas. *Et dedit ærgini &c.* : grando enim cum igne fulgurum, & fulminum descendebat, nec solum herbas; sed etiam jumenta perdebat. *Misit in eos &c.* generatim complectitur omnes alias plagas, quas omiserat, ut ulcera, vesicas &c. *Misit iram, & indignationem*, h. e. effectum iræ, & furoris, qui est tribulatio. Per *Angelos malos* intellige vel Dæmones, vel Angelos S., qui dicuntur mali ab effectu, quia puniunt, quos Deus vult puniri. *Viam fecit &c.*

Insignis metaphora est, quasi dicat Ira Divina ultionem parans, detinebatur à divinâ misericordiâ, ne usque ad mortem descæviret: sed

sed tandem remoto obice misericordiae, viam
aperuit irae suae, & non pepercit vitae ipsorum
à morte; sed occidit omnia primogenita ho-
minum, & jumentorum, quae erant primi-
tia laborum Aegyptiorum. Laborant scil. ho-
mines in educandis filiis suis, & jumentorum
suorum; unde labor primogenitis impensus di-
cebatur primicia laborum. Illud, in tabernacu-
lis Cham significat in Aegypto, quam primò
inhabitavit, & possedit Cham, filius Noë. Et
abstulit &c. Occisis primogenitis Aegyptiorum,
dedit Pharaon facultatem Hebraeis abeundi ex
Aegypto, Exod. 12. Et tunc Deus eduxit po-
pulum suum ex Aegypto in desertum Arabiae;
duxit autem eos cum fiducia magnâ; & inimi-
cos eorum operuit mare, quae fuit ultima plaga
Aegyptiorum, & finis captivitatis filiorum
Israel, ut habetur Exod. 14.

¶. 59. Et induxit eos in montem sanctifica-
tionis suae, montem, quem acquisivit dextera
eius.

¶. 60. Et eiecit à facie eorum gentes, &
sorte divisit eis terram in funiculo distributio-
nis.

¶. 61. Et habitare fecit in tabernaculis eo-
rum tribus Israel.

¶. 62. Et tentaverunt, & exacerbaverunt

B §

Deum

Deum excelsum, & testimonia ejus non custodierunt.

ψ. 63. Et averterunt se, & non servaverunt pactum : quemadmodum Patres eorum, conversi sunt in arcum pravam.

ψ. 64. In iram concitaverunt eum in collibus suis, & in sculptilibus suis ad emulationem eum provocaverunt.

Transit ad historiam libri Josue, & Judicum, atque ostendit, fuisse Hebræos introductos à Deo in terram promissionis, quam vocat montem sanctificationis sue, quia erat terra montosa, & quam Deus sibi ipse sanctificaverat, & dedicaverat, ut in eâ coleretur à populo suo : dicit etiam terram hanc acquisitam à Deo, quia Deus fecit evidentibus miraculis, duce Josue, ut Israelitæ vincerent bello, & expellerent pristinos habitantes cultui Idolorum addictos. Sed Hebræi, in terram promissionis introducti, non fuerunt meliores Patribus suis, qui in deserto perierant : nam & ipsi tentaverunt, & exacerbarunt Deum, fervientes Idolis, & verum Dei cultum deferentes. Illud, conversi sunt in arcum pravam, significat eos imitatos esse arcum distortum, qui non jacit sagittas, quò jaciendæ sunt, sed in aliam partem, ubi non oportebat. Sic Hebræi

brai promittebant observantiam legis Dei; videbantur sagittas operum suorum dirigere ad cultum veri Dei; sed interim sacrificabant Diis alienis. *In iram concitaverunt* &c. nam in excelsis collibus, præsertim frondosis collocabant altaria Idolorum, ibique eis sacrificabant.

¶. 65. *Audivit Deus, & sprexit, & ad nihilum redegit valde Israel.*

¶. 66. *Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, ubi habitavit in hominibus.*

¶. 67. *Et tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulcritudinem eorum in manus inimici.*

¶. 68. *Et conclusit in gladio populum suum, & hereditatem suam sprexit.*

¶. 69. *Juvenes eorum comedit ignis, & virgines eorum non sunt lamentatae.*

¶. 70. *Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt, & viduae eorum non plorabantur.*

Explicat ultionem Divinam in peccata populi sui: Philistæi scilicet fuderunt exercitum Israël, & Arcam Domini captivam duxerunt, Sacerdotibus occisis, qui eam custodiebant. *Vide I. Reg. 4. Audivit & cognovit peccata populi sui clamantia in Cælum: & sprexit populum suum tanquam inutilem, & morte dig-*

dig-

dignissimum; & eum valde humiliavit, concessi victoriâ maximâ hostibus eorum. *Et repulit* &c. abiecit tabernaculum, in quo erat Arca, & quod tunc erat in Silo: & in quo tabernaculo Deus quodam modo habitabat inter homines, quia indè dabat responsa hominibus. *Et tradidit* &c. permisit capi Arcam à Philistæis, quæ Arca erat potentia, robur, & simul decor, ac gloria Israel. *Et conclusit* &c. permisit undique circumdari gladiis hostium populum suum, quem elegerat sibi in hereditatem, h. e. populum peculiarem, & proprium. *Juvenes eorum* &c. ardor belli, sive ignis iræ Dei consumpsit præstantissimos quosque, quales solent esse homines in flore juventutis: & occisis juvenibus in bello, virgines eis desponsatæ non habuerunt, qui earum sortem lugerent: quoniam in communi strage quisque habuit, quod domi suæ iugeret: & ob eandem causam, Sacerdotibus occisis, nemo fuit, qui relictas eorum uxores desiendo consolaretur.

v. 71. *Et excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus à vino.*

v. 72. *Et percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis.*

v. 73. *Et repulit tabernaculum Joseph, & tribum Ephraim non elegit.*

v.

¶. 74. Sed elegit tribum Juda montem
Sion, quem dilexit.

¶. 75. Et edificavit sicut Unicornium san-
ctificium suum in terra, quam fundavit in se-
cula.

¶. 76. Et elegit David servum suum, &
sustulit eum de gregibus ovium, de post fœtantes
accepit eum.

¶. 77. Pastere Jacob servum suum, &
Israel hereditatem suam.

¶. 78. Et pavit eos in innocentia cordis sui,
& in intellectibus manuum suarum deduxit eos.

Ostendit, Deo placuisse afflictionem po-
puli sui, quatenus poena erat peccatorum; sed
non placuisse superbiam, & iniquitatem Phi-
listinorum, qui eos afflixerunt; & ideo vin-
dictam ab ipso Deo sumptam de Philistæis;
Vide 1. Reg. C. 5. Deus saepe utitur malâ vo-
luntate impiorum ad aliquos puniendos; &
deinde punit eosdem impios, non tam atten-
dens, quod per illos ipse fecit bonum, quam
malam nocendi cupiditatem, quam in eis ipse
non fecit.

Et excitatus G. Prævaluerunt Philistæi in
Hebræos, non ob Philistæorum potentiam,
vel Domini impotentiam; sed quia Dominus
dormiebat, & dormiebat sopore gravi, tan-
quam

quam erapulatus à vino : ebrietas enim altè dormire facit. Sed à sopore illo excitatus, potentiam suam in Philistæos in rificè demonstravit. Dicitur Deus dormire metaphoricè, dum ita se gerit, ac si non adverteret injurias, quas illi faciunt iniqui : dicitur verò dormire, ut erapulatus à vino, dum patienter agit erga gravissimos peccatores, ac si ita altè dormiat, ut non advertat injurias maximas contra se fieri, qualis injuria fuit captivitas Arcæ. *Et percussit Sc.* inmisit enim morbum gravissimum, & pudendum in posteriora corporis Philistæorum, & ut Scriptura ait, in *secretiore parte natium* 1. Reg. 5. ut simul cruciarentur dolore, & rubore. *Opprobrium sempiternum dedit illis* : quia providentia Dei fecit, ut ipsi Philistæi anos anteos appenderent Arcæ ad memoriam sempiternam morbi pudendi, quo Deus illos affecerat. *Vide 1. Reg. 6. Et replevit Sc.* noluit deinceps tabernaculum sacrum, in quo servabatur Arca, esse in Silo, quæ est civitas in tribu Ephraim, qui filius erat Joseph : & constituturus Regnum in populo suo, non elegit Regem ex tribu Ephraim, quæ erat una ex duabus tribubus Joseph, & quidem numerosissima, ac potentissima, sed *elegit tribum Juda*, ex quâ daret populo suo Principes : & ele-

elegit montem Sion in locum tabernaculi, & postea templi, in quo servaretur Arca, & fierent sacrificia. *Et edificavit Deus in monte Sion, sive in Jerusalem, quæ est terra duratura in æternum, sanctuarium suum firmissimum, quasi cornu Monocerotis, quæ bestia solum unum cornu, sed firmissimum, & robustissimum gerit. Hæc est parabola præcipua, & propositio, sive ænigma potissimum, quod initio Psalmi Propheta promisit; nec enim sanctuarium Testamenti veteris fuit firmum, ut cornu Monocerotis, nisi in typo sanctuarii Testamenti novi: nec mons Sion, aut Jerusalem fuit terra fundata in sæcula, cum brevi everta fuerit, nisi in figurâ Ecclesiæ Christianæ, adversus quam porta inferi non prevalebunt, & cujus Religio, & Sacramenta durabunt usque ad mundi consummationem. Et elegit David &c. omittit Regnum Saulis, utpote modicum duraturum, & quasi extortum à Deo clamoribus populi: sed Regnum Davidis posuit, qui Christi figuram gerebat, & ex propriâ Dei voluntate duraturum in æternum erat. Elegit ergo David servum suum; & sustulit eum de humili loco, ne foris ejus virtuti tribueretur tanta exaltatio: sustulit, inquam, de officio, & munere pastoritio, quod*
re-

reipsâ exercebat, cum oves scætas lequeretur:
 & transtulit eum ad ministerium pascendi ho-
 mines: præposuit enim illum Regem populo
 suo, & hæreditati suæ, quæ Israël, & Jacob
 appellatur. *Et pavit Sc.* optimam fuisse divi-
 nam electionem eventus probavit. David enim
 pavit, & rexit populum Dei in innocentia cor-
 dis, & sapientiâ operis: *In innocentia cordis,*
 quia cor purum, & immaculatum gerens, non
 affectabat gloriam suam, sed Dei; non utilita-
 tem suam, sed populi: cupiebat non tam præ-
 esse, quàm prodesse; pascebat oves, non ut
 suas, sed ut Domini sui: ut minister, non ut
 herus. *In sapientiâ operis,* vel, ut David loqui-
 tur, *in intellectibus manuum deduxit populum:*
 quia consideratè agebat, quidquid agebat; non
 temerè, non sinè consilio, non absque maturi-
 tate. Quæ omnia etsi utcunque Davidi conve-
 niant; absolutè tamen, & perfectè non nisi in
 Christo conveniunt. Alioqui non reprehende-
 retur in Scripturâ David, quòd uxorem alie-
 nam concupierit; quòd adulterium, & homi-
 cidium perpetraverit; quòd populum sinè cau-
 sâ numerari voluerit; quòd Miphiboseth inau-
 ditum damnaverit, & bona ipsius imprudens
 calumniatori donaverit. Christus autem verè
 innocens corde, & sapiens in opere fuit: qui
 pec-

peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore
ejus. 1. Petri 2. & qui audacter dicere pote-
rat: quis ex vobis arguet me de peccato?
Joan. 8.

PSALMUS LXXVIII.

Titulus: *Psalmus Asaph.* De hoc titulo ni-
hil dicendum occurrit.

Argumentum est deploratio calamitatis, quæ
accidit Hebræis sub Antiocho, & ceteris Regibus
tempore Machabæorum. Poteris etiam cum S.
Aug. Psalmum accommodare ad persecutio-
nes Ecclesiæ sub Regibus, & Imperatoribus
paganis. In hoc Psalmo coneordant textus He-
braici, Græci, & Latini, & totus Psalmus fa-
cillimus est.

ψ. 1. *Deus venerunt gentes in hereditatem
tuam: polluerunt templum sanctum tuum,
posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam.*

Loquitur in personâ populi Dei, futuri tem-
pore Machabæorum. Deus, pagani Idololatrarum
venerunt in eam civitatem, & provinciam,
quam elegisti de toto orbe terrarum in pro-
prium possessionem, *Polluerunt &c.* Altaria
profanando, & Idolis consecrando. Ipsam re-
giam civitatem adeò desolaverunt, ut non vi-
deretur civitas, sed tugurium desertum, qualia
C
eri-

eriguntur ad custodiam pomorum in hortis &c,
Vide 1. Machab. 1. § 3.

ψ. 2. *Posuerunt morticina servorum tuorum escas volatilibus Cali, carnes sanctorum tuorum bestiis terra.*

ψ. 3. *Effuderunt sanguinem eorum, tanquam aquam in circuitu Ierusalem, & non erat qui sepeliret.*

Deploravit vastationem templi, & civitatis; jam deplorat cædem hominum, & barbariem hostium, qui cadavera occisorum Judæorum sepeliri non patiebantur; sed exposuerunt in escam corvis, & canibus. *Morticina* proprie significat cadavera eorum, qui morbo interierunt; hic extenditur vocabulum ad corpora occisorum. Illud, *Sanctorum tuorum* significat homines Deo sanctificatos per fidei professionem. Vaticinium vide impletum 1. Mach. 7.

ψ. 4. *Facti sumus opprobrium vicinis nostris: subsannatio, & illusio his, qui in circuitu nostro sunt.*

Deplorat infamiam, ex illâ persecutione secutam. *Facti sumus* &c. vicina Regna Idumæorum, Moabitarum, Ammonitarum &c. despiciebant, & irridebant Hebræos, ut imbelles, & contemptibiles.

ψ. 5. *Usquequò Domine irasceris in finem? accendetur velut ignis furor tuus?* Vi-

Videbat Propheta, iram Dei in populum ita accensam, ut videretur funditus interiturus: ideo in personâ populi precatur finem tantæ indignationis, quam igni comparat, qui nisi celeriter exstinguatur, crescit, & omnia consumit.

Ps. 6. Effunde iram in gentes, quæ te non noverant, & in Regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.

Orat, converti iram Dei in hostes populi sui. Nos etsi mali filii sumus, tamen filii sumus, te novimus Deum verum, te colimus, & invocamus. *Effunde igitur potius iram &c.*, qui te non noverunt, non habent pro Deo; non invocant nomen tuum, quia omnipotentem te esse non credunt. Sed occurrit quæstio ex *Luc. 12.* ubi dicitur: *Servus, qui non novit voluntatem Domini sui, vapulabit paucis; qui verò novit, & non fecit, vapulabit multis.* R. S. Aug. Evangelium loqui de servis ejusdem familiæ: inter eos enim gravius peccant, & severius puniuntur, qui scientes peccant, quàm qui nescientes: sed utrisque multò gravius peccant, & severius puniendi sunt, qui de familiâ non sunt, sed hostes jurati, & serviunt creaturæ potius, quàm Creatori, de qualibus Psalmus agit *Ps. seq.*

¶. 7. *Quia comederunt Jacob, & locum ejus desolaverunt.*

Non solum isti Deum non invocaverunt; sed & populum ejus quasi panem consumpserunt, spoliantes, fugantes, interficientes; & civitatem Jerusalem desolantes in solitudinem rede-
gerunt.

¶. 8. *Ne memineris iniquitatum nostrarum antiquarum: cito anticipent nos misericordia tua, quia pauperes facti sumus nimis.*

Ne videretur populus Dei, dum hostes accusat, & dignos poenâ judicat, seipsum voluisse justificare, quasi non meritas poenas daret, & quasi potentia adversariorum, non justitia Dei attenderetur; fatetur peccata, & ad misericordiam Patris appellat. Ne punias nos ob iniquitates antiquas, tum nostras, tum parentum, quorum iniquitatem sequimur. *Cito anticipent &c.* jam ruimus in interitum, nisi velocissimè misericordia tua præveniat nos: nam facti sumus afflicti, humiliati, egeni non solum opum, sed etiam virium, & auxilii.

¶. 9. *Adjuva nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui Domine libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum.*

Per modum orantis, non docentis, explicat
mo-

modum, quo misericordia Dei nos anticipet. *Adjuva nos Deus &c.* in hac præfenti calamitate, quod ut facias, duo sunt necessaria; & ut liberes nos à persecutione, & ut ignoscas peccatis, propter quæ in persecutionem incidimus. Utrumque autem petimus non propter iustitiam, & merita nostra, sed propter nomen, & gloriam tuam. Dicit, *Adjuva*, ut ostendat, non tolli arbitrii libertatem per auxilium gratiæ, sed stabiliri: non enim propriè adjuvatur, nisi qui aliquid agit cooperando gratiæ.

¶. 10. *Ne fortè dicant gentes, ubi est Deus eorum? & innotescat in nationibus coram oculis nostris.*

Ratio, cur dixerit, propter gloriam nominis tui: Ne fortè dicant gentes, *Ubi est Deus*, qui solebat adesse Judæis, & blasphemetur potentia, vel sapientia Dei, quasi fugerit, & absconderit se tanquam imbecillus; aut ignoraverit, quid acciderit populo suo. *Et innotescat &c.* non solum aliqui ita blasphement, sed divulgetur hæc blasphemia inter nationes, nobis ipsis videntibus, audientibus, & ideo etiam graviter erubescantibus.

¶. 11. *Ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est, introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.*

C 3

Er.

Ergo ne blasphemetur nomen tuum, respice aliquando sanguinem effusum servorum tuorum occisorum, & ulciscere : respice, & ulciscere servos tuos, qui reliqui sunt, & in compedibus viventes gemunt ad te, Domine.

Ps. 12. *Secundum magnitudinem brachii tui posside filios mortificatorum.*

Ps. 13. *Et redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum : improprium ipsorum, quod exprobraverunt tibi Domine.*

Duo petierat in personâ populi Dei, ut ulcisceretur sanguinem occisorum, & ut liberaret captivos morti destinatos; nunc eadem petit, sed ordine inverso. Sicut brachium tuum robustissimum est, ita fortiter resiste persecutoribus nostris, & posside ut propriam hæreditatem reliquias populi tui, filios nempe eorum, qui ab hostibus occisi sunt. Et retribue vicinis hostibus nostris pœnam longè maiorem, quam reconde in sinu eorum, ne facillè eam excutere possint. Sicut tibi exprobraverunt imbecillitatem, & insipientiam, quasi verus Deus non esses : sic ostende, illos verè fuisse imbecilles, & insipientes, non tam homines, quàm vermiculos terræ, aut pulverem.

Ps. 14. *Nos autem populus tuus, & oves pascuæ tuæ, confitebimur tibi in seculum.*

✱.

¶. 15. *In generationem, & generationem annuntiabimus laudem tuam.*

Verè scribit S. Aug. verba ¶. 13. esse potiùs prædictionem, quàm imprecationem : & ex illâ certissimâ prædictione concludit : illi, ut meriti sunt, recipient in sinum suum gravissimam ultionem : nos laudabimus te, & prædicabimus gloriam tuam in sæcula. Vaticinium adumbratum est in Hebræis post persecutionem Antiochi; sed impletur multò veriùs in Ecclesiâ Christi post tot persecutiones.

PSALMUS LXXIX.

Titulus : *In finem pro his, qui commutabuntur, testimonium Asaph, Psalmus.*

Illud, testimonium Asaph, significat hunc Psalmum esse testimonium per Asaph decantatum, quo Spiritus S. testificatur captivitatem Israel, & liberationem. Cetera patent ex Ps. 44. & alibi.

Argumentum est prædictio captivitatis, & liberatio Hebræorum. Que figura sunt captivitatis generis humani per Diabolum, & liberationis per Jesum Christum Salvatorem nostrum.

¶. 1. *Qui regis Israel, intende; qui deducis velut ovem Joseph.*

Incipit invocando Deum, & orando, ut exaudiat orationem. Tu Deus, qui es proprius

Rector, & pastor populi Israelitici, & qui deducis ad pascua velut ovium gregem, eundem populum descendantem ex Joseph, audi orationem, quam fundo pro ipso populo tuo

*ψ. 2. Qui sedes super Cherubim, manifesta-
re coram Ephraim, Benjamin, & Manasse.*

Rogavit Deum, ut intenderet aures ad preces populi; jam rogat, ut intendat etiam oculos, & benignè respiciat. Tu Deus, qui sedes in Cælo super primarios Angelos, qui Cherubim appellantur, & in typum huius rei in sanctuario tuo, super imagines Cherubim propitiatorium, quasi thronum tuum habes, ubi & Arca quasi scabellum pedum tuorum est, ostende faciem tuam, h. e. placare filiis Israel. Nominat tres illas tribus, quia Ephraim, & Manasse erant filii Joseph, fratris uterini ipsius Benjamin; & *ψ. 1.* per Joseph totum populum significaverat.

*ψ. 3. Excita potentiam tuam, & veni: ut
salvos facias nos.*

Superiora jam dicit clariùs. Potentia tua quasi sopita videtur, dum nos affligi sinis ab iniustis persecutoribus nostris: ideo *Excita Ge. & veni* per auxilium tuum potentissimum, ut *salvos nos facias.*

*ψ. 4. Deus converte nos; & ostende faciem
tuam, & salvi erimus.*

Cur

Cur Deus læpe nos non respiciat, causa est, quia nos avertimus ab eo faciem, & convertimur ad res creatas; sed quia sinè auxilio Dei non possumus ad eum converti, ideo utrumque petit in personâ populi Deus inspira nobis amorem tuum, ut averſi à rebus creatis, ad te iterum convertamur. Et simul converte ad nos faciem tuam, ut ita sanctæ caritatis vinculo tecum uniti ab hostibus omnibus, qui nos impugnant, salvi esse possimus.

✠. 5. Domine Deus virtutum, quousque irasceris super orationem servi tui?

Videbat magnam iram Dei exarsisse in populum peccantem, nec se ideo facile posse exaudiri, ideo orat vehementius: Domine Deus exercituum, qui terribilis es, militiâ Cælesti innumerable circumdatus, quousque irasceris etiam mihi oranti? Vide Thren. 3. v. 44.

v. 6. Cibabis nos pane lacrimarum, & potum dabis nobis in lacrimis in mensura.

Subintellige hîc quousque, ut sensus sit: quousque fines nos in tantâ afflictione morari, ut nihil magis, quàm lacrimari nobis libeat, & sic lacrimis, quasi cibo, & potu sustentemur? Illud, in mensura, hebraicè significat in mensurâ plenissimâ, & supereffluente.

v. 7. Posuisti nos in contradictionem vici

C S

ni

nis nostris, & inimici nostri subsannaverunt
nos.

Ecce causam tanti mœroris, & lacrimarum.
Cum nos auxilio tuo destituisi, fecisti, ut om-
nes vicinæ gentes auderent nobiscum pugnare:
& inimici nostri nobis ut victis insultant, & ex-
probrant debilitatem.

ψ. 8. *Deus virtutum converte nos, & osten-
de faciem tuam, & salvi erimus.*

Est idem cum ψ. 4. *Addit virtutum, h. e.
Deus exercituum.*

ψ. 9. *Vineam de Ægypto transtulisti, eje-
cisti gentes, & plantasti eam.*

Ut impetret, quod petit, meminit beneficia
Dei, dum eduxit Judæos ex Ægypto. Populum
tuum, quali vineam de terrâ sterili Ægypti in
terram fecundam Palæstinæ transtulisti: & ex
terrâ hâc optimâ ejecisti gentes, idololatrias, ve-
lut inuiles vites, & plantasti eam, vineam tuam
videlicet.

ψ. 10. *Dux itineris fuisti in conspectu ejus:
plantasti radices ejus, & implevit terram.*

Ut intelligas eum loqui de vineâ rationali,
sen hominibus, admiscet propria metaphoris.
Cum transferres vineam, ut dictum est, & vinea
ipsa, utpote rationalis, progredere, tu viam
ostendisti, nempe in columnâ nubis, & ignis.
Con-

Confirmasti populum tuum in terrâ promissionis, & propagasti eum, ita ut totam illam terram habitatoribus repleret.

Y. 11. Operuit montes umbra ejus, & arbusta ejus cedros Dei.

Y. 12. Et extendit palmites suos usque ad mare, & usque ad flumen propagines ejus.

Describit Judæorum incrementum, & miscet metaphoris hyperbolas. Hæc vinea adeò in altum exerevit, ut esset altior montibus, eosque umbrâ suâ tegetet; ita ut ejus palmites cedros Dei, h. e. altissimas obumbrarent. Significat autem hæc altitudo potentiam, & gloriam Regni Israelitici, supra potentiam, & gloriam multorum Regnorum. Tum describit propagationem. *Extendit &c.* gens Israelitica ita multiplicata est, ut repleret terram promissionis ad occidentem usque ad mare mediterraneum, & ab oriente usque ad flumen magnum Euphraten, sic Deus promisit Deuter 11.

Y. 13. Ut quid destruxisti maceriam ejus, & vindemiant eam omnes, qui prætergrediuntur viam?

Explicatâ magnitudine, & gloriâ populi, jam in eâdem metaphora deflet ejus miseriam, in quam incidit ex indignatione Dei. Quare removisti ab hoc populo auxilium tuum, quod erat

erat

erat quasi maceria, undique claudens vineam? cur finis, ut omnes inimici huius populi in illum prævaleant, ac diripiant, ut diripiuntur vineæ ab omnibus interficientibus, dum destructa est maceria? sæpe Regnum Israelitarum, deserente eos Deo ob peccata populi, cessit in prædam Philistæis, aut Madianitis, aut aliis.

Y. 14. *Exterminavit eam aper de sylva, & singularis ferus depastus est eam.*

Deplorat in particulari gravissimam captivitatem sub Rege Assyriorum, sive Salmanassar, qui totas decem tribus, sive Nabuchodonosor, qui reliquas duas captivas abduxit, eversâ urbe, incendio templo. Hunc Regem vocat aprum silvestrem, & singularem ferum, qui non vindemiavit, sed eradicavit penitus vineam. Porcus sylvester dicitur singularis, quia solitudine gaudet; & ferus, quia in campis silvæ, non in stabulis habitat.

Y. 15. *Deus virtutum convertere, respice de Cælo, & vide, & visita vineam istam.*

Per modum orantis prædicat adventum Christi, qui vineam reformavit, & aliis colonis custodiendam tradidit, Matth. 21. Deus exercituum convertere per misericordiam ad populum, à quo per iram justam jam diu aversus es: saltem de Cælo respice, & vide, quàm

quàm deformata sit vinea ista ab apro silvestri:
veni, ac visita per te ipsum vineam istam. *Vide*
Luc. 1. v. 68.

v. 16. Et perfice eam, quam plantavit dex-
tera tua, & super filium hominis, quem con-
firmaſti tibi.

Clariùs prædicit adventum Messiae. Inchoa-
tum opus perfice. Ecclesiam Testamenti ve-
teris pene destructam reforma, & meliorem
redde, quoniam tu eam initio fundasti, &
quasi vineam plantasti, non ne periret, sed
ut fructum faceret. Et respice etiam super Mes-
siam, qui filius hominis dicetur, cum etiam
sit verus filius tuus, quem tibi stabilivisti in co-
lonum præcipuum vineæ tuæ, seu in Ducem,
& Principem Ecclesiæ tuæ. Orat igitur Pro-
pheta, ut Deus impleat promissionem de mit-
tendo Messia: & quoniam si genus Hebræo-
rum omnino periisset, Messias sine dubio non
venisset, ideo rogat, ut non permittat, vi-
neam istam omnino destrui, sed respiciat super
Messiam futurum de semine Abraham, & ideo
conſervet gentem Hebraicam, unde tantum
bonum exspectatur.

v. 17. Incensa igni, & suffossa ab increpa-
tione vultus tui peribunt.

Declarat effectum, quem pariet adventus
Mes-

Met-

Messia, futurum scilicet, ut vinea Domini incensa igni, & ab hostibus eradicata, continuo iterum virescat, & floreat: nam increpante, seu imperante Deo, ut cesset vastatio, continuo peribunt incensio & suffusio.

ψ. 18. *Fiat manus tua super virum dexterae tuae: & super filium hominis, quem confirmasti tibi.*

Securus de adventu Messia, fausta illi precatur. *Fiat manus tua* ad protegendum semper, & ubique virum, quem non cooperatio viri, sed sola Divina virtus in utero Virginis formavit: nec eum electio humana, sed sola voluntas Divina Regem Ecclesiae fecit.

ψ. 19. *Et non discedimus à te, vivificabis nos, & nomen tuum invocabimus.*

Christo nos regente, non amplius discedemus à te, quia Regnum Christi æternum erit: vivificabis nos vitam gratiae hic in terris, & vitam gloriae postea in Caelis; & nos laudabimus te, & gratias agemus in æternum.

ψ. 20. *Domine Deus Virtutum converte nos: & ostende faciem tuam, & salvi erimus. Vide ψ. 8.*

PSALMUS LXXX.

Titulus: *In finem pro torcularibus. Psalmus ipsi Asaph. Vide titulum Ps. 8. Quidam*

dam addunt, quinta Sabbati, sed in Hebraicis codicibus, & in correctioribus Græcis, & Latinis non habetur.

Argumentum est cohortatio ad festos dies rite celebrandos: & simul commemoratio beneficiorum Dei, ob quæ dies festi celebrantur, & reprehensio negligentie, & ingratitude Hebraeorum.

Ps. 1. Exultate Deo adiutori nostro, jubilate Deo Jacob.

Hortatur, ut, cum Deum laudamus, cum magnâ cordis lætitiâ id agamus: si enim hilarem datorem diligit Deus, multò magis hilarem laudatorem. Hilaritas autem cordis ex desiderio, & amore nascitur; unde qui cum acidiâ psallit, indicat se parùm amare, cū psallit. *Exultate &c.* cum exultatione laudate Deum, qui potens est, & foris ad nos in omnibus rebus juvandos. *Jubilate &c.* magnâ, & lætâ voce canite laudes Dei nostri.

Ps. 2. Sumite psalmum, & date tympanum, psalterium jucundum cum cithara.

Hortatur, ut non solum voce, sed etiam instrumentis musicis Deum celebremus. Per hæc in Novâ Lege intellige sonitum bonorum operum, quæ verbis laudatoriis, quasi ex alterâ parte respondere, & consonare debent.

Assu-

Assumite Psalmum, vos Levitæ, proferte tympanum cum citharâ, & jucundè pulsate.

¶. 3. *Buccinate in neomenia tuba in insigni die solemnitatis vestre.*

Explicat, præcipuè jubilandum esse in Neomeniis, sive Noviluniis, præsertim in Neomeniâ Septembris, quæ erat omnium celeberrima, in quam incidebat festum tubarum. *Vide Levit. 23. & num. 29.*

¶. 4. *Quia præceptum in Israel est, & iudicium Deo Jacob.*

¶. 5. *Testimonium in Joseph posuit illud, cum exiret de terra Egypti, linguam, quam non noverat, audivit.*

Ratio cantandi cum gaudio, & pulsandi instrumenta musica est, quia hoc Deus ipse mandavit, dum eduxit populum de captivitate Pharaonis : vult enim Deus, qui nullâ re indiget, hoc tributum laudis, & memoriæ beneficiorum suorum. *Quia præceptum &c.*, quia hoc præcepit Deus populo suo Israel, & in eodem populo conservatur hoc iudicium, seu præceptum. *Testimonium &c.* idem repetit, & addit tempus. Per Joseph intellige eundem populum. *Linguam &c.*, per hanc Veteres intelligunt vocem Dei loquentis de monte Sina; nec enim antea loquentem Deum audierant. Re-

cen-

centiores aliqui intelligunt linguam Ægyptiacam, ut sensus sit: populus cum barbaris ignotæ linguæ conversatus est.

Y. 6. *Divertit ab oneribus dorsum ejus, manus ejus in cophino servierunt.*

Ecce alterum beneficium Dei erga Hebræos. Deus liberavit populum suum ab oneribus duris laborum, cujus populi manus jam diu in gestandis cophinis plenis luto, vel lateribus servierunt Ægyptiis.

Y. 7. *In tribulatione invocasti me. & libera-
vi te: exaudi vi te in abscondito tempestatis:
probavi te apud aquam contradictionis.*

Ab hoc Y. usque ad finem vicissim commemorat Deus beneficia sua in populum, & hujus in Deum ingratitudinem. Dum in Ægypto tribulationem gravissimam patereris, invocasti me, & liberavi te de durissimâ servitute, educendo de terrâ illâ: etiam exaudi vi te, cum timeres plagas, quibus Ægyptum percussisti: tunc enim abscondi te, & protexi, ne plagæ illæ tibi nocerent. Post hæc tam magna beneficia tentavi te per aquæ penuriam, ut explorarem fidem, & patientiam tuam; sed inveni impatientem, & infidelem. *Vide Exod. 17. & num. 20.* Dicitur aqua contradictionis, quia propter eam populus contradicere cœpit Mosi, & ejus imperium detrectare. D

Y.

¶. 8. *Audi populus meus, & contestabor te, Israel si audieris me, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum.*

¶. 9. *Ego enim sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Egypti, dilata os tuum, & implebo illud.*

Refert in personâ Dei, quam æquas conditiones Deus populo suo proposuerit, & quàm ampla promiserit, si pactis stare voluisset. Audi gens Hebræa, quæ res populus meus: & palam testatum faciam tibi, quid à te requiram, & quid tibi redditurus sim. Israel, si mihi obedire volueris, hoc imprimis tibi mando, ut non colas Deos falsos, recenter sculptos, vel in cerebro confictos. Dein addit optimam rationem: nam ego sum &c. tum subdit promissionem amplissimam: dilata, quantum potes, os, & fauces desiderii sui, quia replebo cibo suavissimo famem tuam. Hanc promissionem solus Deus implere potest, nulla verò creatura.

¶. 10. *Et non audivit populus meus vocem meam, & Israel non intendit mihi.*

Queritur Deus de ingratitude populi. Mirum certè, quòd cùm in terris servuli ambiant gratiam Domini sui, & pro magno beneficio reputent, si cum eis Dominus loqui, vel eos respicere dignetur: Israel tamen, h. e. pulvis, &

& cinis Deum Deorum audire, & in eum intendere dedignatur.

ψ. 11. *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in advectionibus suis.*

Horrendum, sed iustissimum flagellum minatur Deus contemptoribus suis, obdurationem cordis. Permissi, ut operarentur juxta concupiscentias suas: sequentur non vias rectas legis meæ, sed cogitationes cordis sui in cultu Deorum, quos humana curiositas invenit; in omni turpitudine vitiorum, quibus corrumpuntur destituti Dei lumine, & ope gratiæ efficacis.

ψ. 12. *Si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset.*

ψ. 13. *Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem: & super tribulantes eos misissem manum meam.*

Redit Deus ad promissiones, ut ostendat innatam sibi misericordiæ affluentiam. Si populus meus audisset me, & in legibus meis ambulasset, facillimè, & celerrimè omnes hostes, qui eum nunc tantopere vexant, humiliassem, & deiecissem, ut caput attollere non valerent: quia super persecutores populi mei misissem manum potentiæ meæ, atque eos contrivissem. Illud, *pro nihilo*, significat, Deum facillimè id

agere, quia nihil ei resistit. Illud, *forſitan*, addiderunt Septuaginta, ut intelligeremus Deum non neceſſariò, ſed liberè agere, & poſſe, ſi velit, non agere.

ŷ. 14. *Inimici Domini mentiti ſunt ei, & erit tempus eorum in ſacula.*

Loquitur de Judæis, de quibus ŷ. 10. Judæi rebelles *mentiti ſunt ei*, quia promiſerunt ad radices montes Sinai, *Exod. 24.*, ſe facturos omnia, quæ Dominus imperaſſet; & tamen nihil eorum opere compleverunt: & erit tempus defectionis, & rebellionis eorum in ſacula, quia vix in fine mundi reliquiae Judæorum convertentur.

ŷ. 15. *Et cibavit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturavit eos.*

Hic notatur maxima Judæorum ingratitude, qui mentiti ſunt Domino, cùm tantis eos beneficiis affeciſſet. Verba referri poſſunt ad manna Judæorum in deſerto, & ad aquam de petra per Moſen eductam, quæ, ut Theodoretus ait, ſitientibus Hebræis inſtar mellis videbatur,

PSALMUS LXXXI.

Titulus: *Psalmus Aſaph.*

Argumentum eſt exhortatio ad *Judices*, ut juſtè judicent. Sed ut majorem efficaciam ha-

teas

*beat' exhortatio, inducitur Deus summus Judex,
increpans Judices minores.*

*Y. 1. Deus stetit in Synagoga Deorum, in
medio autem Deos dijudicat.*

Deus semper adest, assistit præsens invisibili
majestate, in conventu Judicum; & dum illi
judicant populos, Deus in medio eorum assi-
stens, judicat ipsos Judices, rectæne sint eorum
sententiæ, an iniquæ.

*Y. 2. Usquequò judicatis iniquitatem, & fa-
cietis peccatorum sumitis?*

Quis loqui censendus sit, David, an Deus,
incertum est. Quamdiu perseverabitis in hoc
peccato iniquè judicandi; cujus ratio est, quia
sumitis facies &c. non attenditis ad merita cau-
sæ, sed gratiam divitum, potentium, qui hoc
ipso peccant, quòd cupiant à Judicibus gra-
tiam suam justitiæ anteponi.

*Y. 3. Judicate egeno, & pupillo, humilem,
& pauperem justifyate.*

Reprehendit Deus, sive Propheta primo lo-
co vitium acceptionis personarum; nunc addit
vitium oppressionis pauperum, tum differendo
justitiam, tum damnando injustè. Sensus Y.
non est, ut semper in favorem pauperis judice-
tur; sed, si justus est, & injustè accusatur, Judex
faciat, ut justitia pauperis emineat, nec alio-
rum potentiâ opprimatur. D 3 Y.

v. 4. *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.*

Non satisfacit Judex officio suo, si solum proferat justum judicium, sed insuper ipsius est sententiam hanc executioni mandare, ne pauper detrimenti aliquid à potentiore inimico patiatur.

v. 5. *Nescierunt, neque intellexerunt: in tenebris ambulant, movebuntur omnia fundamenta terre.*

Deplorat voluntariam cæcitatem Judicum, ob quorum injustitias totus orbis terrarum conturbatur. *Nescierunt*, quid facti, *neque intellexerunt*, quid juris esset in causâ: inde errant in judicando, ut cæci inter ambulandum: ex quo sequitur perturbatio, seditio, defectio &c. populorum.

v. 6. *Ego dixi, Dii estis, & filii excelsi omnes.*

Post reprehensam acceptionem personarum, injustitiam, ignorantiam, jam ostendit, quàm indigna sint hæc vitia eo sublimi honore, in quo Deus illos collocavit. *Ego asserui: vos Judices, & Principes terræ, Dii estis, & filii Dei*, per participationem authoritatis judicandi, & jubendi.

v. 7. *Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de Principibus cadetis.* Ego

Ego dixi, quid sitis dignatione Dei; sed nunc addam, quid sitis vitio vestro. Ex Dei munere Dii estis, & Angelis similes: sed ex peccato, quod habetis ex primo homine, sicut ceteri homines moriemini; & ex proprio vestro vitio, quo abutimini potestate vobis tradita, sicut unus de Principibus Cælestibus, seu Angelis Apostaticis cadetis de summo gradu ad imum, de magnâ gloriâ ad extremam miseriam. Illud, sicut homines, hebraicè est, sicut Adam.

Ps. 8. Surge Deus, iudica terram, quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus.

Conclusio duplicem sensum habet; utrumque refero.

Quandoquidem abutuntur Iudices potestate tuâ, tu Deus, summe Iudex exurge, & exerce iudicia in ipsos Iudices, liberans pauperes innoxios, ab oppressione potentium iniquorum: quoniam possessio tua semper erit, sicuti fuit, in omni genere humano. Non enim sic distribuis Regna filiis hominum, ut tu supremam potestatem non semper retineas.

Vel surge Deus Christe, veni in terras, iudica terram, vindica eam à potestate tenebrarum; trade eam ministris tuis fidelibus; quoniam tu es hæres universorum, ut verus, & naturalis Filius Dei. Et demum surge iterum,

rum, & veni de Cælo cum Sanctis tuis, & judica terram iudicio ultimo, à quo nulla dari poterit appellatio; quia *hereditabis in omnibus gentibus*, quando omnes inimici tui subiecti erunt sub scabellum pedum tuorum, & sublato omni principatu, & potestate, tu solus pacificè cum Patre, & Spiritu S. regnabis per omnem æternitatem.

PSALMUS LXXXII.

Titulus: *Canticum Psalmi Asaph. Hic est ultimus ex Psalmis, qui inscribuntur Asaph.*

Omissis aliorum sententiis, probabilissimum est, argumentum Psalmi esse de bellis Antichristi adversus Ecclesiam.

¶ 1. *Deus, quis similis erit tibi? ne taceas, neque compescaris Deus.*

Precatur Deum in personâ populi, ut non amplius dissimulet vindictam sumere de persecutoribus populi sui. Deus, nemo tibi comparari potest in potentiâ, & robore; cum tu solus sis omnipotens: ideo ne dissimules, nec te ipse mitiges, & compescas à sumendâ vindictâ, tu qui Deus es, cui nemo resistere potest.

¶ 2. *Quoniam ecce inimici tui sonuerunt, & qui oderunt te, extulerunt caput.*

Mag-

Magna ratio, cur Deus silere non debeat. Quoniam inimici tui tumultum insolitum excitaverunt, tumultuati sunt &c.; apparente enim Antichristo, plurimi, qui non audebant se hostes Ecclesiæ profiteri, palam se Antichristo adjungunt, & tum ipsi efferent audacter caput suum, & caput commune omnium iniquorum, h. e. Antichristum.

ψ. 3. *Super populum tuum malignaverunt consilium, & cogitaverunt adversus Sanctos tuos.*

ψ. 4. *Dixerunt, venite, & disperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Israel ultra.*

Explicat magnitudinem periculi, ut Deus non differat diutius opem. Malignum consilium inierunt adversus totum populum tuum; quod multiplex erit apud Antichristum, consilium habendo cum Diabolo, quem occultè colet; fingendo se Christum, ut Christianos decipiat; & simul probando circumcisionem, & sabbata, ut seducat Hebræos. Et malitiosum illud consilium excogitaverunt in perniciem fidelium tuorum, qui sanctificati sunt per sanguinem Unigeniti, & tibi propriè sanctificati, & dedicati. *Dixerunt, efficiamus, ut non sint amplius gens, & populus, & ne nomen quidem populi Dei supersit.*

D s

ψ.

¶. 5. Quoniam cogitaverunt unanimiter simul, adversum te testamentum disposuerunt tabernacula Idumæorum, & Ismahelita.

¶. 6. Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon & Amalech : alienigenæ cum habitantibus Tyrum.

¶. 7. Etenim Assur venit cum illis, facti sunt in adiutorium filiis Loth.

Per decem illas gentes intellege multitudinem Orientalium barbarorum, qui cum Antichristo gravissimè persequuntur Ecclesiam. Illud cogitaverunt unanimiter, significat, uno animo consilium coeperunt adversum te Eccl. h. e. fœdus inierunt adversus populum tuum. Porro illæ gentes, quæ contra Machabæos pugnarunt, ad literam sunt, primò Idumæi, seu castra Idumæorum : hi populi descendunt ab Esau, qui & dictus Edom. Dein Ismahelita, descendentes ab Ismahele, filio Abraham ex Agar ancillâ : tertio Moab, populus sic dictus à Moab, filio Loth. Quarto Agareni, descendentes ex dictâ Agar, quæ dimissa ab Abraham, alteri marito nupsit. Quinto Gebal, populus descendens à Gebal; quod sitne nomen viri, an regionis, incertum est, cum in hoc tantum Scripturæ loco inveniat. Sexto Ammon, populus descendens ab Ammon filio Loth, fra-

fratre Moab. Septimò *Amalech*, populus descendens ab Amalech, nepote Esau. Octavò *Alienigena*, h. e. populus Philistinorum. Nondò *Tyrus*, sic dicti à Tyro urbe, & emporio nobilissimo. Decimò *Assur*, qui venit in auxilium filiis Loth, h. e. Ammonitis, & Moabitis contra Judæos. Per Assyrios hos intellige Samaritanos, seu illos Assyrios, quos constituit Salmanasar Rex Assyriæ in Samaria, dum transtulit decem tribus in Assyriam, 4. Reg. 17.

ψ. 8. *Facillis sicut Madian, & Sisara, sicut Jabin in torrente Cisson.*

Prædicat per modum imprecationis exterminium gentium, quæ cum Machabæis præliabantur, sed præcipuè Antichristi, & exercitûs ejus, comparans illos aliis persecutoribus, qui similiter perierunt. Disperde illos, sicut olim tempore Gedeonis Judicis penitus profligasti Madianitas, *Jud. C. 6. & 7.*; & sicut tempore Baruch Judicis perdidisti Sitaram, Principem militiæ Regis Jabin. Et sicut delevisti ipsum Jabin Regem Chanaan cum exercitu suo prope torrentem, qui dicitur Cisson. Vide *Jud. C. 4. & 5.* Meminit David horum Principum præter ceteros, quia victi sunt non sinè miraculo à paucis hominibus, & magis terrore à Deo immisso, quàm viribus Judæorum.

¶. 9. *Disperierunt in Endor, facti sunt, ut stercus terræ.*

Describit locum, ubi perierint Jabin, & Sisara cum exercitu, scil. in Endor, Jos. 16. ibi facti sunt, ut stercus terræ, quia insepulti corruptuerunt, & à maximâ gloriâ ad summam ignominiam redacti sunt.

¶. 10. *Pone Principes eorum, sicut Oreb, & Zeb, & Zebce, & Salmana.*

Redit ad Gedeonem, qui non solum Madianitas profligavit, sed & paulò post interfecit duos eorum Principes, Oreb, & Zeb, & duos Reges, Zebce, & Salmana, Jud. C. 7. § 8.

¶. 11. *Omnes Principes eorum qui dixerunt, hereditate possideamus Sanctuarium Dei.*

Sicut Reges, & Principes Madianitarum, sic pone omnes Principes eorum populorum, qui dixerunt, velut propriam possessionem vindicemus nobis Jerusalem, ubi bem Deo sanctificatam, ut proprium ejus habitaculum. Per Jerusalem intellige Ecclesiam Dei, quam totis viribus oppugnabit Antichristus.

¶. 12. *Deus meus pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.*

Apertissime comparat instabilitatem cum rota, & cum stipulâ interitum impiorum. Rota semper ruit in præceps, dum tandem tota confrin-

fringatur: stipulæ à flante vento huc, illuc ja-
ctantur, donec dissipatæ non ampliùs compa-
reant. Sic per modum imprecationis prædicit,
Deum justissimè acturum cum impiis persecu-
toribus. Et certè nihil instabilius est prosperi-
tate impiorum, & finis eorum mors æterna
erit.

Ps. 13. Sicut ignis, qui comburit silvam,
& sicut flamma comburens montes.

Ps. 14. Ita persequeris illos in tempestate tua,
& in ira tua turbabis eos.

Prædixit impiorum supplicium; instabilita-
tem in hoc sæculo, & interitum in futuro; jam
prædicit facilitatem, seu velocitatem, quâ Deus
illos punit: nec contentus similitudine venti
dissipantis stipulas, comparat iram Dei igni
comburenti ligna silvarum, inter quæ multa
sunt arida, & facillimè absumentur; & flammæ
comburenti scænum in montibus, præsertim
siccatum. Per *tempestatem* intellige iram Dei,
seu justum ipsius iudicium, quod, instar vehe-
mentissimi turbinis, impios percelleret, contur-
babit, & dissipabit.

Ps. 15. Imple facies eorum ignominia, &
querant nomen tuum Domine.

Ps. 16. Erubescant, & conturbentur in sæ-
culum sæculi, & confundantur, & pereant.

Ps.

ψ. 17. *Et cognoscant, quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus in omni terra.*

Prædicit, ex persecutoribus alios convertendos, alios in obstinatione mansuros. *Imple facies eorum confusione, ut ignominiam suam intelligentes quærant te, ex inimicis amici facti. Qui verò ex flagellis non molliuntur, sed instar Pharaonis magis obdurantur, æternâ confusione repleantur, & pereant in æternum. Et cognoscant inviti, tibi soli nomen Domini propriè convenire, cui ad nutum serviunt omnia. Et cognoscant, quia tu solus præmines potestate super omnes Principes universæ terræ; neque ullus est, qui tecum contendere, vel tibi ullo modo comparari possit. Hæc Prophetia nunc ex parte impletur, in die iudicii omnino, & absolutè implenda.*

PSALMUS LXXX II.

Titulus : *In finem, pro torcularibus, filiis Core, Psalmus.* Titulus patet ex Ps. 8. 41. & aliis.

Psalmum hunc videntur nonnulli nimis humiliter exponere, qui docent, Davidem, vel populum exprimere desiderium redeundi ierosolymam, ut tabernaculum Domini visitare posset; aut Coritas proferre desiderium suum redeundi ex Babylone in ierosalem, ut possint deservire taber-

bernaculo, unde victum capiebant. Existimant Patres, tam ardens desiderium, quale in hoc Psalmo legimus, etiam ad literam, ad Cælestia tabernacula pertinere; & nihil terrenum, nihil humanum, nihil corporeum Spiritum S. his suis vocibus exprimere voluisse; & ideo ab Ecclesia Catholica peregrinante, etiam post exustum Hierosolymitanum tabernaculum, & ipsius urbis eversionem, Psalmum hunc frequentari.

Ps. 1. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum! concupiscit, & defecit anima mea in atria Domini.*

Vox est hominis pii admirantis, & peregrinantis ad patriam, & desiderium perveniendi declarantis. Nascitur verò hoc desiderium tum ex felicitate patriæ, tum ex miseriâ peregrinationis. *Quam dilecta &c.* ô quantum diligunt omnes pii tabernacula, cælestes mansiones tuas, ô Domine exercituum, h. e. Angelorum, civium sapientissimorum, optimorum, potentissimorum, pulcherrimorum. *Concupiscit &c.* ponit se in numero eorum, qui Cælum diligunt. Ego certè ita desidero atria illa, ut præ amore langueam, & anima mea, pulcritudine atriorum illorum consideratâ, deliquium patiarur.

Ps. 2. *Cor meum, & caro mea exultaverunt in Deum vivum.*

De-

Declarat vim amoris, & desiderii per effectum. Mens, & lingua exultando laudaverunt Deum vivum. Dicitur *vivus*, quia ipse solus est vita, suum intelligere, & velle; fons vitæ, non aliunde accipiens, sed omnibus tribuens.

ψ. 3. *Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos.*

ψ. 4. *Altaria tua Domine virtutum, Rex meus, & Deus meus.*

Hi ψ. 4. obscuri sunt, & ab aliis aliter exponuntur; sequor Hieron. & Theodoret. Optaverat sanctus peregrinus domum cælestem; sed interim, dum ejus possessio differtur, consolatur se. *Etenim passer &c.* omnia animalia quarunt sibi locum aliquem quietis: & ipse etiam passerculus invenit sibi nidulum aliquem; nec solum animalia, quæ delectantur frequentia, ut passer; sed etiam solitaria, ut turtures parant sibi nidos, ubi ponant pullos suos, & cum eis quasi securæ quiescant. Mihi verò, sive activam vitam ducam, ut passer, sive contemplativam, more turturum, *altaria tua* sunt, ubi interim paulisper quiescam, & ubi vota mea, & casta desideria, piæque meditationes, & preces, & laudes, quasi pullos reponam. *Altaria, inquam, tua &c.* qui me
re-

regis, dum, ut passer, huc illuc vagor; & qui
me consolaris, dum, ut turtur, solitarius gemo.
Vel: *Rex meus*, cui milito, dum aucupes mihi,
ut passer, laqueos tendunt; & *Deus meus*,
cui vaco, dum, ut turtur viduus, divina con-
templor. Porro quid in terris nobis melius re-
praesenter tabernaculum caeleste, quam sacrum
altare? ibi quotidie immolatur Agnus Dei, qui
sanguine suo aperuit credentibus Regna Caele-
rum; ibi futurae gloriae nobis pignus datur;
ibi Deo propius adstamus, ei que intensius sup-
plicamus; ibi effundimus corda nostra, & di-
vinas laudes devotius, & attentius, quam us-
quam alibi, decantamus.

✠. 5. *Beati qui habitant in domo tua Do-
mine, in secula seculorum laudabunt te.*

Dixerat se invenisse nidum, ubi interim qui-
esceret: sed ex ipso nido admonitus, quanto
melior sit domus aeterna nidulo temporali, ex-
clamat: *Beati Sc.* Ego quidem in hoc nidulo
paulum quiesco; sed illi felicissime requies-
cunt, *qui habitant in domo tua*, ubi divitiae, &
gloria; ubi mansiones multae; ubi pax, & secu-
ritas sempiterna; & cum nullo indigeant, id
superest, ut aeternum laudent te; nec tædebit
semper laudare, quem nunquam tædebit sem-
per amare.

E

✠.

Y. 6. *Beatus vir, cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit: in valle lacrimarum, in loco quem posuit.*

Non solum beatus est, qui habitat in domo tuâ, sed etiam *beatus*, si non in re, saltem in spe ille *vir* est, *cuius auxilium* non in propriis viribus, sed in te, Domine, est: hic enim disposuit semper ascendere ad maiorem virtutis perfectionem, dum est in hâc mortali vitâ, quæ est vallis lacrimarum, quem locum ipse homo sibi posuit, quem tu in Paradiso posueras.

Y. 7. *Etenim benedictionem dabit legislator: ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion.*

Declarat modum prædictæ ascensionis. Nam Deus, qui dedit legem, & eam viam esse voluit ad vitam, dabit abundantem gratiam per Spiritum S., justificando à peccatis infundendo charitatem, pellendo timorem. Acceptâ gratiæ benedictione, proficient quotidie in melius, magis, ac magis roborabuntur, superantes omnem difficultatem, & resistentes omni tentationi (*Virtus* hoc loco robur significat;) & sic tandem pervenient ad montem Sion cælestem, ubi facie ad faciem videbitur Deus Angelorum, & Beatorum, qui participatione sunt Dii.

Y. 8. *Domine Deus Virtutum, exaudi orationem*

tionem meam, auribus percipe Deus Jacob.

Redit ad gemitum suum, cupiens esse ex illis, qui dicto modo ascendunt. Domine Deus, qui potentissimus es, exaudi orationem meam, quâ peto corroborari in interiori homine: auribus percipe Deus Jacob orationem meam, qui sum ex filiis Jacob secundum spiritum, h. e. è numero fidelium.

Ps. 9. *Protektor noster aspice Deus, & respice in faciem Christi tui.*

Imploravit Dei auxilium, sumens argumenta ad impetrandum, quodd ipse potentissimus sit, & curam gerit populi sui; nunc eadem repetit aliis verbis, sed majori efficaciam. Dixerat, Deus virtutum, jam vocat protectorem, quasi fortissimum clypeum populi sui. Pro, Deus Jacob, dicit, respice in faciem Christi tui, Messiae, Agni sine macula, qui tollit peccata mundi, & propter eum protege nos.

Ps. 10. *Quia melior est dies una in atriis tuis super millia.*

Ps. 11. *Elegi abjectus esse in domo Dei meo, magis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.*

Dat causam, cur tantopere petierit protectionem Dei. Quia nimis magna esset jactura, si ad patriam illam non pervenirem: melior est

enim habitatio unius diei in atriis illis cælestibus, quàm innumerabilium dierum alibi. *Elegi &c.* tanta est dignitas domûs æternæ in Cælis, ut malim ibi sedere ad januam cum ultimis, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

✿. 12. *Quia misericordiam, & veritatem diligit Deus; gratiam & gloriam dabit Dominus.*

Hoc, & seq. ✿. consolatur virum justum, ascendentem in valle lacrimarum, & ad patriam anhelantem. *Quia Deus misericordiam, & veritatem, seu justiciam diligit, miserebitur, & dabit gratiam, ut in justitiâ proficiat; & dabit gloriam, per quam glorificetur, cum ad Sion montem pervenerit.*

✿. 13. *Non privabit bonus eos, qui ambulant in innocentia, Domine virtutum, beatus homo, qui sperat in te.*

Confirmat, quod dixit, & restringit promissionem gratiæ, & gloriæ ad eos, qui ambulant in innocentia. Deus misericors, & justus non privabit bonis gratiæ, & gloriæ, quæ sola sunt verè, & absolutè bona, eos, qui semel iustificati ambulant in innocentia, perseverantes, & proficientes in fide, spe, & charitate. Concludit conversus ad Deum: *Domine exercituum, bea-*

beatus erit, qui in te confidit confidentiâ verâ,
ac solidâ, quam fides vera, & conscientia bona
gignere solet.

PSALMUS LXXXIV.

Titulus : *In finem, filiis Core, Psalmus.*

*Alii Psalmum explicant de captivitate
Judæorum tum Egyptiacâ, tum Babylonicâ.
Alii fortasse rectius existimant, agi de captivi-
tate generis humani sub Principe tenebrarum,
à quâ liberamur per Christum: sed in primis
tribus versiculis prædici liberationem ab hac cap-
tivitate, in reliquis orari pro executione prædi-
ctionis. Cur verò prædictio de re futurâ expona-
tur per verba temporis præteriti, causa est, quia
quæ nobis futura sunt, in Dei præscientiâ, & de-
creto jam facta sunt.*

*Ps. 1. Benedixisti Domine terram tuam,
avertisti captivitatem Jacob.*

Incipit à Dei decreto de futurâ liberatione,
& hujusdocet primam causam, & ultimum ef-
fectum. Propter peccatum Adæ maledixisti
terræ, quam fecisti; sed, te revelante, scio,
quòd decreveris in æterno beneplacito tuo
eandem terram visitare, & benedicere omni be-
nedictione per Filium tuum. *Avertisti &c.* ecce
effectum misericordiæ: in æterno decreto tuo

dissolvisti captivitatem populi tui Jacob, ut deinde fruatur liberrate gloriæ filiorum Dei.

ψ. 2. Remisisti iniquitatem plebis tuæ, operuisti omnia peccata eorum.

Docet modum, quo Deus benedicens terræ dissolvit captivitatem, scil. remittendo peccata populi. Remisisti &c. in mente, & decreto tuo condonasti iniquitatem populo tuo, ob quam eum tradideras Dæmoni, ut justitiæ tuæ administro. Operuisti, abscondisti à facie tuâ, ut non videres ad puniendum omnia peccata eorum, originale, & actualia.

ψ. 3. Mitigasti omnem iram tuam, avertisti ab ira indignationis tuæ.

Sicut ira Dei causa fuit ultionis; ita dicit placationem Dei fuisse causam remissionis; placavit verò justitiam punitivam Dei. Agnus occisus ab origine mundi. Apoc. 3. Dicit omnem iram mitigatam, ut significet Christi redemptionem fuisse sufficientissimam. Avertisti te &c. idem repetit.

ψ. 4. Converte nos Deus salutaris noster, & averte iram tuam à nobis.

Incipit orare pro executione decreti. Incipe salutem nostram operari Deus Salvator noster; quod facies, si nobis bonam voluntatem conversionis inspites. Et ut hoc misericorditer facere

cere

cere incipias, *Averte Ec.* reconciliare nobis, oblitus offensionum, quæ te nobis inimicum reddiderunt. Ex *ψ.* discimus, initium salutis nostræ esse gratiam, quâ incipiamus ad Deum converti.

ψ. 5. Nunquid in æternum irasceris nobis? aut extends iram tuam à generatione in generationem?

Perfistit in eâdem petitione. Num æterna erit inimicitia tua ad genus humanum? num à generatione in generationem sine fine extendetur ira tua? quali dicat: id non convenit infinitæ clementiæ, & bonitati tuæ.

ψ. 6. Deus tu conversus vivificabis nos, & plebs tua lætabitur in te.

Docet effectum secuturum ex reconciliatione. *Deus tu conversus ad nos per depositionem iræ, & reconciliationem vivificabis nos: Nam stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna. Rom. 6.* Et plebs respirans ob tam ingens beneficium, lætabunda cantabit laudes tuas.

ψ. 7. Ostende nobis misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis.

Petit mitigationem iræ, reconciliationem, vivificationem, seu peccatorum per gratiam remissionem; jam petit adventum Messias, per

quem factum est, ut planè videremus benignitatem Dei erga nos. *Ostende Ec.* fac, ut experimento certo discamus misericordiam illam, quâ in mente tuâ ab æterno benedicere decrevisti terram tuam: & mitte nobis Salvatorem Filium tuum.

✠. 8. *Audiam, quid loquatur in me Dominus Deus: quoniam loquetur pacem in plebem suam.*

Constantitudinis gratiâ admonet nos, se loqui ex revelatione Dei. Expositâ petitione, audiam, quid Dominus mihi respondeat locutione internâ, & spiritali. *Quoniam Ec.* scio Deum locuturum esse pacem in plebem suam. Summa ergo verborum Dei est promissio pacis per Messiam, quem petierat.

✠. 9. *Et super Sanctos suos, & in eos, qui convertuntur ad cor.*

Explicat, quod dixit: *in plebem suam*: non enim promittit Deus pacem toti plebi, cum impiis non sit pax, sed *sanctis*, h. e. iis, qui ab externis ad interna convertuntur. Redit homo ad cor, dum cogitat vanitatem rerum, modicam peccati dulcedinem virtutis nobilitatem, pretium bonorum æternorum. Postea homo secum habitat; & de rebus externis non credit sensibus, filiis huius sæculi; sed consulit rectam rationem, fidem supernaturalem, Deum ipsum.

De-

Demum contemplando aeterna, Deum, in ejus amorem rapitur; cetera omnia spernit. Hæc est pax à nullare turbanda.

¶. 10. *Veruntamen prope timentes eum salutare ipsius, ut inhabitet gloria in terra nostra.*

Adveniente Messia, prædicabitur pax, sed diu postea exhibebitur. Veruntamen salus Dei, sive Christus ipse Salvator propè erit ad sanandum per omnipotentiam suam omnes colentes eum timore sancto, ut gloria Dei manifestetur, & inhabitet in terra promissionis, ad quam propriè Salvator mittetur.

¶. 11. *Misericordia & veritas obviaverunt sibi: justitia, & pax osculata sunt.*

Aperit mysterium in adventu Messia complendum. Misericordia, & veritas, seu justitia, quæ aliàs in diversa pergere videntur, cum una ignoscat, altera puniat, tempore Messia obviabunt sibi, & amiceissimè conjungentur, & quasi inter se osculabuntur: h. e. per Christi passionem & genus humanum misericorditer liberabitur, & divinæ justitiæ plenissimè satisfiet.

¶. 12. *Veritas de terra orta est, & justitia de Cælo prospexit.*

Loquitur de mysterio incarnationis, utens tempore præterito pro futuro. Christus, qui ve-

E s

ritas

ritas est, de Virgine Mariâ nascetur; & tunc
iustitia de Cælo manifestabitur, h. e. homines
per fidem Christi iustificabuntur, & ex passione
Christi patebit mundo, quanta sit ira Dei con-
tra peccatum.

ψ. 13. *Etenim Dominus dabit benignita-
tem, & terra nostra dabit fructum suum.*

Dicit, veritatem ex terrâ nascituram, non
ut fruges ex terrâ aratâ, & satâ, sed ut flores
in campis silvestribus, sinè culturâ hominum,
ex pluvia de Cælo, & radiis Solis. *Etenim &c.*
de Cælo emitter Spiritum S., qui Virginem
obumbrabit, & sic terra nostra nec arata, nec
sata, sed omnino Virgo intacta dabit fructum
suum. Unde in Cant. ipse ait: *Ego flos campi,
& lilium convallium.*

ψ. 14. *Iustitia ante eum ambulabit, & po-
net in viam gressus suos.*

Concludit, demonstrans, Christum omnino
iustum, & sanctum futurum. *Iustitia &c.*
Christus, quasi Sol quidam, & verè lux mun-
di, radios iustitiæ, & sapientiæ suæ præmittere
Et ponet &c. sic aggredietur iter peregrinatio-
nis suæ, ut multos peregrinos perducatur in
patriam suam.

PSALMUS LXXXV.

Titulus, & argumentum; *Oratio ipsi David.*
Psal-

Psalmus est oratio Davidi à Deo inspirata, cum amaro esset animo, & consolatione Divinâ indigeret. David enim, ut erat homo spiritualis, & in schola Spiritus S. eruditus, cum variis tribulationibus premeretur, ad Deum, fontem omnis suavitatis per contemplationem, & orationem confugiebat, non ad creaturas, in quibus vera consolatio anime non est. Proinde Psalmus nobis usquevenit tempore cujuscunque tentationis, & tribulationis.

V. 1. Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me, quoniam inops, & pauper sum ego.

Incipit orationem suam à magnitudine Dei, & vilitate suâ: quæ est optima ratio precandi, apta ad impetrandum. Tu, qui excelsus es, inclina ad me, qui in imis jaceo, aurem tuam. Tum addit rationem. exaudi me, quoniam inops, & pauper sum ego. Dicitur hic pauper, qui, sive opes habeat sive non habeat, non in iis, sed in Deo spem, vires, & bona omnia collocat.

V. 2. Custodi animam meam, quoniam sanctus sum: salvum fac servum tuum Deus meus sperantem in te.

Explicat, in quo cupiat exaudiri, quodque meritò primum in omnium intentione esse debet. Conserva vitam animæ meæ, quia tu mihi eam dedisti, tu me in sanguine Filii tui justificasti,

casti,

casti, sanctificasti, & per hoc vivificasti, qui in peccatis mortuus eram. *Salvum fac Ec.* idem est.

¶ 3. *Miserere mei Domine, quoniam ad te clamavit tota die: letifica animam servi tui, quoniam ad te Domine animam meam levavi.*

Petit summum bonum, salutem animæ jam petit medium ad illum finem, nempe lætitiā spiritualement, quā fortiter toleret tentationes, & pericula exilii. *Miserere Ec.* misericorditer exaudi orationem meam, quoniam *clamavi Ec.* ardentem, & perseveranter oravi. *Letifica Ec.* undique angustiiis tentationum premor, nihil mihi in hac valle lacrimarum occurrit, nisi amarum, dum non minus prosperitas terret, quàm adversitas ipsa contristat; ideo *letifica Ec.* quoniam non inveniens requiem in ullâ re creatâ ad te creatorem cogitatione, & desiderio, quæ sunt alæ amoris, animam meam levavi.

¶ 4. *Quoniam tu Domine suavis, & mitis, & multa misericordia omnibus invocantibus te.*

Ratio, cur animam ad Deum levaverit pro consolatione recipiendâ. Quia tu *suavis es*, imò & *mitis*, ut ad te accedentes non repellas, & imperfectum nostrum tolere. *Et multa misericordia Ec.* omnes, sine discrimine, facile admittis, & recipis, qui te invocant.

¶

ψ. 5. *Auribus percipe Domine orationem meam, & intende voci deprecationis meae.*

Repetit partem ψ. 1. ad ostendendum affectum erga rem desideratam, & petitam.

ψ. 6. *In die tribulationis meae clamavi ad te, quia exaudisti me.*

Poterat Deus interrogare: quando orabis? quando vis, intendam deprecationi tuae? R. David: *In die &c.* omni tempore peregrinationis tribulationem, & dolorem inveni, & ideo semper clamavi ad te, & eā fiduciā clamavi, quia tu semper me exaudire solitus es.

ψ. 7. *Non est similis tui in Diis Domine, & non est secundum opera tua.*

Dat rationem dictorum ψ. 1. 2. 3., nempe ideo se ad Deum confugere, quia Deorum nullus ipsi similis est in essentiā, potentiā, sapientiā, bonitate. Si per Deos intelligas Idola, hæc oculos habent, & non vident &c. Dæmones sē similitudinem Dei, ad quam facti sunt, per peccatum amiserunt. Principes, & Judices terræ Deos facit participatio authoritatis, & potentiz; homines justos sapientiæ, & justitiæ; S. Angelos utraque participatio; sed à Deo infinite distant. *Non est &c.* Horum Deorum nullum opus est, quod cum operibus Dei comparari possit.

ψ. 8. *Omnes gentes quasunque fecisti, venient, & adorabunt coram te Domine, & glorificabunt nomen tuum.*

Ex hoc ψ. patet, superiorem ψ. loqui de Idolis. Ideo hi Di non sunt similes Deo, quia illorum cultus aliquando cessabit, & eorum vanitas manifestè apparebit: & ex omnibus gentibus venient, qui, relictâ Idololatriâ, Deum verum adorabunt, & glorificabunt; imò in die iudicii omnes omnino gentes genua soli Deo curvabunt.

ψ. 9. *Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia, tu es Deus solus.*

Ideo omnes gentes adorabunt te, quia tu solus Deus es, verè magnus, & Deus faciens mirabilia, quæ nullus alius facere potest, ut patebit, cum ad nutum Domini omnes mortui resurgent &c.

ψ. 10. *Deduc me Domine in viam tuam, & ingrediar in veritatem tuam: letetur cor meum, ut timeat nomen tuum.*

Redit ad orationem, quâ petit dirigi in hâc peregrinatione, ne aberrat à viâ ad patriam; & simul petit consolationem spiritualem, quasi refectionem, ne deficiat in viâ. *Deduc &c.* per auxilium gratiæ tuæ ostende mihi viam tuam, & illuminando mentem, & movendo voluntatem

temi

tem; & sic ingrediar iter juxta veritatem fidei,
& legis tuæ. *Lateatur* Et. non volo consolatio-
nem propter consolationem, sed ut per eam
quasi cibo recreatus, perseverem in timore san-
cto tuo.

ψ. 11. *Confitebor tibi Domine Deus meus
in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in
eternum.*

Orationi adjungit gratiarum actionem, quā
nihil utilius est ad impetranda nova beneficia.
*Confitebor tibi Domine Deus meus confessionem
laudis, & gratiarum actionis ex vero, & pleno
cordis affectu. Et glorificabo potentiam tuam
in eternum, donec vixero, sine intermissione.*

ψ. 12. *Quia misericordia tua magna est
super me, & eruisti animam meam ex inferno
inferiore.*

Hoc est beneficium, pro quo gratias agit.
Quia nempe ex magnā misericordiā tuā, non ex
meis meritis, justificasti me à peccatis, ob quæ
ad infernum inferiorem, locum damnatorum,
descensus fuissem, nisi per gratiam liberales,
ô quantum est hujusmodi conservationis bene-
ficio!

ψ. 13. *Deus, iniqui insurrexerunt super me,
& Synagoga potentium quaesierunt animam
meam, & non proposuerunt te in conspectu tuo.*

Post

Post actionem gratiarum redit adorationem, & liberatus per gratiam Christi ab inferno, & interim prælians cum hostibus animæ suæ graviter ingemiscit: ô Deus meus, ecce iniqui insurrexerunt adversum me; neque pauci, aut debiles sunt, sed congregatio magna fortissimorum hostium *quesierunt animam meam*, ut eam perdant: & excæcati, atque obdurati non cogitaverunt, te esse protectorem iustorum.

Ps. 14. *Et tu Domine Deus miserator, & misericors, patiens, & multa misericordia, & verax.*

Petit adversus hostes auxilium, & prædicat multis nominibus bonitatem Dei, ut ostendat, se non temerè à tam bono Domino opem sperare. *Miserator*, hebraicè, patris affectu miserans filios; *misericors*, gratiæ largitor; *patiens*, tardus ad iram; multus in misericordiâ, & fidelitate.

Ps. 15. *Respice in me, & miserere mei, da imperium tuum puero tuo, & salvum fac filium ancillæ tuæ.*

Cùm tam multus sis ad miserendum, *respice in me* oculis tantæ bonitatis tuæ, & *miserere mei*, ut non prævaleant hostes tam multi in servum tuum; sed contrà des servo tuo imperium.

rium, hebraicè, robur, fortitudinem ad eos subijciendos, & sic salva me ab eorum insidiis, & persecutionibus.

Ps. 16. *Fac mecum signum in bonum, ut vidoant, qui oderunt me, & confundantur, quoniam tu Domine adjuvisti me, & consolatus es me.*

Per *signum in bonum*, omissis aliis acceptationibus, fortè intelligitur lætitia spiritualis, quam petiit Ps. 3.; & tunc sensus erit. Da mihi gratiam spiritualis lætitiæ, quæ etiam in vultu appareat; *Et vidoant, qui oderunt me*, hoc signum patientiæ, & tranquillitatis animæ meæ, & confundantur, quia tu Domine adjuvisti certantem, & consolatus es incedentem, & tristitiam in gaudium internum jam convertisti.

PSALMUS LXXXVI.

Titulus: *Filiis Corè, Psalmus Canticæ.*

Argumentum est laus urbis Jerusalem, per quam intellige Christi Ecclesiam. Terrenè illi civitati etsi convenit, quod initio dicitur, *Fundamenta ejus esse in montibus*; tamen non conveniunt cetera, præsertim quod in ea sit habitatio Babyloniorum, Egyptiorum, & Tyriorum. Ecclesiæ verò sive militanti, sive triumphanti omnia conveniunt.

F

Ps. 16.

ψ. 1. *Fundamenta ejus in montibus sanctis, diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Jacob.*

Laudat Jerusalem à fundamentis, quæ sunt montes sancti. *Fundamenta ejus civitatis, quam mente intueor, & cupis laudes prædicare incipio, sunt in montibus sanctis.* Porro fundamenta Ecclesiæ sunt Apostoli, Prophetæ, ministri Verbi Dei. Hi dicuntur montes propter excellentiam, & altitudinem non superbiæ, sed sanctitatis, sapientiæ, authoritatis. *Diligit Dominus &c.* dixerat urbem Dei non posse ruere, utpote fundatam non super arenam, sed supra montes sanctos; jam addit, eam non posse expugnari ab hostibus, quia Deus eam diligit ob firmissimas ejus portas, & magis diligit, quam quæcunque tabernacula Jacob: hæc enim etsi pulchra essent, & in ro ordine disposita, dum iter faciebant Hebræi ex Ægypto in Palæstinam; tamen erant sine fundamento, & portis, ac per hoc mutabilia, ac temporaria. Significatur hoc ψ. stabilitas, & firmitas Ecclesiæ contra assultus Inferorum.

ψ. 2. *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei.*

Cæperat ex abrupto, *Fundamenta ejus &c.* jam mutat formam dicendi, & admirabundus urbem alloquitur. Non mireris, ô S. Civitas, si

flex abrupto loqui cœpi, quoniam obruor copiâ encomiorum tuorum : multa enim gloriosa, magnifica, præstantissima dicta sunt mihi à Spiritu S. *de te*, h. e. de Cælo, de Ecclesiâ Christi. Etiam de terrenâ Jerusalem, ut typum gerebat Ecclesiæ, *gloriosa dicta sunt*, nempe quòd esset civitas regia, & sacerdotalis, quòd in eâ templum Domini, arca testamenti, & alia id genus multa servarentur; & præcipuè quòd in ea Rex Angelorum, & Dominus omnium docuerit, miracula fecerit, redemptionem hominum operatus, sepulcrum suum reliquerit, Spiritum S. de Cælo miserit, & Ecclesiæ suæ semper duraturæ fundamenta jecerit.

ψ. 3. *Memor ero Raab, & Babylonis, scientium me.*

ψ. 4. *Ecce alienigena, & Tyrus, & populus Æthiopum, hi fuerunt illic.*

Laudat nunc sanctam civitatem à varietate nationum. Ego Deus conditor urbis Jerusalem, in advocandis, & conscribendis electis civibus, *memor ero*, non tantum Judæorum, sed etiam *Raab*, h. e. Ægyptiorum, & Babyloniorum, qui per fidem, & cultum religiosum cognoscent me. *Ecce enim etiam alienigena*, h. e. Palæstini, & populus *Tyri*, ac *Æthiopum*, me vocante, & adducente, erunt in civitate S.

Jerusalem. Hoc est : omnes nationes inhabitabunt Ecclesiam. Ponit fuerunt pro erunt, more Prophetico.

ψ. 5. *Nunquid Sion dicet homo, & homo natus est in ea, & ipse fundavit eam altissimus.*

Jam addit præcipuam laudem S. civitatis. Num fieri poterit, ut homo aliquis dicat Sioni rem tam admirandam, nempe quòd Filius Dei, qui ut Deus eam fundavit, utpote altissimus, in eâ natus sit homo? cùm Christus sit natus in Bethlehem, non in Sione, per hanc intellige Ecclesiam.

ψ. 6. *Dominus narrabit in scripturis populorum, & Principum: horum qui fuerunt in ea.*

Respondet ad quæstionem. Quòd in eâ natus sit homo, Filius Dei, Dominus narrabit in illis scripturis, in quibus continentur nomina populorum, & Principum renatorum in ipsâ civitate. Per *Principes* intelligit Apostolos, quos constituit Dominus Principes super omnem terram.

ψ. 7. *Sicut latantium omnium habitatio est in te.*

Hic finis Psalmi continet summam felicitatem habitantium in illâ civitate, cujus fundamenta initio Psalmi descripta sunt. *Sicut* &c. erit habitatio in cælesti Jerusalem similis habi-

cationi, ubi convivium, vel nuptiæ cum lætitiâ, & canticis jucundè celebrantur. Impletur hoc etiam in Ecclesiâ militante, qui sunt descripti cives in cælo, omnes spe gaudentes.

PSALMUS LXXXVII.

Titulus : *Canticum Psalmi filius Core, in finem pro Mahaleth, ad respondendum, intellectus Eman Ezraita.*

Per Mahaleth alii intelligunt Chorum, alii instrumentum musicum. Eman Ezraita videtur ille esse, qui cantor dicitur, Paralip. 6., nepos Samuelis, licet & alii hoc nomine dicti sint.

Sensus tituli erit : canticum Psalmi, filiis Core datum ad canendum usque in finem super choros, vel super instrumenta, Mahaleth dicto, ad respondendum alternatim canendo, in quo explicatur eruditio, sive intelligentia, mysterio plena. Eman Ezraita.

Argumentum Psalmi est Passio Domini nostri Jesu Christi,

v. 1. Domine Deus salutis mea, in die clamavi, & nocte coram te.

Loquens in personâ Christi, ut ostendat magnitudinem passionis, variè inculcat illud Christi in cruce, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me. Incipit ab oratione ad Patrem: Domine Deus, à quo salutem exspecto

per celerem resurrectionem, *in die clamavi* Sc. clamavit in die passionis in cruce; *Deus meus, Deus meus* Sc.; nocte præcedente ter clamavit: *Pater, si fieri potest, transfer calicem hunc à me.*

¶. 2. *Intret in conspectu tuo oratio mea; inclina aurem tuam ad precem meam.*

Metaphoricè petit, ut oratio sua exaudiat. *Intret* Sc. admittatur quali orator quidam ad præsentiam tuam hæc oratio mea; præbe illi benignam aurem, ut cum fiducia exponat petitionem suam.

¶. 3. *Quia repleta est malis anima mea; & vita mea inferno appropinquavit.*

Hæc aptè respondent verbis Christi in cruce, relatis ¶. 1. tunc enim planè repleta erat malis anima Christi ob ingentes dolores totius corporis sui, & adstantis Matris suæ, & vita ipsius propinquissima erat morti, & per hoc inferno, ad quem tunc omnes animæ defunctorum descendebant.

¶. 4. *Æstimatus sum cum descendentibus in lacum: factus sum sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber.*

Retulit dolores corporis, ob quos vicinus erat morti; jam refert ignominiam, & contemptum, quem patiebatur jam mortuus ex opinione hominum. *Æstimatus sum* Sc.,

plu-

putaverunt homines, me descendisse in locum animarum, sicut alii infirmi mortales descendunt, scil. invitum, & coactum: *factus sum*, opinione hominum insipientium, *quasi homo sine adjutorio*: ideo insultabant dicentes: *alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Inter mortuos ego solus liber sum*, ut liberè moriar, & liberè revivam a mortuis.

Y. 5. Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt.

Pergit explicare opinionem hominum de morte suâ, Existimatus sum, sicut alii vulneribus occisi, & in sepulchris jacentes sopore mortis oppressi: quorum tu Deus curam deposuisti, quam de hominibus habes, providendo victum, vestitum &c., cum amplius non sint inter homines. *Et ipsi &c.* idem dicit, nempe repullos esse à manu providentiæ. Christus etsi vulneribus occisus, sepultus, erat aliis dissimilis, quia se poterat resuscitare.

Y. 6. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in umbra mortis.

Loquitur de descensu ad limbum. *Posuerunt &c.* inimici mei, qui me occiderunt, fecerunt, ut descenderem ad inferiores partes terræ secundum animam. Limbum vocat *locum tene-*

brofa, umbram densissimam, qualis est umbra mortis. Vide Ps. 22. v. 4.

v. 7. Super me confirmatus est furor tuus, & omnes fluctus tuos induxisti super me.

Duabus metaphoris declarat magnitudinem passionis, *Furor*, h. e. zelus justitiæ, quo peccata omnia vindicari volebas, super me non solum effusus est, sed & roboratus, ut inde non recederet, donec plenissima satisfactio existeret. Deinde comparat passionem Christi omnibus fluctibus totius maris, agitantibus, & allidentibus ad varios scopulos hominem in mare præcipitatum.

v. 8. Longè fecisti notos meos à me; posuerunt me abominationem sibi.

Addit ad ceteras passionem aversionem notorum ab ipso. *Longè fecisti &c.* permixisti, ut, qui me noverant conversantem inter ipsos, & docentem, longè recederent à me, non credendo me esse Messiam; *Posuerunt &c.* execrabantur me, ut seductorem, samaritanum, dæmoniacum, amicum Publicanorum &c.

v. 9. Traditus sum, & non egrediebar, oculi mei languerunt præ inopiâ.

v. 10. Clamavi ad te Domine tota die, expandi ad te manus meas.

Explicatâ magnitudine passionis, redit ad
ejus,

eius, & Psalmi initium. *Traditus sum quasi in carce em, & conclusus undique in decretam à te passionem, unde egredi non potero; & ideo oculi mei, lacrimis multis effusis, languerunt, ut quasi siccati sint præ inopia huius oris.*
ψ. 10 patet ex . 1. Expansis in cruce manus meas, ut tanto oblato sacrificio facilius impetrem & mihi celerem resurrectionem, & corpori meo mystico liberationem à morte æternâ,

ψ. 11. Nunquid mortuis facies mirabilia, aut medici suscitabunt, & confitebuntur tibi?

ψ. 12. Nunquid narrabit aliquis in sepulcro misericordiam tuam, & veritatem tuam in perditione?

. 13. Nunquid cognoscentur in tenebris mirabilia tua, & iustitia tua in terra oblivionis?

Dat rationem, cur Christus à se, & suis deprecetur mortem, optans, & petens celerem resurrectionem. *Nunquid mortuis &c.* Horreo mortem, cupio vitam conservari, aut brevè restitui mihi, & fidelibus meis: quia mortuis, qui non vivunt, nec sentiunt, frustra ostenderes mirabilia opera tua, quæ tamen mirabilia honorificum est te facere, & iustum est, ut agnoscantur, & tibi gratiæ agantur. *Nunquid*

medici &c. mortui non solum non vivunt, nec sentiunt, sed neque arte ullâ humanâ suscitari possunt, ut sentiant, & vivant, & tibi confiteantur confessionem laudis. *Nunquid narrabit* &c. ideo non facis mortuis mirabilia tua, quia illi in sepulcris, jacent sinè sensu, & mirabilia tua narrare non possunt, quæ mirabilia sunt misericordiæ, & veritatis tuæ opera. *Perditio* hîc, & *sepulcrum* idem sunt, nam significat amissionem vitæ corporalis. *Nunquid cognoscentur* &c. ideo non narrabunt mortui in sepulcris mirabilia tua, quia ea nequidem cognoscere possunt, cum degant in tenebris mortis, & in terra oblivionis, ubi nulla est memoria rerum præteritarum, nec sensus rerum præsentium,

. . . 14. *Et ego ad te Domine clamavi, & manè oratio mea præveniet te.*

✱. 15. *Ut quid Domine repellis orationem meam? avertis faciem tuam à me?*

Demonstrat divino decreto confirmatam fuisse Christi passionem, ut mutanda omnino non esset. *Et ego ad te Domine clamavi*, ut nempe calix passionis transiret à me: & *manè*, h. e. in exortu passionis meæ oratio mea præveniet te. Nox illa, in quâ cœpit Christi oratio in horto, erat quasi aurora passionis. *Ut quid*

quid Sc. quare non exaudis, & facis, ut calix iste transeat à me? *quare avertis* Sc., cur me derelinquis? His significatur magnitudo passionis, quam Christus naturaliter horrebat; quanquam absolute eam, ut remedium tollendi peccata nostra, omnino elegit, & Pater eam semper exaudivit in eo, quod absolute petiit.

ψ. 16. *Pauper sum ego, & in laboribus à juventute mea: exaltatus autem humiliatus sum, & conturbatus.*

Ne putarent homines Christi passionem trium horarum, aut unius diei tantum fuisse, ait: *Pauper* Sc. cum in formâ Dei essem beatus, & dives, propter vos homines egenus factus sum, & in laboribus à pueritiâ, imò natiuitate meâ, ut patet ex stabulo, præsepi. fugâ in Ægyptum, imò constanti memoriâ futuræ passionis. *Exaltatus* autem in cruce, velut in folio Regni, habens super caput scriptum titulum, *Iesus Nazarenus Rex Iudeorum*, *humiliatus sum* usque ad mortem, & *conturbatus* ob cæcitatem, & ruinam populi mei.

ψ. 17. *In me transferunt ira tua, & terrores tui conturbaverunt me.*

Dat causam, cur exaltatus humiliatus sit. *In me transferunt ira tua*, quæ super iniquos

ca-

casuræ erant : *Et terrores tui*, quibus iniqui percellendi erant, *conturbaverunt me*. Ideo in horrore cœpit pavere, tædere, mœstus esse, quia terrores Dei conturbabant eum, ut qui pro peccatis totius Mundi divinæ justitiæ erat satisfactor.

ψ. 18 *Circumdederunt me sicut aqua tota die, circumdederunt me simul.*

Declarat iram illam, & terrores Dei fuisse instar maris deglutientis, & absorbentis hominem. Illud *tota die* significat undique, & semper me opprimebant, & absorbebant. Idem repetit, dicens : *Circumdederunt me simul.*

ψ. 19. *Elongasti à me amicum, & proximum, & notos meos à miseria.*

Hoc demum ad cumulum malorum accedebat, quòd solus calicem illum amarum bibere opus illi erat, nullo particeps, & sociotantiæ calamitatis. *Elongasti* tempore passionis à me amicum, & proximum, nempe Judam, qui longissimè ab eorecessit factus proditor, & hostis ex amico, & proximo. *Et notos meos*, nempe Apostolos, *elongasti à miseriâ meâ*: nam, relicto eo, omnes fugerunt. Et licet postea mulieres, & Joannes accesserint, hi dolorem non minuebant, sed augebant.

PSAL-

PSALMUS LXXXVIII.

Titulus : *Intellectus Ethan Ezraie.*

De Ethan Ezraie fit mentio 3. Reg. c. 4. ubi is ponitur inter viros sapientes. Est etiam Ethan unus ex Principibus Cantorum 1. Paralip. 6. Verum an isti sint unus, & idem, an diversi; & si diversi, quis eorum in hoc titulo ponatur, incertum est.

Argumentum est, desiderium populi Dei, in captivitate positi, ut cito Christus, tanto ante promissus, adveniat. Itaque à 1. ad v. 37. explicatur promissio facta David de perpetuitate Regni ipsius. Dein à v. 37. ad . 45. ostenditur eam promissionem non fuisse impletam in filiis carnalibus, & Regno temporali Davidis. Demum à . 45. ad finem ponitur desiderium, & oratio, ut promissio impleatur in Christo, vero, & sempiterno Rege, de quo intelligenda erat, non autem de terreno Regno; atque hoc admonet vox Intellectus in titulo posita.

v. 1. Misericordias Domini in aeternum cantabo.

Hæc est propositio, & argumentum totius Psalmi. Cantabo misericordias Domini stabiles, & firmas, h. e. beneficia in misericorditer promissa, quæ nunquam deficient. Illud in aeternum pertinet ad nomen misericordias, ut
sen-

sensus sit, *aternas misericordias cantabo.*
Vide *ψ. 3.*

*ψ. 2. In generationem, & generationem,
annuntiabo veritatem tuam in ore meo.*

Repetit, & explicat *ψ. priorem.* Ego i se
cantabo fidelitatem Domini in servandis pro-
missis, quæ in generationem, & generationem
permanebit. Illud *in generatione n & genera-
tionem* non ad verbum annuntiabo, sed ad no-
men *veritatem* pertinet.

*ψ. 3. Quoniam dixisti, in æternum miseri-
cordia edificabitur in Cælis; preparabitur veri-
tas tua in eis.*

Probat, misericordiam, & veritatem Dei
æternam esse, seu in æternum duraturam. Ego
cantabo misericordiam, & veritatem tuam,
quæ in æternum erit, *quoniam tu dixisti,* &
mihi Prophetæ tuo revelasti: *In æterna n &c.*
beneficia misericorditer Davidi promissi: fir-
ma, & stabilia erunt, ut ædificium immobile,
quod nullâ temporum duratione destrui potest.
In Cælis autem hoc misericordiæ ædificium
erit, ubi sunt omnia æterna. *Preparabitur &c*
fidelitas tua, quâ imples promissa, non poterit
ab ullâ creaturâ impediri, quia in cælis stabilie-
tur, & cælis sim- is est, quæ permanent in sæcu-
lum sæculi.

¶. 4. *Disposui testamentum electis meis :
juravi David servo meo , usque in æternum præ-
parabo sementuum.*

¶. 5. *Et edificabo in generationem, & gene-
rationem sedem tuam.*

Explicat misericordiam fideliem, seu pro-
missionem factam Davidi, quæ refertur 2.
Reg. 7. *Disposui &c.* percussi fœdus cum popu-
lo meo el. &c. : promisi cum juramento Davidi
Principi populi electi : hoc erit pactum jura-
tum, ut stabiliam sobolem ejus usque in æter-
num, ut nunquam desit filius aliquis Davidi.
Edificabo &c. multiplicabo tempora Regni
tui in æternum. Hæc omnia sinè dubio in
Christum solum conveniunt, qui futurus erat
de semine David, & regnaturus in æternum.

¶. 6. *Confitebuntur Cæli mirabilia tua Do-
mine , etenim veritatem tuam in Ecclesia San-
ctorum.*

Expositâ summâ promissionis Dei, ante-
quam fusiùs illam explicet, excurrit in lau-
des ejusdem Dei, ut offerat sacrificium gratia-
rum actionis. *Confitebuntur &c.* ego non sum
par tantæ laudi, quanta tibi pro hac re debe-
tur, sed Angeli habitantes in Cælis laudabunt
admirabilem misericordiam tuam, etiam ve-
racitatem, & fidelitatem tuam in cœtu Ss. An-
gelorum, qui tibi semper assistunt.

¶.

Y. 7. *Quoniam quis in nubibus aequabitur Domino : similis erit Deo in filiis Dei?*

Probat Angelos non recusaturos officium, laudandi Deum, utpote Deo inferiores. *Quoniam quis Sc.* nullus eorum, qui super nubes cæ'i degunt, Deo æqualis erit, omnes servi ipsius; dein idem dicit, & vocat Angelos Dei filios.

X. 8. *Deus qui glorificatur in consilio Sanctorum magnus, & terribilis super omnes, qui in circuitu ejus sunt.*

Ostendit, verè nullum Ss. Angelorum conferri posse cum Deo : quoniam Deus est, qui in cætu supernarum potestatum gloriosus agnoscitur; & magnus est potentiâ, & sapientiâ, & ideo reverendus, & metuendus super omnes Angelos, qui in circuitu Sc. h. e. qui eum undique aspiciunt.

Y. 9. *Domine Deus virtutum quis similis tibi? potens es Domine, & veritas tua in circuitu tuo.*

Dicit idem, sed Deum alloquendo, Tu, Domine, es Deus exercituum, scil. multorum millium Angelorum, quorum nullus tibi perfectè similis est, quia n. solus omnia potes facere, & veritas tua Sc., & etiam re ipsa facis, quod promittis te facturum, fidelis es enim

In omnibus verbis tuis. Veritas, h. e. veracitas, & fidelitas est *in circuitu Dei*, quia est velut cingulum Dei; *Isa. 11. v. 5.* ut cingulum adstringit vestes, ut corpori firmiter adhæreant, sic veracitas adstringit verba promissionum, ut non mutantur, sed impleantur.

v. 10. Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.

Dixerat Deum esse potentem, quod probat ex dominio ejus in mare. Hoc aliquando horrendum in modum fremit, & fluctus suos usque ad cælum extollere videtur, ideo creatoris omnipotentia in eo sedando, & compescendo cernitur. Vide *Job. 38. v. 10. & 11.* Patuit hoc dominium præcipuè in mari rubro *Exod. 14.*

v. 11. Tu humiliasti sicut vulneratum superbum, in brachio virtutis tue dispersisti inimicos tuos.

Hæc rectè subjunguntur *v. priori*, & videntur intelligenda de Pharaone, & exercitu ejus, vide *Isai. 51. v. 10. Tu humiliasti superbum*, dejiciens illum in profundum maris; humiliasti autem illum nullo negotio, ut facillimè prosterneretur gravi et vulneratus. Brachio tuo potentissimo dispersisti per mare rubrum *inimicos tuos*, nempe exercitum Pharaonis.

ψ. 12. *Tui sunt celi, & tua est terra, orbem terrarum, & plenitudinem ejus tu fundasti Aquilonem, & mare tu creasti.*

Docet, non esse mirum, si Deus tam facile compescuit mare, & humiliavit superbum, quia est omnium Creator, & Dominus. *Tui sunt celi*, & omnes habitantes in eo; *tua est terra*, seu mundus inferior, & quidquid in eo est: nam tu orbem terrarum à fundamentis fecisti, nullo præsupposito fundamento, ab alio architecto constituto. Tu fundasti orbem cum omnibus suis partibus. Per *Aquilonem* ventum intellige septentrionem, per *mare* partem australem: nam mare oceanum maxime jacet ad austrum.

ψ. 13. *Thabor, & Hermon in nomine tuo exultabunt: tuum brachium cum potentia.*

Nunc addit orientem & occidentem, sed more poetico. Thabor, & Hermon sunt montes Palaestinae, unus ad orientem, alter ad occidentem. *Thabor &c.* oriens, & occidentis à te creati exultabunt, h. e. in laudes tuas suo more prorumpent, ob tam insigne beneficium creationis. *Tuum brachium &c.*, ex omnibus jam dictis colligimus, tuum brachium esse omnipotens.

ψ. 14. *Firmetur manus tua, & exaltetur dex-*

*dexteratua, iustitia, & iudicium preparatio
sedistua.*

Laudavit *ψ* 8. Dei potentiam, & veritatem
priorem hucusque explicuit, nunc agit de veri-
tate, quæ etiam *iustitia, & iudicium* dicitur.
Firmetur Sc., opto quidem, & gaudeo, quod
manus tua roboretur, seu potens sit, eadem-
que laudetur, & magnificetur ab omnibus, ut
æquum est: sed simul misericordia, & iustitia
præparent, ornent, stabiliant thronum tuum.
Per *iustitiam* hic rectè intelligitur misericordia,
ut patet ex *ψ*. seq.

ψ. 15. *Misericordia, & veritas præcedent
faciem tuam: beatus populus, qui scit iubilati-*
onem.

Misericordia, & veritas, h. e. *iustitia præce-*
dent faciem tuam, ut præparent sedem tuam,
cum ad iudicandum veneris, h. e. certi sumus,
te non iudicaturum, nisi iustissimè, & præmissâ
misericordiâ, ut minus invenias, quod punias,
& fideliter redas unicuique secundum opera
ejus. *Beatus Sc.* docet in populo Dei, & in
personâ Davidis maximè locum habere poten-
tiam, misericordiam, & iustitiam Dei. Verè
præ omnibus populis felix est populus Israeli-
ticus, qui scit per notitiam, & experientiam has
Dei laudes, & scit magno affectu Deum lau-
dare.

Y. 16. *Domine in lumine vultus tui ambula-
bunt, & in nomine tuo exultabunt tota die,
& in iustitia tua exaltabuntur.*

Explicat, quate beatus sit populus, qui scit
jubilare. Quoniam homines ejus populi, non
ambulabunt in tenebris, sicut gentes, quæ
Deum ignorant; sed conversi ad Deum *in lu-
mine vultus* &c. Lumen vultus Dei est illumi-
natio intellectus per notitiam legis Dei, cum
favor gratiæ, quæ inflammatur affectus: Lux
enim illuminat, & calefacit: *Et in nomine
tuo* &c. ex istâ ambulatione sequitur constans
lætitia bonæ conscientiæ, & gratiarum actio.
Et in iustitia &c. qui ita ambulant, quotidie
magis proficiunt, & ascendunt ad majorem
Dei novitiam, & amicitiam; & inde donis ma-
joribus cumulantur.

Y. 17. *Quoniam gloria virtutis eorum tu
es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu
nostrum.*

Pergit humiliare superbiam hominum, tri-
buendum sibi, quæ Dei sunt. *Dixi: in iustitiâ
Dei exaltabuntur*, quoniam tu es robur eorum;
unde proficiunt, & ascendunt; unde in te solo
gloriarî debent. Et in bonâ voluntate tuâ erga
nos, à quâ bona omnia procedunt, fortes eri-
mus contra inimicos nostros.

Y.

¶. 18. *Quia Domini est assumptio nostra,
& sancti Israel Regis nostri.*

In hoc apparuit beneplacitum Dei, quod ex omnibus populis terrarum placuit ei assumere Israel in populum peculiarem, ac Rex noster esse voluit. Dicitur Deus *Sanctus Israelis*, quia ab hoc populo peculi riter sanctificari, h. e. sanctus haberi, & dici, nec ullo modo blasphemari voluit.

¶. 19. *Tunc locutus es in visione sanctis tuis, & dixisti, posui adiutorium in potente, & exaltavi electum meum de plebe mea.*

Hæc, & sequentia videntur ad literam exponenda de Davide, sed implenda magnâ ex parte per Christum. *Tunc*, quando assumpseras Israel in populum peculiarem, prov disti ei etiam Regem: nam locutus es in revelatione sanctis tuis Prophetis, Samueli, Nathan, & dixisti: constitui auxilium populo meo in homine forti ad resistendum inimicis ejus, quia eum de omni plebe meâ electum exaltavi in Regem, ac defensore[m] populi.

¶. 20. *Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum.*

Explicat, quis sit ille vir potens, ac dicit esse ipsum Davidem, quem invenit dignum, qui eligeretur, & in Regem ungeretur à Samuele,

G 3

Deus

Deus invenit, h. e. non casu eligit, sed facit sine labore inquirendi, quod faciunt homines post longam, & maturam inquisitionem.

¶. 21. *Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum confortabit eum.*

¶. 22. *Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non apponet nocere ei.*

¶. 23. *Et concidam à facie ipsius inimicos ejus, & odientes eum in fugam convertam.*

Hæc de Davide utcunque, de Christo veriùs exponuntur. David etsi sæpius Dei ope hostes vicerit; in eo tamen profecit, h. e. eum decipit inimicus Dæmon perducendo ad adulterium, homicidium; profecit Absolon expellendo è Regno, & ad fugam compellendo. Sed manus, & brachium Domini, quod est ipsum Dei verbum, potentiâ, & sapentiâ Patris, ita corroboravit humanitatem Christi, ut nihil in eo homine proficere potuerit ullus inimicus. Passus est, sed voluntariè, & hæc ipsâ passione Diabolum vicit gloriosissimè, & captivos illi eripuit. Judæos quoque, inimicos Christi, videmus hodie dispersos per orbem terrarum, quasi exercitum fustum, & fugatum.

¶. 24. *Et veritas mea, & misericordia mea cum ipso, & in nomine meo exaltabitur cornu ejus.*

Hæc

Hæc in Davide vix adumbrata, in Christo perfectissimè impleta sunt. Misericordia Dei cum Christo fuit assumptio humanitatis, quæ unio ne morte quidem distumpi potuit. Veritas in eo fuit, quod Deus fideliter implevit illud *Luc. i. Regni ejus non erit finis*, exaltatio cornu, seu potentia in eo est, quod in nomine ipsius omne genu flectatur caelestium, terrestrium, & infernorum.

✓. 25. *Et ponam in mari manum ejus, & in fluminibus dexteram ejus.*

Hæc Christo conveniunt, non Davidi, nisi fortè ratione Christi, filii ejus. Promittitur hic potestas in mare, flumina, h. e. in totum terrarum orbem, cujusmodi potestatem David nunquam habuit.

✓. 26. *Ipsè invocabit me, Pater meus es tu, Deus meus, & susceptor salutis meæ.*

David nunquam Deum invocavit sub nomine Patris; unde hæc Christo conveniunt. *Ipsè invocabit me, Pater meus es tu*, quoad Divinitatem; *Deus meus*, quoad humanitatem, *suscceptor salutis meæ*, quoad mortalitatem.

✓. 27. *Et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ Regibus terræ.*

Christus, qui secundum Divinitatem Unigenitus, secundum humanitatem primogeni-

us est primò in prædestinatione: in illo enim velut in capite Deus nos prædestinavit: secundò quia primus est in secunda generatione ad vitam immortalem, sic dicitur *primogenitus mortuorum*: tertio quia ipse habuit iura primogenitorum, quem constituit Pater heredem universorum. Nec solum posuit eum Pater primogenitum, sed & Principem Regum terræ.

✻. 28. *In æternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum sicut de ipsi.*

Hanc Regni æternitatem non habuit David, nisi ratione solius Christi. *In æternum &c.* misericordia, quâ illum elegi ante sæcula, ut esset Filius Dei in virtute, primogenitus, & excelsus præ Regibus terræ, semper manebit, quia unio hypostatica nunquam dissolvetur. Et pactum meum cum ipso de stabiliendo Regno ejus in æternum, fideliter semper observabitur.

✻. 29. *Et ponam in sæculum sæculi semen ejus, & thronum ejus sicut dies cali.*

Modus conservandi Davidi misericordiam in æternum erit hic: quia dabit illi semen, h. e. filium Christum, qui manebit, & regnabit in sæculum sæculi, & sic *thronus ejus*, h. e. Regnum Davidis nunquam finem habebit, sed tempora ejus erunt, *sicut dies cali*, h. e. sicut tem-

teme

tempus, quo calum durabit, quod quidem
aeternum est.

Ps. 30. Si autem dereliquerint filii ejus legem
meam, Et in iudiciis meis non ambulaverint.

Ps. 31. Si iustitias meas profanaverint, Et
mandata mea non custodierint.

Ps. 32. Visitabo in virga iniquitates eorum,
Et in verberibus peccata eorum.

Ps. 33. Misericordiam autem meam non
dispergam ab eo, neque nocebo in veritate mea.

Ps. 34. Neque profanabo testamentum
meum, Et quae procedunt de labus meis, non
faciam irrita.

Præoccupat objectionem, ac dicit : si filii
Davidis itam Domini male vivendo provoca-
verint, ipsos quidem peccantes puniendo cor-
ripiet, non tamen irritum faciet, quod iure-
jurando promissit. Si autem dereliquerint filii
ejus, Davidis posterii, legem meam, siue judi-
ciali, siue ceremoniali, siue morali.
Hæc verba, Et in iudiciis &c. agunt de lege
judiciali; hæc, si iustitias &c. de lege ceremo-
niali; hæc, Et mandata &c. de lege morali.
visitabo &c. non relinquam eorum scelera im-
punita, sed paternè castigabo. Misericor-
diam &c. non ob scelera filiorum, removebo
à patre beneficium, quod misericorditer pro-
missi.

missi. *Neque nocebo in veritate mea*, h. e. veritati meæ, sive non offendam veritatem meam, cui utique nocerem, si irritum facerem, quod promissi. *Neque profanabo*, non polluiam pactum meum, illud non servando. *Et quæ procedunt &c.* non irritabo promissa mea. Secundum sensum literalem, filii David sunt ejus posterii carnales; si per Davidem intelligas Christum, filii ejus erunt Christiani.

Ps. 35. *Semel juravi in sancto meo, si David mentiar, semen ejus in æternum manebit.*

Ps. 36. *Et thronus ejus sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in celo fidelis.*

Ratio, cur velit stabilire Davidis Regnum, etsi filii peccaverint: quia *semel*, h. e. immutabiliter juravi per sanctitatem meam. *Si David mentiar*, hoc est, non Davidi mentiar. Tum subdit juramentum: *Semen ejus &c.* filius ejus Christus in æternum vivet, & Regnum ejus sempiternum erit. Juratam promissionem illustrat similitudine Solis, Lunæ plenæ, & arcûs cælestis: his significat Regnum, seu Ecclesiam Christi fore semper illustrem, & perspicuam, non obscuram, seu invisibilem, ut somniant Hæretici. Nihil enim clarius, & pulcrius, quàm Sol de die, & Luna plena de nocte,

nocte, & in nubibus arcus caelestis, qui testis est fidelis à Deo hominibus datus, nunquam amplius fore diluvium aquarum. Porro Regnum Christi in communi prosperitate lu-
cet, ut Sol in die undique sereno; in com-
muni perfectione fulget ut Luna plena in tene-
bris noctis: ubi admixta est persecutioni pro-
peritas, simile est Iridi in nubibus.

*Ps. 57. Tu vero repulisti, & despexisti, di-
spulisti Christum tuum.*

In hac altera parte Psalmi Propheta in per-
sona populi captivi, orat pro implenda pro-
missione; quam etsi juramento firmaverit, vult
tamen rogari, ut eam impleat. Orat autem,
quasi admonendo Deum, quod differendo non
videatur velle servare pactum, & juramentum.
*Tu vero promissisti bona, nunc vero reddis ma-
la, quia repulisti nos à protectione tua, & des-
pexisti nos, quos magni facere videbari:elon-
gasti à te Regem populi tui, Jechoniam nem-
pe, & Sedeciam, qui captivi ducti sunt in Ba-
bylonem.*

*Ps. 38. Evertisti testamentum servi tui,
profanasti in terra sanctuarium eius.*

Explicat, quomodo Deus repulerit, & des-
pexerit populum suum. *Evertisti*, h. e. vide-
baris retractare pactum initum cum servo tuo.

Da-

David, quasi nolles ejus Regnum esse perpetuum. Permi serat Deus totam Palæstinam occupati ab Assyriis. Interim promissio Dei non erat intelligenda de Regno terreno, sed spiritali, & cælesti. *Profanasti* projiciendo in terram sacrum diadema ejus. Hoc contigit, deurbatis de folio Jechoniâ, & Sedeciâ.

Y. 39. *Destruxisti omnes sepes ejus: posuisti fundamentum ejus formidinem.*

Y. 40. *Diripuerunt eum omnes transeuntes viam, factus est opprobrium vicinis suis.*

Tu Deus nos protectione, & ope tuâ destituens, in causâ fuisti, ut, instar vineæ destructâ sepe, diriperemur ab hostibus Assyriis, & quidem sæpius: fecisti, ut, aliâs fortissimi milites, te delerente, facti sint timidi, & imbelles, ut hostibus nullo modo resistere possent. Diripuerunt populum Dei hostes, ut diripiunt vineas omnes transeuntes per viam, disjectis sepibus, vel maceriis. Indè factum est, ut omnes vicini irrideant populum Dei, qui nulli hosti resistere valeat.

Y. 41. *Exaltasti dexteram deprimentium eum, latificasti omnes inimicos ejus.*

Y. 42. *Avertisti adjutorium gladii ejus, & non es auxiliatus ei in bello.*

Pergit narrare calamitates populi Dei, in
quas

quas incidit desertus à Deo. *Exaltasti, juvisti, roborasti hostes, ut facilius deprimerent populum tuum. Indè verò secuta est lætitia magna apud hostes ob tam facilem victoriam. Contrà verò avertisti adiutorium tuum à gladio ejus, nempe Regis, vel exercitus populi tui. Jam dicit idem clariùs: Non es auxiliarius ei in bello; ideo Reges Juda resistere nequiverunt Assyriis hostibus suis.*

¶. 43. *Destruxisti eum ab emundatione, & sedem ejus in terram collidisti.*

Posterior pars priorem obscuram explicat, *Destruxisti, cellare fecisti, spoliasti Regem vestibus Regiis, quæ mundissimæ, & splendidissimæ erant; & thronum Regni ejus detraxisti in terram, & confregisti.*

¶. 44. *Minorasti dies temporis ejus: persuadisti eum confusione.*

Hæc est ultima, & principa'l calamitas, quòd, cum Deus promississet Davidi Regnum perpetuum, jam videretur illam promissam æternitatem ad brevissimum tempus contraxisse: nam illud Regnum temporale Davidis in Jechoniâ, & Sedeciâ finitum est; indè repletus est David in posteris suis confusione.

¶. 45. *Usquequò Domine avertes in fine n? exardescet sicut ignis iratus?*

Hic

Hic jam incipit oratio pro acceleratione adventus Messiae, ut impleatur promissio jurata Dei. *Usquequo*, quamdiu avertes faciem tuam *in finem*, usque ad ultimam perniciem, sine spe reconciliationis? quamdiu *exardescet indignatio tua*, sicut ignis, qui non cessat, donec omnia in cinerem redegerit?

ψ. 46. *Memorare, quia mea substantia, nunquid enim vane constituisti omnes filios hominum?*

ψ. 47. *Quis est homo, qui vivet, & non videbit mortem? eruet animam suam de manu inferi?*

Ex brevitate hujus vitae desiderat illam æternam, ideòque Deum rogat, ut citò mittat Messiam. *Memorare*, quam brevis, & ærumnosa sit subsistentia mea in terris. Num creasti homines, ut solum hanc vitam viverent, tam brevem, tam ærumnis plenam? id enim esset frustra condidisse genus humanum, si nulla ejus pars finem ultimum attingeret. *Quis est &c.* quòd sit brevis, & ærumnosa hæc vita, ex eo patet, quia nemo potest mortem evadere. *Nemo eruet animam suam de manu inferi*? nam inferus nullo discrimine omnes mortales ad se trahit.

ψ. 48. *Ubi sunt misericordie tue antiquæ*
Deo

Domine, quas iurasti David in veritate tua?

Hic apertius à Deo exorat impletionem promissionis. *Ubi sunt promissiones ex misericordiâ tuâ magnâ olim factæ Davidi, quas etiam iuramento confirmasti, per ipsam tuam veritatem iurans, ac dicens: Semen ejus tu æternum manebit, & thronus ejus, sicut dies celi?*

ψ. 49. Memor esto Domine opprobrii servorum tuorum, quod continui in sinu meo multarum gentium.

Alia ratio, cur tanto affectu petat adventum Messię: quia infideles exprobrare non cessabunt populo Dei, quòd frustra speraverit Regem æternum ex semine David. *Memor esto Domine vituperationis, quam patiuntur servi tui ab infidelibus: quod opprobrium, à multis gentibus mihi objectum, ego populus tuus in sinu meo continui, h. e. tacens, ac dolens tuli, quia non poteram ostendere promissionem Dei impletam, vel brevi, ac ceterò implendam.*

ψ. 50. Quod exprobraverunt inimici tui Domine, quod exprobraverunt commutationem Christi tui.

Hoc est opprobrium, quod portabat in sinu suo, quòd inimici Domini exprobrarent populo Dei, qualem compensationem habuisset David à Deo pro tam amplis promissis, destructionem nempe Regni sui.

ψ.

ψ. 91. *Benedictus Dominus in æternum:
fiat, fiat.*

Conclusio satis docet, Prophetam intellexisse, promissionem factam Davidi stabilem, & immutam fuisse, & omnino implendam tempore suo. *Benedictus Ec.* laus, & gratiarum actio semper Domino deferatur, quoniam iustus est in omnibus verbis, & sanctus in omnibus operibus suis. *Fiat, Fiat, live Amen, Amen, h. e.* opto, ut fiat, seu Deus benedicatur in æternum. Atque hic est finis libri tertii secundum Hebræos.

PSALMUS LXXXIX.

Titulus: Oratio Moysi hominis Dei. *Inscribitur Psalmus Moysi, quod ipsum loquentem inducat, qui scripsit creationem mundi, peccatum primorum parentum, & poenas inde secutas.*

Argumentum est oratio ad Deum pro humano genere, quod ob peccatum originale in maximas incidit calamitates, & auxilio gratie assidue indiget, tum ut arduas huius vite facilius toleret, tum ut ad gaudia æterna perveniat.

ψ. 1. *Domine refugium factus es nobis, à generatione in generationem.*

Orditur à gratiarum actione pro acceptis beneficiis, quæ est via obtinendi nova be-

he-

neſicia. Domine fatemur nos variis periculis eſſe obnoxios; ſed te protectorem experti ſumus à generatione Sc. h. e. omni tempore.

x. 2. *Prinſquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis: à ſeculo; & uſque in ſæculum tu es Deus.*

Docet, Deum ſemper potuiſſe eſſe refugium ſperantibus in eum, quia ipſe ſemper eſt, nempe æquè potens, ſapiens, & benignus. *Prinſquam* Sc. non ſolùm ante montes, ante terram, puta incultam, & deſertam; ante orbem, h. e. terram cultam, & habitabilem, ſed etiam es ab æterno in æternum. Non dicit *eras, eris* ſed *es*, ut oſtendat veram æternitatem Dei, quæ eſt duratio immutabilis.

v. 3. *Ne avertas hominem in humilitatem, & dixiſti, convertimini filii hominum.*

Incipit orare Deum, ne ſinat humanum genus perire. Ne ſinas averti humanum genus à lumine vultûs tui ad extremam abjectionem, ut oblitum veri boni ſcederetur caduca, & pereat. *Et dixiſti*, h. e. nam *dixiſti*, hortatus es homines ad pœnitentiam tum per Prophetas, tum per internas inſpirationes.

. 4. *Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna, quæ præterit.*

¶ 5. *Et custodia in nocte, quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.*

Describit abjectionem hominis post Adæ peccatum ex brevitæ vitæ comparatæ cum Dei æternitate. In vilitatem maximam conversi sumus, quoniam tu quidem æternus es, ita ut apud te mille anni sint velut una dies, quæ statim præterit, aut velut una nocturna vigilia, quæ tribus horis absolvitur. Hominum autem, qui ad tuam imaginem creati, & ideo semper vivere deberent, anni post peccatum numerantur inter ea, quæ pro nihilo habentur, h. e. sunt brevissimi. ac pene nulli.

¶ 6. *Manè sicut herba transeat, manè floreat, & transeat: vespere decidat, induret, & arescat.*

Comparat annos vitæ cum scæno. Manè, primâ parte diei homo quasi herba virens apparebit in pueritiâ, & non ibi sistet, sed mox transibit. Manè item in eâdem parte diei florebit in juventute, & nec ibi consistet, sed mox transibit. Vespere in alterâ parte ejusdem diei decidet in virilitate, flore scilicet juventutis cadente; indurabitur in senectute, amisso vigore virilitatis, & arescet in morte, siccato humore vitæ. Illud transeat, floreat &c, hebraicè est transibit, florebit &c.

¶

¶. 7. *Quia defecimus in iratua, & in furore tuo turbati sumus.*

Dicit, causam brevitatis vitæ nostræ esse iustissimam iram Dei, quam iniquitas humana succendit. *Defecimus*, mortales effecti sumus; quia irritavimus iram tuam, & *conturbati sumus* mortis horrore ob furorem tuum, qui securi antea vivebamus. Deus *furit*; irascitur improprie, h. e. non parcit peccatori, sed punit.

¶. 8. *Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo : seculum nostrum in illuminatione vultus tui.*

Dixerat, causam brevitatis vitæ nostræ fuisse iram Dei; jam dicit, causam iræ Dei fuisse peccatum originale, quod vocat *nostras iniquitates* quia nobis commune fuit, & plures malitias in se continet. *Posuisti ante conspectum tuum peccata nostra : seculum* &c. idem est : iniquitates vitæ, seu temporis nostri luce vultus tui detexisti, ut earum turpitudine nota esset, & iuste puniretur.

¶. 9. *Quoniam omnes dies nostri defecerunt ; & in iratua defecimus.*

Quod Deus viderit, & condemnaverit peccata nostra ; pœna ipsa mortis nobis inflicta demonstrat. Quoniam omnes dies nostri abierunt, ut nulli jam supersint ; imò & noscunt

illis consumpti sumus. Si Adam non peccasset, fluxissent dies, sed fluere non cessassent, nec nos cum illis defecissemus.

¶. 10. *Anni nostri sicut aranea meditantur; dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni*

¶. 11. *Si autem in potentatibus, octoginta anni, & amplius eorum labor, & dolor.*

Dixit, mortem esse pœnam peccati; jam addit, vitam ipsam esse miseram, & brevem. *Anni nostri*, h. e. tempus vitæ nostræ exercebitur vanis laboribus, doloribus, timoribus, suspicionibus in temporalibus bonis procurandis, & talibus malis avertendis, sicut aranea exercetur in texendis retibus, omni re fragilioribus, non sinè propriæ substantiæ consumptione. *Dies annorum nostrorum in ipsis*, h. e. tempus vitæ nostræ in se ipso conclusum, ac definitum, non transcendit ultra 70. annos; & in robustioribus usque ad 80.; & si quid ultra sit, erit ætas infirma, variis malis, & ærumnis obnoxia.

¶. 12. *Quoniam supervenit mansuetudo, & corripiemur.*

Quoniam pro veruntamen, vel certè ex labore, & dolore senectutis hoc boni consequimur, ut, deposito fastu juvenili, humiliemur,
&

& mansuescamus, ac inde *corripiamur*, discamus subjecti esse Deo, & id parum temporis, quod superest, in ejus timore & amore consumere.

Y. 13. *Quis novit potestatem irae tuae, & praetimore tuo iram tuam dinumerare?*

Ex gravitate poenae inflictae peccato Adæ colligit severitatem iræ Dei adversus peccata. Quis cogitando poterit assequi, quanta sit vis, & efficacia iræ tuæ, Domine? quis poterit te tantum timere, quantum timendus es, & juxta hunc timorem mensurare magnitudinem iræ tuæ?

Y. 14. *Dexteram tuam sic notam fac, & eruditos corde in sapientia.*

Incipit orare pro genere humano, ut, sicut Deus illud juste punivit poenâ mortalitatis, ita misericorditer respicere, & adjuvare dignetur in hujus vitæ mortalis peregrinatione. Fac Deus, ut jam tandem innotescat nobis dextera tua, quâ nos per gratiæ tuæ munera suscipias, & sustentes. Et simul notos fac nobis homines &c. Prophetas, Apostolos, qui habebant cor verâ, non falsâ hujus mundi sapientiâ eruditum.

Y. 15. *Convertere Domine usquequò, & deprecabilis esto super servos tuos.*

Idem rogat. Tu, Domine, avertisti à nobis

faciem tuam, iratus nobis propter peccata nostra; sed aliquando tandem placatus convertere ad nos, & respice nos oculo benignitatis tuæ: & sine te exorari à fervis tuis, quos ipse formasti, & alis, ac sustentas in obsequium tuum.

Y. 16. *Repleti sumus manè misericordia tua, exultavimus, & delectati sumus omnibus diebus nostris.*

Y. 17. *Letati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis, quibus vidimus mala.*

Hæc pertinent ad tempus patriæ. Initio verè illius diei, quo Solem justitiæ aspicere cœpimus, repleti sumus magnâ illâ misericordiâ tuâ, quæ nullum locum miseriæ relinquit. Ideo *exultavimus &c.* hoc restat beatis, & liberatis à malis omnibus, ut exultantes laudent Deum, eoque fruantur. Etiam *letati sumus pro diebus &c.* & *pro annis &c.* nam dulciora sunt bona post experientiam malorum, & ipsa patientia in malis hæc nobis tanta bona promeruit.

Y. 18. *Respice in servos tuos, & in opera tua, & dirige filios eorum.*

Postquam perivit summum bonum, quod est finis ultimus hominis, & actionum nostrarum, jam perit media, seu gratiam bene ope-

randi. *Respice, illumina servos tuos, & accende ad amorem tuum : & respice in opera bona, quæ tu operari cepisti in illis. Respice etiam in filios servorum tuorum, seu naturales, seu spirituales, ut omnes te dirigente, in viâ mandatorum perseverent, & tandem salventur.*

Ps. 19. Et sit splendor Domini Dei nostri super nos, & opera manuum nostrarum dirige super nos : & opus manuum nostrarum dirige.

Idem petit aliis verbis, ut ostendat, se valde optare, quod petit. *Sit splendor &c. & respice idem est : Deus ut Sol respiciendo illuminat. Et opera &c. tu præsidens nobis, fac, ut rectè operemur, legem tuam semper sequendo. Et opus manuum nostrarum perseveranter dirige. Ostendit opera omnia revocari ad unum opus, quod est radix omnium, nempe opus charitatis.*

PSALMUS XC.

Titulus: *Laus Cantici David. In Hebraicis, & multis codicibus græcis hic titulus deest : putatur autem postea additus, ut intelligeremus, Psalmum à Davide fuisse compositum, non à Moyse, cujus mentio fit in Psalmi præcedentis titulo.*

Argumentum Psalmi est cohortatio ad fidu-

ciam in Dei auxilio firmissimè collocandam. Id enim in principio ponitur; & per totum Psalmum variis rationibus confirmatur.

Forma Psalmi est dramatica: nunc enim loquitur Prophet a, nunc homo justus, nunc ipse Deus. Psalmus est plenus metaphoris, & ideo non minus elegans, quàm difficilis. Cùm Psalmus hic sit valde utilis, & ad mores formandos accommodatus, enim Ecclesia, quotidie in officio divino frequentat, idque ad initium noctis, ut, Deo protegente, nocturna pericula, hoc armati clypeo propulsamus.

1. Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei teli commorabitur.

Quicumque, live dives, live pauper &c. fiduciam firmam, ac constantem collocat in adiutorio Altissimi, spe suâ non frustrabitur, sed omnino à Deo protegetur. Dicitur Deus Altissimus, h. e. in altissimo loco sedet, & videt omnia nostra pericula.

2. Dicet Domino, susceptor meus es tu, & refugium meum, Deus meus, sperabo in eum.

Probat factam propositionem testimonio iusti confidentis in Deo, qui de experimento suo testatur. Confitebitur Domino beneficium protectionis acceptam; & hoc est primum, dum Deus hominem lapsum, & ad gehennam

ruentem suscipit; & hujus susceptionis signum est, si homo post lapsum jam resurgat humilior, fortior, & cautior. *Et refugium meum*, hoc est alterum beneficium, quod Deus ipsi erit in omni tentatione refugium optimum, atque firmissimum. Tertium beneficium, & maximum, *Et Deus meus*, seu summum bonum, quod erit in cælo. His tribus beneficiis animatus justus concludit, *sperabo in eum* in omni periculo, & tentatione.

¶ 3. *Quoniam ipse liberavit me de laqueo venantium. Et à verbo aspero.*

Vir justus, qui dixerat, *sperabo in eum*, subjungit, *quoniam ipse liberavit me* &c. Per *laqueum venantium* intellige primò insidias, & fraudes malorum hominum. & tunc *verbum asperum* est ipsum detrimentum temporale, quod inde sequitur; nam *verbum* Hebræi passim accipiunt pro ipsâ re. Intellige secundò insidias Dæmonum, & jam *verbum asperum* est damnum spirituale, seu mors animæ.

¶ 4. *Scapulis suis obumbrabit tibi, Et sub pennis ejus sperabis.*

Incipit jam Propheta ipse loqui, & confirmat verba hominis justii, quasi dicat; Meritò dixisti, *sperabo in eum*, quia ipse liberavit me &c. nam velut aquila, aut gallina sub alis suis te

H s

col-

colliget, & sic scapulis suis obumbrabit tibi, ut nec ab æstu Solis, nec à pluvîâ, & ventis, nec à morfu milvorum timeas, & sic sub ejus defensione constitutus, spera liberationem, & incolumitatem.

ψ. 5. *Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno.*

ψ. 6. *A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu, & demone meridiano.*

Circumdabit te veritas Domini instar scuti. Galea tegit solum caput; lorica pectus, & scapulas; sed *scutum* generalis quædam defensio est, cùm possit attolli, demitti, converti ad omnes partes, & opponi omnibus ictibus. *Veritas Domini* vel est veracitas in servandis promissis, vel est veracitas fidei revelata, e. g. de novissimis &c.; utraque, si bene considerentur, sunt scutum contra tentationes, tam in prosperis, quàm adversis. *Non timebis &c.* jam refert pericula. Non afficeris timore ab ullâ re, quæ de nocte tertere potest; nec timebis offensionem, seu calamitatem ullam diurnam. *A negotio &c.* repetit idem: negotium hic est quæcunque res, vel actio nocturna. *Ab incursu &c.* est idem ac *à sagitta volante in die.*

ψ. 7. *Cadent à latere tuo mille, & decem mil-*

millia à dexteris tuis : ad te autem non appropinquabit.

Hæc est victoria hominis fidentis in Deo, & ritè utentis clypeo veritatis. Porro David hic admonet justos, ut magni faciant gratiam hujus victoria, quia rara est, & ad paucos pertinet. *Cadent enim in hoc prælio ex commilitonibus mille à latere, sinistrâ tuâ, & decem millia à dexteris : ad ipsum autem non appropinquabit, nec timor nocturnus, nec sagitta volans &c.* Ad sinistram, h. e. tempore adversitatis, dicuntur casuri mille ; ad dexteram verò, h. e. tempore prosperitatis, decem millia ; plures enim ex prosperitate pereunt, quàm ex adversitate.

Ps. 8. Veruntamen oculis tuis considerabis, & retributionem peccatorum videbis.

Hæc est nova causa lætitiæ homini justo, cui non solum promittitur victoria, sed etiam quòd cum magnâ voluptate propriis oculis visurus sit inimicos suos jacentes, & pro meritis punitos. Quæ promissio aliquando hic impletur, sed plenissimè implebitur in die judicii, ubi patebunt inanes impiorum labores.

Ps. 9. Quoniam tu es Domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum.

Hic, quoad verba facile patet ex *Ps. 1. & 2.*, sed de connexionione non levis quæstio est;
omit-

omissis ceteris, sequemur Euthymium. Dixerat Propheta viro iusto : *Deus obumbrabit tibi &c. scuto circumdabit te &c. non timebis &c.* His auditis, vir iustus interloquitur (diximus post Argumentum, Psalmum esse Dramaticum conversus ad Deum : credo, quæ audi- vi, & hæc vera sunt, quia tu es Domine spes mea, non confido meis viribus, armis, sed in te uno &c. Propheta hoc intelligens, subjun- git . rectè, ac sapienter posuisti Deum spem tuam, quia sic *Altissimum* posuisti *refugium tuum*. Illud *Altissimum* nomen Dei est, ut sic sensus, elegisti in arcem refugii Deum, qui est *Altissimus*.

ψ. 10. *Non accedet ad te malum, & flagel- lum non appropinquabit tabernaculo tuo.*

Explicat, quid boni consequatur iustus ex eo, quod refugium tibi constituit in *Altissimo*. *Non accedet ad te malum* culpæ, vel præservan- do te à lapsu, vel lapsum ad iustitiam revocan- do. *Et flagellum*, h. e. malum pœnæ, &c. Ju- stus habens per desiderium in cælesti taberna- culo, mala hæc temporalia vix sentiet, & om- nino contemnet; imò mala esse non reputabit, sed bona, quia sunt materia patientiæ, & se- ges gloriæ. Quanquam liberatio à malo cul- pæ, & à flagello, seu malo pœnæ perfecta erit in cælo.

ψ.

¶. 11. *Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis.*

Illud *Quoniam* connectit hunc ¶. cum seq. ¶., ut sensus sit : *ideo in manibus portabunt Ec. quoniam Angelis suis mandavit Ec.* Potuisset iustus dicere . in cælo ab omni malo ero securus ; sed quis me custodiet in viâ, ne fortè errem à recto itinere, vel incidam in latrones, aut foveam ? R. Propheta : ne timeas, *quoniam Angelis suis Ec.* Illud mandatum est præcipua causa, cur Angeli nos diligentissimè custodiant. Dicit *Angelis*, nam præter proprium habemus communes custodes, eos nempe, qui præsunt urbibus, Regnis &c. Vide *Dan. 10. S. Basil. L. 3. in Eunomium.*

¶. 12. *In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.*

hic ¶. plenus est metaphoris, sed tamen facillimus. *Manus Angelorum* sunt intellectus, & voluntas seu sapientia, & potentia : nam intelligendo, & volendo omnia faciunt. *Lapides in viâ* sunt impedimenta, occurrentia in hac viâ, sive temporalia, sive spiritualia, scandala, tentationes, persecutiones &c. *Pedes* sunt nostri affectus, & ex his duo principales, amor, & timor. Porro ab Angelis Custode ita juvamus, ut vel occasio peccati tollatur,

tur, h. e. lapis ille de viâ remoueat; vel
animus ita illustretur ad vera bona, & vera ma-
la internoscenda, ut pede, h. e. affectu elevato
à terrâ, occasio temporalis boni, quod sinè pec-
cato acquiri non potest, facile contemnatur, &
malum temporale, quod sinè peccato vitari
non potest, patientissimè toletetur.

ψ. 13. *Super Aspidem, & Basiliscum am-
bulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.*

Dixerat, Angelos bonos justum, in Deo con-
fidentem, custodituros; addit, Angelos malos
eidem non prævalituros. Satanam vocat ser-
pentem propter astutiam, & leonem propter
ferociam. Et quia multa sunt genera serpen-
tium vocat eum aspidem, basiliscum, & dra-
conem; aspis cum astutiâ, quæ omnibus ser-
pentibus communis est, conjunctam habet ob-
stinationem, basiliscus crudelitatem, draco vi-
rium potentiam, quæ omnia Diabolo mirificè
conveniunt.

ψ. 14. *Quoniam in me speravit, liberabo
eum; protegam eum, quoniam cognovit nomen
meum.*

Hic testimonio Dei confirmat hæcenus di-
cta. & usque ad finem addit octo Dei pro-
missa; quatuor pertinent ad hanc v. tam:
Liberabo eum, protegam eum, exaudiam eum,

etiam

cum ipso sum in tribulatione : quatuor reliqua ad vitam futuram : Eripiam eum, glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum, ostendam illi salutare meum.

Quoniam in me speravit, liberabo eum, E. g. à tyrannide vitiorum, quæ est libertas propria hominum iustorum, & perfectorum, & præter ceteras omnes maximè expetenda. *Protegam eum &c.* nam qui in hac vitâ liberatur à tyrannide vitiorum, non perfectè liberatur, sed eget protectione Dei, ne iterum captivus ducatur ab hostibus; ut proficiat in libertate gratiæ, donec perveniat ad libertatem gloriæ. Porro *cognoscit nomen Dei*, qui ejus potentiam, sapientiam, & bonitatem cognoscit, unde in spem, & fiduciam firmissimam e. igitur.

Ps. 115. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum; cum ipso sum in tribulatione. eripiam eum, & glorificabo eum.

Quatuor alia promissa recenset. Præcipua conditio, ut oratio exaudiat, est, *clamabit ad me*: nam clamor indicat vehementiam cehedii ex amore, & fiduciâ procedentem. *Exaudiam*, hîc promittitur donum patientiæ; *cum ipso sum &c.* promittitur donum solatii, & lætitiæ spiritualis in adversis. *Eripiam in morte eum* ab omni omnino tribulatione, *Glorificabo eum*.

eum

eum : hæc gloria aliquando hic utcumque, in celo perfectè impletur.

. 16. *Longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum.*

Hæc sunt duo beneficia postrema, promissa fidentibus in Deo. Primò hic describitur vera æternitas, cùm dicitur: *Longitudine dierum &c.* dein vera felicitas, cùm additur: *Et ostendam &c.* Per *salutare* intellige salutem, quæ est visio, & amor Dei.

PSALMUS XCI.

I Titulus, & Argumentum: *Psalmus Cantici in die Sabbati.*

Hic titulus habetur in omnibus codicibus, Hebraicis, Græcis, & Latinis: & continet argumentum Psalmi, quod est, ut cantetur in die Sabbati ad erudiendum populum, ut discat die Sabbati vacare laudibus Dei, præsertim ob creationem, & gubernationem mundi.

V. 1. *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime.*

Incipit exhortatione ad laudandum Deum. Confiteri Domino confessionem laudis non tantum corde, & lingua, sed & instrumento musico, quale imprimis psalterium est, laudes personare gloriæ tuæ, ô Altissime, bonum est, h. e. iustum, quia debitum; utile, quia

cum ipso sum in tribulatione : quatuor reliqua ad vitam futuram : Eripiam eum, glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum, ostendam illi salutare meum.

Quoniam in me speravit, liberabo eum, E. g. à tyrannide vitiorum, quæ est libertas propria hominum iustorum, & perfectorum, & præter ceteras omnes maximè expetenda. *Protegam eum &c.* nam qui in hac vitâ liberatur à tyrannide vitiorum, non perfectè liberatur, sed eget protectione Dei, ne iterum captivus ducatur ab hostibus; ut proficiat in libertate gratiæ, donec perveniat ad libertatem gloriæ. Porro *cognoscit nomen Dei*, qui ejus potentiam, sapientiam, & bonitatem cognoscit, unde in spem, & fiduciam firmissimam e. igitur.

Ps. 115. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum; cum ipso sum in tribulatione. eripiam eum, & glorificabo eum.

Quatuor alia promissa recenset. Præcipua conditio, ut oratio exaudiat, est, *clamabit ad me*: nam clamor indicat vehementiam cehedii ex amore, & fiduciâ procedentem. *Exaudiam*, hîc promittitur donum patientiæ; *cum ipso sum &c.* promittitur donum solatii, & lætitiæ spiritualis in adversis. *Eripiam in morte eum* ab omni omnino tribulatione, *Glorificabo eum*.

eum

eum : hæc gloria aliquando hic utcumque, in celo perfectè impletur.

. 16. *Longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum.*

Hæc sunt duo beneficia postrema, promissa fidentibus in Deo. Primò hic describitur vera æternitas, cùm dicitur: *Longitudine dierum &c.* dein vera felicitas, cùm additur: *Et ostendam &c.* Per *salutare* intellige salutem, quæ est visio, & amor Dei.

PSALMUS XCI.

I Titulus, & Argumentum: *Psalmus Cantici in die Sabbati.*

Hic titulus habetur in omnibus codicibus, Hebraicis, Græcis, & Latinis: & continet argumentum Psalmi, quod est, ut cantetur in die Sabbati ad erudiendum populum, ut discat die Sabbati vacare laudibus Dei, præsertim ob creationem, & gubernationem mundi.

V. 1. *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime.*

Incipit exhortatione ad laudandum Deum. Confiteri Domino confessionem laudis non tantum corde, & lingua, sed & instrumento musico, quale imprimis psalterium est, laudes personare gloriæ tuæ, ô Altissime, bonum est, h. e. iustum, quia debitum; utile, quia

quia meritorium; delectabile, quia dulce est amanti laudare dilectum; honorificum, quia munus est quasi proprium cælestium potestatum.

ψ. 2. *Ad annuntiandum manè misericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.*

Hæc est materia confessionis, de quâ ψ. 1. *Ad annuntiandum* &c. ut prædicetur omnibus misericordia tua, quâ mundum creasti; & iustitia, quâ mundum gubernas. Et quoniam opus misericordiæ manifestum est, annuntiatur *manè*, seu de die: quis enim ignorat, cælum, & terram, & quidquid in eis est, à Deo fuisse condita ex misericordiâ, & bonitate, non ex necessitate, vel debito? quia verò opus iustitiæ occultum est, cum arcano Dei iudicio sæpe iusti affligantur, & iniqui exaltentur, ideo hoc opus annuntiatur *per noctem*, in obscuro fidei, non in luce cognitionis.

ψ. 3. *In decachordo psalterio cum cantico, in cithara.*

Dicit psallendum esse in psalterio, & citharâ, sed non sinè dulci cantico vocis humanæ. De decachordo vide Ps. 32. v. 2.

ψ. 4. *Quia delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo.*

I

In-

Incipit ab opere creationis, quod ad misericordiam pertinet. Contemplatus pulcritudinem, varietatem, excellentiam, virtutes, utilitates facturæ tuæ, cæli, terræ, siderum, animalium, plantarum, animo ascendi ad infinitam pulcritudinem tuam considerandam, & cœpi te admirari, & delectari, & jugiter exultans laudabo te in operibus tuis.

ψ. 5. *Quàm magnificata sunt opera tua Domine! nimis profunda factæ sunt cogitationes tuae.*

Dixerat, se valde delectatum in operibus Dei; negat tamen se eorum excellentiam comprehendisse animo, vel cogitatione. *Nimis profunda* &c. sapientissimæ illæ cogitationes, quibus invenisti res tam mirabiles, ac perfectas, tam occultæ sunt, ut omnem intelligentiam superent.

ψ. 6. *Vir inspiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.*

Concludit primam partem, quæ est de creatione rerum, affirmans, non esse *virum insipientis, cognoscere*, quàm magnificata sint opera Domini, *nec stulti, intelligere*, quàm profundæ factæ sint cogitationes ejus: hæc enim docta ignorantia sapientium tantum est, qui quò magis ignorantiam suam intelligunt, eò magis

gis admirantur opera Dei, & ad veram sapien-
tiam propinquant. Stulti tantum in rebus
quærent voluptatem, utilitatem, quod ipsis
cum bestiis commune est, quæ nec intelligen-
tiam habent, nec ignorantiam suam nōrunt.

ψ. 7. *Cum exorti fuerint peccatores sicut
fœnum: & apparuerint omnes, qui operantur
iniquitatem.*

Transit ad opus gubernationis, & ait justi-
tiam providentiæ Divinæ in eo præcipue elu-
cere, quod impii ad tempus florere permit-
tuntur, æternâ ariditate damnandi, & quod
contrarium in iustis accidat. Cum repente. &
in magnâ copiâ, ut solet fœnum, germinave-
rint peccatores, & floruerint, in sublimitate po-
siti, & divitiis abundantes.

ψ. 8. *Ut intereant in seculum seculi, tu au-
tem altissimus in æternum Domine.*

Ideo dabis iniquis prosperitatem tempora-
lem, ut remunerentur aliqua bona opera eo-
rum, & ob scelera sua justè in æternum dam-
nentur. Tu Domine valde dissimilis es ini-
quis: nam illi ad breve tempus emergunt ad
aliquam altitudinem; tu autem in æternum
altissimus es.

ψ. 9. *Quoniam ecce inimici tui Domi-
ne, quoniam ecce inimici tui peribunt,*

Et dispergentur omnes, qui operantur iniquitatem.

Probat, impios ad tempus solum, idque breve prosperandos. Illud *ecce* significat repentinam mutationem. Illa geminatio, *ecce inimici tui, ecce inimici tui*, auget execrationem: & verè execrandus est, qui ut amicus sit hujus mundi, non timet constitui inimicus Dei. *Dispergentur &c.* ut fœnum aridum à vento raptatur, ut non ampliùs compareat: Sic impii à Deo de terrâ tollentur, ut etiam memoria eorum pereat.

ψ. 10. *Et exaltabitur sicut unicornis cornu meum, & senectus mea in misericordia uberi.*

Ab opposito dicit, justos à Divinâ providentiâ, & justitiâ verè exaltandos; & loquitur in suâ personâ, sperans, quòd ipse sit de numero justorum. *Cornu meum*, potentia, & gloria mea crescet in altum, non ut fragile fœnum, sed ut cornu excelsum, & robustum, quale gestat unicornis in fronte. *Et senectus &c.* imò gloria, ac felicitas mea diuturna erit & constans, nam & senectus mea erit in abundanti misericordiâ apud Deum.

ψ. 11. *Et despexit oculus meus inimicos meos, & in insurgentibus in me malignantibus audiet auris mea.*

Ad

Ad felicitatem addit securitatem ab hostibus. *Oculus meus &c.* vidi, & contempsi inimicos praesentes, quia Divina providentia fecit, ut mihi nocere non possint: quantum ad inimicos absentes, qui maligni cum sint, in me exurgere cogitant, *audiet auris mea nuntium de interitu eorum.*

ψ. 12. *Iustus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur.*

Quod de se Propheta dixerat, jam transfert ad alios justos, quos eleganter comparat Palmae, & Cedro, ut opponat iniquis, quos saepe comparaverat. Palma stabilis est; longo tempore floret, & fructus conservat: sic iusti in aeternum floreant, & fructus dulcissimos adferant. Cedrus Libani celsissima est, & robustissima: ex ea ornantur palatia, & laquearia Regum: sic iusti augebuntur, & crescent in maximam altitudinem: multiplicatis ramis bonorum operum, & firmissimis radicibus perseverantiae innixi, nullo temptationum vento decipientur: & tandem utiles erunt instar ligni cedrini ad ornanda laquearia Regis Regum in caelesti Ierusalem.

ψ. 13. *Plantati in Domo Domini, in atriis domus Dei nostri floreant.*

Rationem dat, cur iusti instar Cedrorum,

& Palmarum sint futuri. Quia non in campis
silvæ, nec desertis montibus, sed in Ecclesiâ
Dei per rectam fidem plantari, & aquis Sacra-
mentorum, & verbi Dei rigati, in caritate fun-
dati, & radicati flores honestatis, & fructus bo-
norum operum parient.

ψ. 14. *Adhuc multiplicabuntur in senectâ
uberi, & bene patientes erunt, ut annuntient.*

Quod ψ. 10. dixerat de se, jam dicit de aliis
justis. *Adhuc*, præterea justi multiplicabunt
dies vitæ suæ usque ad senectutem viridem, &
pinguem humore vitali, & adhuc faciliè pari-
entes erunt laborum, ob firmam corporis con-
stitutionem. Illud, *ut annuntient*, pertinet ad
ψ. seq.

ψ. 15. *Quoniam rectus Dominus Deus no-
ster, & non est iniquitas in eo.*

Hæc omnia evenient justis, ut notum faciant
omnibus aut verbo, aut exemplo suo, quod
Dominus Deus noster justus est, & nulla in eo
iniquitas : quoniam licet ad tempus impios
prosperari sinat, tamen suo tempore justitiæ suæ
judicia exercet, remunerando justos, & puni-
endo iniquos.

PSALMUS XCII.

Titulus, & Argumentum : *Laus canticum ipse
David in die ante Sabbatum, quando fun-*
data

data est terra. Titulus hic solum habetur in codicibus Græcis, & Latinis, licet non omnibus.

Videtur, qui titulum addidit, voluisse Psalmum decantari feriâ sextâ, quæ est dies ante Sabbatum, quia hic narratur, terram à Deo fuisse firmatam, vel, ut alii legunt, inhabitatam, scil. ab homine, & animalibus, quod rectè dicitur factum esse feriâ sextâ. Eodem die per Christi passionem, ac mortem renovata, ac reparata est terra, & stabilita in Regnum Christi, devicto, & triumphato mundi Principe. Porro Ecclesia Christiana Psalmum hunc canere solet in aurorâ Diei Dominicæ, ad Laudes; quia Christus etsi Regnum acquisierit per passionem, & fundamenta novæ terræ jecerit feriâ sextâ; tamen possessionem Regni accepit, quando resurrexit, & tunc induit decorem, & fortitudinem, quod in aurorâ Dominicæ diei factum esse credimus.

1. Dominus regnavit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Sensus esse potest literalis & de creatione, & redemptione mundi. Dominus regnavit, regnare cœpit; indutus est gloriam, & robur Regi necessarium, & accinxit se ad regnandum, & gubernandum. Per creationem regnare cœ-

pit, quia cœpit habere subditos. Christus in resurrectione accepit Regnum; indutus est decorem gloriosi corporis, & fortitudinem, quia data est illi omnis potestas in cælo, & in terrâ: præcinxit se ad propagandum Regnum suum per Apostolos usque ad fines terræ.

Y. 2. *Etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.*

Regnare cœpit Deus ab initio mundi, quia tunc *firmavit*, ab imis fundamentis constituit orbem terræ, ut commoveri non possit, & sic præbuit hominibus, qui Deum Regem agnoscere, ei que servire debent, stabilem mansionem. Christus per passionem, & resurrectionem suam orbem terræ, qui variis motibus à Dæmonibus agitabatur, dum alii aliis Diis serviebant, firmavit, ac stabilivit in unâ, ac verissimâ religione, & fide.

X. 3. *Parata sedes tua ex tunc: à seculo tu es.*

Quamvis sedes Regni tui parata sit ex tunc, h. e. ex rerum creatione; vel ex resurrectione; tu tamen non tunc esse cœpisti, sed à seculo, ab æternitate, sinè principio es, nempe plenitudo essendi, in quâ omnia continentur; tu nec ante creationem pauper, nec post eam locupletior. Solâ caritate, & misericordiâ mundum

dum creavit, & reparavit, ut nobiscum bona sua communicaret.

ψ. 4. *Elevaverunt flumina Domine, elevaverunt flumina vocem suam.*

ψ. 5. *Elevaverunt flumina fluctus suos, & vocibus aquarum multarum.*

ψ. 6. *Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.*

Hæc si ad creationem referantur, significant modum, quo Deus terram habitalem fecit, ut esset firma sedes generis humani. Initio enim creationis, aquæ terram universam operiebant, & magno motu inundationes aquarum elevabantur; sed Deus altior, & excelsior, & in infinitum potentior increpuit, & compescuit aquas, easque in cavernas terræ concludit, eisque præcepit, ut non reverterentur operire terram. Si hæc ad Christum referantur, per ψ. 4. intellige persecutiones Judæorum, qui continuo cœperunt vocem suam elevare contra Evangelium, & illi ubique contradicere. Per *mare*, quod fluminibus est multò altius, intellige persecutiones Neronis, Domitiani, aliorumque Principum Romanorum. Sed Dominus in altis habitans, mirabilior apparuit, cum de omnibus persecutoribus victoriam reportaverit, & invitis omnibus,

Regnum suum per omnes terras propagaverit.

v. 7. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis, domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudinem dierum.

Quantum attinet ad sensum priorem, respondet Propheta tacitæ objectioni, unde scilicet sciamus, quæ ab initio Psalmi hucusque dicta sunt, cum nullus testis adfuerit, quia præcesserunt hominum omnium creationem. Quod id haberi ex testimonio Dei, qui hæc revelavit servo suo Moyse; & testimonium illud valde credibile esse, cum Moyse multis signis, & prodigiis, aliisque modis servum Dei fidelem, & Prophetam verum se esse probaverit. Idem dici potest de sensu posteriori: testimonia enim Christi per Apostolos ad nos delata credibilia facta sunt nimis, tum ob signa, & prodigia Christi, & Apostolorum; tum quia videmus implera, quæ dicta sunt; tum ob infinita alia, quæ fidem Christianam omnino credibilem faciunt, ut nemo possit, posteaquam prædicatores audierit, sine magnâ temeritate non credere. Tum concludit: *decet, ut domum, Ecclesiam Dei, in quâ testimonia illa continentur, & prædicantur, omnes ut sanctam venerentur.* Item *decet, ut, qui in illâ sunt, moribus sanctis respondeant sanctitati testimoniorum*
tuo-

ruorum. Demum decet, ut à te, Domine, inviolata. & sancta conservetur usque ad consummationem sæculi.

PSALMUS XCIII.

Titulus Psalmus ipsi David, quarta Sabbati. Titulum hunc in Græcis, & Latinis codicibus tantum, velut à septuaginta, vel ab aliis adjectum, legunt Hieron. Aug. Theodoret. Euthym. &c. Illud, quarta Sabbati, significat cantari solitum ab Hebraeis, quarta die post Sabbatum, h. e. in medio hebdomadae.

Argumentum est providentia Dei, punientis tandem malos. & bonos remunerantis, licet interdum iusto iudicio sinat prosperari malos, & bonos opprimi.

Y. 1. Deus ultionum Dominus: Deus ultionum libere egit.

Deus, qui propriè solus Dominus est, cui omnia serviunt, est summus Iudex, ad quem ultio scelerum omnium pertinet: & quandoque punire voluit peccatores, libere egit, quia neminem timet, nullius personam accipit, nemo ei resistere potest. Id patuit in Lucifero, Diluvio, Sodomâ, Pharaone &c.

Y. 2. Exaltare, qui iudicasti terram, redde retributionem superbis.

Dixerat, Dominum esse ultorem scelerum,
iam

jam precatur, ut fungatur officio suo. *Exaltare*, ascende solium tuum, qui Judex es universæ terræ: profer sententiam damnationis in homines superbos, & sic vindictam sume de præcipuo scelere generis humani, quod est superbia.

✠. 3. *Usquequò peccatores Domine, usquequò peccatores gloriabuntur.*

✠. 4. *Effabuntur, & loquentur iniquitatem, loquentur omnes, qui operantur injustitiam?*

Dat causam, cur petat judicium in impios, & superbos; quæ est, quia nimium jam diu videtur superbia, & impietas eorum durasse. Per modum precatationis, ad consolandos justos afflictos, prædicit, brevi futurum, ut superbi, & impii dispereant. licet in præsentì tempore diuturna videatur eorum potentia. *Usquequò &c. gloriabuntur.* de viribus, prosperitate, & sceleribus suis? jactabunt, & prædicabunt injusta opera sua? liberè, & sinè timore ullo loquentur de rebus suis gestis, vel gerendis homines impii?

✠. 5. *Populum tuum Domine humiliaverunt, & hereditatem tuam vexaverunt.*

✠. 6. *Viduam, & advenam interfecerunt, & pupillos occiderunt.*

Explicat impiorum injustitiam, dum furere per-

permittuntur. Cœlum piorum, qui propriè
populus tuus est, à te electus, humiliaverunt
affligentes, & persequentes : eundem cœlum,
quem tuam possessionem, & hæreditatem esse
voluisti, vexaverunt, injustè opprimentes. Nec
solum populum in commune vexaverunt, sed
in personas miserabiles furorem effuderunt,
occidendo viduas, maritorum solatio destitu-
tas; & advenas, procul à patriâ inter igno-
ros versantes; & pupillos, qui parentibus, dum
adhuc auxilio eorum indigerent, orbatii sunt.

¶. 7. *Et dixerunt, non videbit Dominus,
nec intelliget Deus Jacob.*

Ratio, cur tam audacter peccent : quia
dixerunt apud se : *Non videbit Dominus, nec
intelliget Deus Jacob*, h. e. nec sensu videndi,
aut audiendi cognoscet opera nostra, nec men-
tis intelligentiâ illa examinabit.

¶. 8. *Intelligite insipientes in populo, & stulti
aliquando sapite.*

¶. 9. *Qui plantavit aurem, non audiet? aut
qui finxit oculum, non considerat?*

¶. 10. *Qui corripit gentes, non arguet? qui
docet hominem scientiam?*

Versu 9. refutat primam partem Versûs 7.,
& Versu 10. alteram partem. Probat, Deum
videre, & audire, quia ipse dedit hominibus au-

au-

aures, quibus audiunt, & oculos, quibus vident; proinde multò magis ipse audit, & videt, non organo materiali, sed mentis intelligentiâ. Deinde probat, Deum intelligere, quia ipse est author hominibus, ut intelligant: ipse enim eos erudit, docet, dum in creat. ne dat eis mentem, rationis capacem, & intelligentiæ lumen infundit. Illud, *plantavit aurem*, significat, sensum audiendi, ut alios sensus, non nasci ex corpore terreno, sed plantari à Deo: ut arbores non oriuntur à terrâ, ut ipsius terræ, quæ inanimata est; sed plantantur ab hominibus in terrâ, & in eâ crescunt. Illud, *fixit oculum*, significat mirabilem structuram oculi, & mirabiliorem vim, quam habet ad res videndas, à Deo factam esse eâ facilitate, quâ figulus vas quodvis fingere solet. Illud, *insipientes in populo*, significat, impios præ reliquis stultos, etc.

. 11. *Dominus scit cogitationes hominum, quoniam vanae sunt.*

Facta refutatione, subiungit, hanc calumniam impiorum Deo non esse novam: *Ipse enim scit cogitationes hominum, quod vanae sint*: homo enim, post Adæ peccatum, vanus factus est, similis jumentis, quæ non nisi præsentia cogitant.

ψ. 12. *Beatus homo, quem tu erudieris Domine, & de lege tua docueris eum.*

Hoc sequitur ex ψ. priori; si enim cogitationes hominum, quas ex se habent, vanæ sint, ille *beatus*, non vanus est, cui tu, Deus, oculos aperis. Ad ea videnda, quæ verè bona sunt; & ut ad ea perveniant, *erudieris*, h. e. intimè illi persuades, legi Divinæ toto mentis affectu obediendum esse.

ψ. 13. *Ut mitiges ei à diebus malis, donec fodiatur peccatori fovea.*

Ecce unum ex fructibus doctrinæ Divinæ: illa justo ad hoc utiliserit, ut mitiges ei tristitiam, quæ oritur à tempore persecutionis, & tribulationis, donec perficiatur effossio foveæ, in quam deijciendi sunt impii: tunc enim iusti dolore carebunt, qui reciderit in injustos, iustorum dolor hic non tollitur omnino, ut in cælo, sed mitigatur. Non est mirum, si non statim impii puniantur, quia nondum est fovea eorum plenè effossa: porro felicitas, & exultatio impiorum est effossio foveæ eorum; & quod aliùs evehuntur, eò profundius fovea foditur.

ψ. 14. *Quia non repellet Dominus plebem suam: & hereditatem suam non derelinquet.*

Ratio, cur dixerit: *donec fodiatur &c.* Præparatur enim interitus peccatoribus à providen-

denti

gentiâ Divinâ, quia Dominus non repellet plebem suam, licet ei videatur ad tempus irasci, & affligi eam sinat. Plebs, & hæreditas Dei est cæterus piorum electorum.

ψ. 15. *Quoad usque iustitia convertatur in iudicium, & qui juxta illam omnes, qui recti sunt corde.*

Declarat, cæterum iustorum non repellendum à Deo usque ad diem ultimi iudicii, h. e. quamdiu versamur in periculis tentationum. *Quoad usque &c.* usque ad illum diem, quo iustitia Divina, quæ nunc videtur esse quasi in habitu, vel in potentiâ, dum non punit impios, nec remuneratur pios, prodibit in actum iudicii, reddens omnibus pro meritis suis: & tunc juxta Divinam iustitiam, quæ in nubibus admirabilis apparebit, qui proximè sedebunt, erunt omnes ejus amatores, qui eam non timebunt, sed diligunt, cum sint recti corde, h. e. iusti.

ψ. 16. *Quis consurget mihi adversus malignantes? aut quis stabit mecum adversus operantes iniquitatem?*

Dixerat, in ultimo iudicio cessaturam omnem injustitiam, & tunc regnaturam esse iustitiam; jam ait, interea temporis nobis opus esse ope Divinâ. *Quis consurget pro me, defenden-*

dendo à tanto numero malorum hominum, ac
Dæmonum? *Quis stabit* &c. idem est.

ψ. 17. *Nisi quia Dominus adjuvit me, paulò minùs habitasset in inferno anima mea.*

Declarat magnitudinem periculi. Nisi Dominus adjuvisset me, parùm abfuissem à morte sempiternâ: quia nempe tentationibus succubuissem, & de ipsâ Divinâ providentiâ dubitassetem. Illud paulò minùs idem est, ac paulò post.

ψ. 18. *Si dicebam, motus est pes meus, misericordia tua Domine adjuvabat me.*

Explicat prædictum auxilium. Si agnoscebam, & confitebar infirmitatem meam, & insufficienciam ad superandas tentationes, tunc *miseri cordia tua adjuvabat me*, illuminans intellectum, purificans affectum, vires dans voluntati, quæ sufficerent ad stabiliendos pedes animæ in viâ mandatorum tuorum.

ψ. 19. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tue letificaverunt animam meam.*

Non solùm Deus justis dat patientiam, sed etiam miram consolationem. Juxta mensuram dolorum, qui tristitiam in corde meo gignebant, *consolationes tue* &c. : Hæ etsi non tollant, vertunt tamen tribulationes in materiam gaudii.

Ps. 20. *Nunquid adhaeret tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem in praecepto?*

Ratio, cur Deus justos consoletur in tribulationibus. Nunquid adjungitur tibi tanquam socius thronus iniquè judicantium, tibi inquam, qui facis, ut praecepta tua non sine magno labore possint impleri? certè Deus, cum sit justissimus, jugum legis, alioqui durum, oleo consolationis levit, & suave reddit.

Ps. 21. *Captabunt in animam justis, & sanguinem innocentem condemnabunt.*

Concludit Psalmum, affirmanis impios iniquè acturos contra justos; sed providentiam Dei vigilaturam, & utrisque pro meritis retributuram. *Captabunt* &c. homines iniqui more suo intidiabuntur justis, ut capiant eos, ut venatores prædam; & postquam laqueo suo irriterint, morti eum addicent, licet innoxium esse sciant.

Ps. 22. *Et factus est mihi Dominus in refugium: & Deus meus in adjutorium spei meae.*

Loquitur in personam justorum. Sed Dominus factus est mihi in refugium, ut non mihi noceant insidiae eorum: & Deus meus factus est quasi petra solida, in quam tuto innititur spes mea.

Ps. 23. *Et reddet illis iniquitatem ipsorum,*

✿

Et in malitia eorum disperdet eos; disperdet illos Dominus Deus noster.

Deus faciet, ut iniquitas impij non noceat justo, qui ob patientiam coronatur, sed ipsi im-
pio, qui ob malitiam punitur. *In malitia eo-
rum* &c. idem explicat. Non dixerat, quis esset
redditurus, dispersurus; unde ait: *Disperdet il-
los Dominus Deus noster*, cujus providentiam
negaverant, vel spreverant.

PSALMUS XCIV.

Titulus: *Laus Cantici ipsi David.*

Titulus in Hebræo non est; sed vel excidit,
vel additus à septuaginta, ut indicarent, argu-
mentum Psalmi esse laudem Deo voce, non in-
strumentis musicis decantatam.

Psalmus continet invitationem ad laudan-
dum Deum, corde, voce, & opere. Quare Eccle-
sia Catholica rectissime hunc Psalmum esse voluit
initium nocturnæ Psalmodie, quæ ut longissima
est, ita istâ preparatione, & exhortatione in-
digeat.

*V. 1. Venite exultemus Domino, jubile-
mus Deo salutari nostro.*

Omnes simul uniti exultemus spiritu, coram
Domino præ lætitiâ gestientes, & voce jubile-
mus Deo, qui est salus nostra. Illud, *venite*,

est exhortatio, & invitatio ad conjungendos animos, & voces in laudem Dei.

✿. 2. *Praoccupemus faciem ejus in confessione, & in psalmis jubilemus ei.*

Antequam Dominus ad judicium veniat, & vindictam de peccatis sumat, praeveniamus iram ejus, confitendo peccata nostra, & simul jubilemus in psalmis, magnis vocibus extollendo misericordiam ejus. Illud, *facies* in Hebræo sumi potest pro ira.

✿. 3. *Quoniam Deus magnus, Dominus, & Rex magnus super omnes Deos.*

Dat 5 rationes, cur Deus à nobis laudandus sit. Prima: quia Dominus noster est magnus Deus super alios omnes Deos, & Rex magnus super alios omnes Reges, qui etiam Dii dici solent.

✿. 4. *Quia non repellet Dominus plebem suam, & in manu ejus sunt omnes fines terra, & altitudines montium ipse conspicit.*

Altera Ratio est à potestate, quam Deus habet in orbem terræ, sive longitudinem, & latitudinem, sive etiam altitudinem consideres: proinde omnes terræ incolæ illi subiecti sunt, & sacrificium laudis debent. Hunc ✿., ut jacet, Ecclesia communiter sic legit ex antiquo quodam codice: ceterum Patres ex codice Hebræo,
&

& Græco legunt: *Quia in manu ejus sunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt, omisso etiam illo, non repellet &c.*

ψ. 5. *Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam fundaverunt manus ejus.*

Tertia ratio: quoniam Deus noster non solum terræ, sed etiam maris Dominus est: nam ipse fecit illud, & arenam siccam illi circumdedit, in quâ, velut in vase continetur. Quare æquum est, homines, qui ex mari maxima commoda percipiunt, ei gratias agere, & eum laudare.

ψ. 6. *Venite adoremus, & procidamus ante Deum: ploremus coram Domino, qui fecit nos.*

Quarta ratio: quia ipse non solum fecit terram, maria, sed etiam nos homines, nos autem factorem nostrum offendimus, venite, adoremus, procidamus, & defleamus ingratitude nostram, & peccata.

ψ. 7. *Quia ipse est Dominus Deus noster: nos autem populus ejus, & oves pascuæ ejus.*

Ultima ratio: quia Dominus non solum nos fecit, sed particulari providentiâ nos regit, ut pastor proprium gregem. Licet populus Dei per alios Pastores, & Doctores pascatur, & regatur; Deus tamen peculiarem ejus curam habet, nec sinit, ut negligentia, vel ignorantia,

K 3

vel

vel etiam malitia Pastorum illis noceat. Ergo populus Dei in Deo summo Pastore confidere, & ad illum per orationem recurrere debet.

ψ. 8. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

Hâc alterâ Psalmi parte hortatur populum Dei, ut non solum voce, sed etiam opere Deum laudent. At sacrificium operis Deo gratissimum est obedientia, quæ exhibetur præceptis ejus. Inducit Deum loquentem, ut exhortatio majorem vim habeat. *Hodie*, h. e. dum tempus vitæ durat, *si vocem ejus*, h. e. Domini audieritis, *nolite obdurare corda vestra*, resistendo inspirationibus &c.

ψ. 9. *Sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, ubi tentaverunt me Patres vestri, probaverunt. Et viderunt opera mea.*

Ponit exemplum obdurationis in Patribus, eductis per Moysen de Ægypto. Sicut quando me ad iram provocarunt juxta diem illum, quo explorare voluerunt, num verè Deus essem; ubi etiam experti sunt, me esse omnipotentem, quia viderunt opera mea, quæ solus Deus verus facere potest. *Vide num.* 14.

ψ. 10. *Quadraginta annis proximus fui generationi huic, Et dixi, semper hi errant corde.*

Ex-

Explicat clarè tempus irritationis, & tentationis in deserto. Toto tempore, quo duxi eos per desertum, de proximo vidi, & aud vi, quid agerent, aut loquerentur; & dixi: ducuntur variis desideriis, & ideo errant, & vagantur extra viam salutis.

11. *Ipsi verò non cognoverunt vias meas, quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.*

Isti, qui semper errant corde, non cognoverunt, approbarunt vias meas, quibus itur ad requiem, ac per hoc in illam non introierunt, prout iuravi in ira mea &c. Per requiem hic ad literam intellige terram promissionis.

PSALMUS XCV.

Titulus, & Argumentum: Canticum ipsi David, quando domus edificabatur post captivitatem.

Titulum, quem habemus tantum in codicibus Græcis, & Latinis, vel addiderunt septuaginta, vel, quod verius videtur Esdras addidit, dum iussit cantari in reedificatione templi post captivitatem Babylonicam. Quamvis autem David hunc Psalmum composuerit occasione reductionis Arce Domini. 1. Paralip. 16.; & Esdras eundem Psalmum cantari iusserit in reedificatione templi: tamen certum est, intentionem pri-

mariam Davidis, & ipsius Spiritus S. fuisse predicere adventum Christi, & Regnum ejus. Rellè enim observavit S. Aug., in toto Psalmo nullam fieri mentionem edificationis templi, nec reductionis Arca, ac per hoc, vel Psalmum non convenire cum titulo, vel exponendum esse, ut verba sonant, de Regno, seu Ecclesiâ Christi in omnibus gentibus edificandâ. Ita sentiunt Hieron. Aug. Ambros. Latini, Chrys. Theodoret. Euthym. Græci.

Ps. 1. Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra.

Incipit ab exhortatione, ut pro communi beneficio communiter ab universâ terrâ gratiæ agantur Deo: ideo ait: cantate omnis terra, & non Judæa solum. Vocat canticum novum, h. e. pulcrum, sapienter compositum, vel canticum pro novo beneficio.

Ps. 2. Cantate Domino, & benedicite nomini ejus: annuntiate de die in diem salutare ejus.

Explicat materiam cantici, quæ est Salvatoris adventus. Cantando laudate potentiam ejus, quæ per nomen significatur; nisi fortè per nomen insinuetur nomen Salvatoris, ut clariùs indicat, subdens: Annuntiate &c., prædicare cum cantu & laudibus venturam salutem, idque omni die, ✿.

✠. 3. *Annuntiate inter gentes gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.*

Dixit, Deum ob tam ingens beneficium semper laudandum, jam addit, *ubique* laudandum. Notam facite non solum Judæis, ut faciebant Prophetæ veteres, sed etiam gentilibus gloriam Dei. Dein idem explicat. annuntiate omnibus gentibus admiranda opera Dei, ex quibus manifestatur gloria ejus. Hoc præcipuè pertinet ad Apostolos Domini.

✠. 4. *Quoniam magnus Dominus, & laudabilis nimis: terribilis est super omnes Deos.*

✠. 5. *Quoniam omnes Dii gentium Dæmonia, Dominus autem Cælos fecit.*

Declarat, quæ sit gloria Domini, quæ mirabilia opera ejus. Hæc est gloria Domini, quod magnus sit absolutè, sive potentiam, sive sapientiam, sive bonitatem, sive imperium, sive divitias, sive quæcunque alia consideres: & ideo est laudabilis valde, & re ipsâ ab omnibus laudatur: hinc enim pleni sunt Cæli, & terra gloria ejus. Demum *terribilis est* super omnes Deos gentium, quia ii non sunt veri Dii, sed Spiritus mali, à Deo propter superbiam condemnati ad pœnas æternas: Dominus autem non est spiritus creatus, sed spiritus creator, qui *Cælos fecit*, corpora illa maxima, & pulcherri-

K §

ma,

n a, & quæcunque Cæli ambitu continentur,
 v. 6. *Confessio, & pulcritudo in conspectu
 ejus; sanctimonia, & magnificentia in sanctifi-
 catione ejus*

Dixerat, Deum esse magnum, terribilem;
 j. m. addit, eundem esse undique laudabilem,
 pulcherrimum, gloriosum, sanctissimum, idque
 præcipuè cerni in cælesti sanctuario ab Ange-
 lis, & Beatis, *Confessio*, seu materia laudis, &
pulcritudo, live decor, & gloria, est in circuitu
 ejus, h. e. undique conspicitur. *Sanctimonia*,
 live puritas, & *magnificentia*, live majestas, &
 gloria conspicitur in templo sancto, quod in
 Cælis ipse Deus habet. Eadem David clariùs
 dicit Pl. 103. v. 2.: *Confessionem, & decorem
 induisti, amictus lumine, sicut vestimento.*

v. 7. *Afferte Domino patriæ gentium,
 afferte Domino gloriam, & honorem, afferte
 Domino gloriam nomini ejus.*

Prædixerat, prædicandam esse notitiam Dei
 omnibus gentibus per Christi adventum, jam
 per modum hortantis prædicit, convertendas
 esse omnes gentes, & glorificaturas Deum. O
 familiæ gentium, cùm annuntiata vobis fuerit
 gloria Domini, qui de cælo ad terram descen-
 dit, & peractâ redemptione, iterum ad cælum
 gloriosus ascendit, accurrite ad tabernaculum
 Dei,

Dei, glorificate, & honorificate verbis, & op-
eribus Deum, & sanctum nomen ejus.

*Ps. . . Tollite hostias, & introite in atria ejus,
adorate Dominum in atrio sancto ejus.*

Invitat gentiles, ut ad Ecclesiam Domini
veniant, & offerant hostias, utique spirituales,
ut sunt cor contritum, confessio peccatorum,
oratio, jejunia, eleemosynæ &c.

*Ps. 9. Commoveatur à facie ejus universa
terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.*

Quali Messiam venientem cernat, spiritu
exultat, & hortatur ad venerationem, & latti-
tiam universam terram. Commoveantur ti-
more, & reverentiâ omnes habitatores terræ
ante faciem Domini venientis: prædicare om-
nibus gentibus, quòd Regnum suum, spiritua-
le per fidem in cordibus hominum, auspi-
catus sit.

*Ps. 10. Etenim correxit orbem terra, qui
non commovebitur; judicabit populos in equitate.*

Hoc Regnum meritò convenit Christo.
probat duplici ratione. Prima: quia ipse est,
qui cum in formâ Dei esset, orbem terrarum
condidit, stabilivit, ne commoveri posset: ju-
stum igitur est, ut in eâdem terrâ regnet. Altera
ratio: quia ipse suo tempore judicabit orbem
justissimè.

Ps.

Ps. 11. *Latentur Celi, & exultet terra, commoveatur mare, & plenitudo ejus: gaudebunt campi, & omnia, quae in eis sunt.*

Ps. 12. *Tunc exultabunt omnia ligna silvarum à facie Domini, quia venit; quoniam venit judicare terram.*

Excitat ad lætitiā omnia creata propter adventum Domini, tum primum, tum secundum. *Latentur Sc.*, nominat partes mundi principales. *Commoveatur etiam mare, & plenitudo ejus*, sive insulæ, sive pisces. *Gaudebunt Sc.*, sic erit, ut optavi. *Gaudebunt campi, & omnia, quae in eis sunt*, sive pecora, sive plantæ: imò ipsa sterilia ligna silvarum exultabunt ad præsentiam conditoris, *quia venit Dominus*. Redempturus orbem terræ in misericordiā, & quoniam iterum venit judicare orbem terræ in justiciā.

Ps. 13. *Judicabit orbem terra in equitate, & populos in veritate sua.*

Concludit, prædicens, quale futurum sit judicium; nempe *in equitate*, seu justitiā; & *in veritate suā*, h. e. in eā veritate, & fidelitate, quā semper implet, quod promisit, nempe se redditurum cuique secundum opera sua, sine personarum acceptione.

PSALMUS XCVI.

Titulus; & Argumentum: Huic David,
quando terra ejus restituta est.

Cum titulus non sit in codice Hebræo, vel ex-
cidit in curiâ scriptorum, vel additus est à sep-
tuaginta. Porro Psalmus non videtur ad lite-
ram intelligendus de restitutione Regni, aut
terra, quam ei Absolon filius abstulerat; nihil
enim ejusmodi in Psalmo legimus, sed videtur S.
Propheta, occasione terra à se recuperata, Spi-
ritu S. afflatus cecinisse restitutionem, & consti-
tutionem perfectam Ecclesiæ, futuram post ulti-
mum judicium, quando, remotis persecutioni-
bus omnibus, & omnibus inimicis Christi sub pe-
dibus ejus constitutis, Ecclesiæ pace perpetuâ, &
tranquillitate fruatur, & Christus ipse pacificè
in universâ creaturâ regnabit.

Duobus modis ad literam Psalmus exponi po-
test, primum de Regno Dei absolutè, deinde de
Regno Christi post Resurrectionem: utrumque
sensum referemus.

ψ. 1. Dominus regnavit, exultet terra, læ-
tentur Insula multa.

☞ Dominus Deus est verus, & supremus Rex,
& alii Reges sunt servi ejus, ideo exultent, &
lætentur, sive habitent in continenti, sive insu-
lis. Dominus Christus, qui aliquando humilis

an-

ante Reges judicandus stetit, jam regnavit, quia data est ei omnis potestas, in calo, & in terrâ; ideo exultent &c.

¶ 2. *Nubes, & caligo in circuitu ejus; justitia, & judicium correctio sedis ejus.*

Dominus Rex noster invisibilis est; verè tamen adest, & judicat populos justissimo judicio. Illud *correctio* idem est, ac directio, rectitudo &c. Posteriori sensu significatur adventus Christi ad judicium: veniet enim in nubibus Cæli, sp'endore magno circumdatus.

¶ 3. *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.*

Quandoquæque voluerit Deus judicare, & punire impios, emittere à sede suâ virtutem efficacissimam, quæ subito *inflammabit*, & consumet *in circuitu*, ut non sit ullum effugium, omnes *inimicos ejus*.

Altero sensu significatur ignis, in fine mundi consumpturus omnia; fit autem tantum mentio impiorum, quia his solis ignis ille nocebit.

¶ 4. *Illuxerunt fulgura ejus orbi terræ, vidit, & commota est terra.*

Quando illi placuit, in promptu habuit sagittas fulgurum, & ubi illa *illuxerunt orbi terræ*, hæc, quasi sensum haberet, tota contremuit.

Al-

Altero sensu indicatur modus, quo ante iudicium ignis maximus exorietur, & consumet omnia, scil. per frequentissima fulgura.

Y. 5. Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini, à facie Domini omnis terra.

Juxta utrumque sensum explicat potentiam Domini per effectum. Ut cera non potest subsistere ante faciem ignis, quin statim liquefiat, & pereat: sic montes, quantumvis maximi, & durissimi sint, imò omnis terra, omnium elementorum solidissima, vim Divinae potentiae sustinere non posset, si Deus eam repente consumere, & annihilare veller.

Y. 6. Annuntiaverunt Caeli justitiam ejus, & viderunt omnes populi gloriam ejus.

Ex conspectu Solis, Lunæ, Stellarum, & continuis eorum motibus potuerunt homines intelligere, Deum esse moderatorem justissimum orbis terræ; ex quo consequitur gloria, seu claritas nominis ejus.

Altero sensu: *Annuntiabunt Angeli de cælo justitiam ejus*, qui veniet reddere unicuique secundum opera ejus: & tunc *videbunt omnes populi*, nullo excepto, gloriam ejus, dum ipsi flectetur omne genu.

Y. 7. Confundantur omnes, qui adorant, sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis.

Cum

Cum jam satis constet, unum solum esse verum Deum, Dominum Cæli, & terræ, confundantur, qui Deos inanes adorant; & multo magis confundantur, qui gloriantur in Idolis suis, cum errore decepti gloriantur in eâ re, ob quam maximè erubescere deberent.

Aliero sensu, per modum imprecationis, prædicitur confusio maxima, quæ operiet in die iudicii omnes Idololatrias: tunc enim apertissimè cognoscent, Idola nihil fuisse, & Idololorum habitatores fuisse spiritus immundos, cum quibus ad æterna supplicia damnabuntur.

Ps. 8. Adorate eum omnes Angeli ejus: audivit, & lætata est Sion.

N. 9. Et exultaverunt filia Juda propter iudicia tua Domine.

Ut probet, meritò se dixisse, *Confundantur Sc.* convertit se ad Angelos, & invitat eos ad adorandum Deum. Si enim illi, qui sunt nobilissimæ creaturæ, non debent adorari, tanquam Dii, sed ipsi Deum adorare debent, ut ejus servi; quantò minùs Dæmones, vel Idola colenda sunt? *Audivit Sion*, h. e. populus Dei, Deum ubique regnare, Idola nihil esse, ipsos Angelos subjectos esse Deo; ideo *Sion, & filia Juda*, h. e. idem populus Dei valde lætatus est,

est, quod tantum habeat Regem, qui omnes
iusto iudicio iudicat.

Altero sensu indicatur Majestas Christi ven-
turi ad iudicium: cum fideles viderint, Chri-
stum pro tribunali sedentem ab Angelis tantâ
gloriâ affici, nempe adorari, indè in veris fide-
libus orietur maxima lætitia.

*ψ. 10. Quoniam tu Dominus Altissimus
super omnem terram, nimis exaltatus es super
omnes Deos.*

Ratio, cur populus Dei exultare cœperit,
auditis illis, quæ dicta sunt: nam ex iis colligi-
tur, Dominum populi Dei, esse verè supremum
Dominum, elevatum super omnes Reges terræ,
& exaltatum maximè super omnes Angelos,
qui sunt Dii per participationem, & super om-
nes Deos falsos, qui per errorem colebantur
à gentibus.

Altero sensu indicatur gloria Christi, maxi-
mè manifestanda in die iudicii, quando omnes
omnino homines, & Angeli, tam boni, quàm
mali curvabunt genua ante illum.

*ψ. 11. Qui diligitis Dominum, odite malum:
custodit Dominus animas Sanctorum suorum,
de manu peccatoris liberabit eos.*

Concludit hortando populum Dei ad se-
ctandam vitæ sanctitatem. O vos omnes, qui
L verè,

verè, & ex corde Deum diligitis, *odite malum.*
 Tum subjungit præmium : nam Dominus est
 custos fidelis, & diligens, fortis, & prudens di-
 ligentium se, ut vitam ipsorum defendat, & li-
 beret de potestate iniquorum, qui ordinariè ini-
 mici sunt hominum justorum. Deus custodit
 læpe vitam corporalem Sanctorum suorum,
 semper autem vitam spiritualem, faciendo, ut
 omnia iis cooperentur in bonum.

Altero sensu custodiet animas Sanctorum
 suorum in die novissimo, ut nihil eis noceant
 accusationes inimici : & perfectissimè de manu
 peccatoris liberabit eos, quia post ultimam il-
 lam sententiam nihil ampliùs poterunt pecca-
 tores adversùs justos.

ψ. 12. *Lux orta est justo, & rectis corde
 lætitia.*

Alterum præmium justorum est lux intelli-
 gentiæ, quâ incipit practicè cognoscere bo-
 num, & malum, eligendo, quod verè, & non
 apparenter tantùm, justum, & bonum est : &
 recto cordi ineffabilis læticia infunditur, ut ni-
 hil contristare justum possit.

ψ. 13. *Lætaminei justii in Domino, & confite-
 mini memoria sanctificationis ejus.*

Ex dictis sequitur, ut justii lætentur non in
 vanitatibus, sed in Domino, qui justitiam, & læ-
 ti-

titiam donat; & non obliviscantur, sed laudibus celebrent memoriam tanti beneficii, quo Deus nos ex impiis sanctos, & justos effecit.

PSALMUS XCVII.

Titulus: *Psalmus ipsi David.*

Hebraeus tantum habet Psalmus; unde reliqua creduntur à septuaginta fuisse addita.

Argumentum idem, quod Pl. 95., prædicitur scil. adventus Christi primus, & secundus, ille ad salvandum, iste ad judicandum.

ψ. 1. Cantate Domino canticum novum, quia mirabilia fecit.

Vide Pl. 95. ψ. 1. Mirabilia Christi sunt, quòd sit conceptus de Spiritu S., natus de Virgine, innocentia vitæ, justificatio peccatorum, miracula, resurrectio, missio Spiritûs S., conversio mundi per Apostolos, viles, idiotas &c.

ψ. 2. Salvavit sibi dextera ejus, & brachium sanctum ejus.

Explicat unum mirabile, in quo cerera continentur. Hoc mirabile fecit Dominus, quòd ipse solus virtute suâ salvavit mundum; non eguit sociis, armis; ipse solus Principem mundi ejecit foras, & nos de ejus potestate liberavit.

ψ. 3. Notum fecit Dominus salutare suum: in conspectu gentium revelavit justiciam suam.

Christus ipse tribus annis, & amplius prædi-

cavit salutem, quam attulerat, & dabat credentibus in eum, & mysterium absconditum, seu *justitiam suam*, h. e. impletionem promissionis, olim factæ Patribus de Redemptione generis humani, per Apostolos gentibus revelavit,

ψ. 4. *Recordatus est misericordia sua, & veritatis sue domni Israel.*

Dat rationem ψ. prioris. *Recordatus est Deus Pater misericordia sua*, quā promisit Patribus Salvatorem; & *recordatus est Deus Filius misericordia sua*, quā venturum se pollicitus est; & simul recordatus est uterque fidelitatis in implendā promissione factā domni Israel. Dicitur Deus recordari, si implet, quod implere distulit, quasi oblitus esset.

ψ. 5. *Viderunt omnes termini terra salutare Dei nostri.*

Declarat fructum prædicationis Apostolicæ. Illud *viderant* significat fidem actualem cum notitiā conjunctam, quæ movet voluntatem ad amandum, & desiderandum.

ψ. 6. *Exultate Deo omnis terra, cantate, & exultate, & psallite.*

Signum fidei est gratias agere Deo, Omnes fideles ex universâ terrâ conversi de tenebris ad lumen admirabile, ad notitiam veri Dei, &

Sal.

Salvatoris Jesu Christi, magnâ voce laudate, & gratias agite, cantate linguis, exultate animis, psalite moribus, seu virtutum operibus; quæ quia multiplicia sunt, ideo multa subjicit instrumenta.

N. 7. *Pfallite Domino in cithara, in cithara, & voce Psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ cornuæ.*

Hæc 4. instrumenta, cithara, psalterium, tuba ductilis, tuba cornea erant in usu apud Hebræos: his, hortatur, ut psallant Domino, qui viderunt salutare Dei per fidem, & videre cupiunt per speciem.

†. 8. *Jubilare in conspectu Regis Domini: moveatur mare, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & qui habitant in eo.*

Invitat nunc omnes partes terræ ad jubilandum. Cum advenerit Rex magnus, qui est Dominus omnium, jubilate, ipso vidente, & audiente: mare, & quidquid in eo est, moveatur motu exultationis, ac si sensu præditum esset; eodem motu moveatur terra, & omnes homines,

9. *Flumina plaudent manibus, simul montes exultabunt à conspectu Domini, quoniam venit judicare terram.*

Mare, & terram invitavit, invitat nunc flu-

mina, & montes. Metaphoræ hæc omnes significant, Prophetam ex amore, & desiderio erga Messiam venturum optare, ut omnes res creatæ, quo modo possunt, latentur, & laudent. Illud, *quoniam venit* &c., ad utrumque adventum referri potest. Primo adventu dicitur terram *judicare*, seu regere optimis legibus.

10. *Judicabit orbem terrarum in justitia, & populos in æquitate.*

Judicavit omnes populos judicio, in quo nihil erit obliquum, nihil iniquum.

PSALMUS XCVIII.

Titulus: *Psalmus ipsi David.*

Hunc titulum soli habent codices Græci, & Latini.

Argumentum est *cohortatio ad agnoscendum Regnum Dei, eundemque Deum adorandum, & invocandum*, ut fecerunt magnâ cum suâ utilitate *Moses, Aaron, & Samuel.*

Psalmum duplici sensu, qui verbis inest, breviter exponemus. Primus est de tempore Davidis, cum in domo ejus Regnum esset stabilitum: alter est de Regno Christi, de S. ejus Ecclesiâ, & de glorioso corpore ejus, quorum typi fuerunt Regnum David, mons Sion, Arca Testamenti; quorum Psalmus meminit.

1. *Dominus regnavit, irascantur populi qui sedet super Cherubim, moveatur terra. Da-*

David non sibi, sed Deo principaliter Regnum attribuit. Jam Dominus Regnum suum stabilivit in Jerusalem, quantumvis indignentur expulsi Jebusæi, & Chananæi Idololatæ. *Qui sedet &c.* idem ait, & sensus est: ille Dominus regnavit, *qui sedet super Cherubim*, seu præsidet Spiritibus Angelicis; moveatur licet, & turbetur terra.

Altero sensu indicatur dilatatio Regni Christi, facta post Ascensionem per Apostolos, quantumvis invitis, & repugnantibus Idololatriis.

Ps. 2. Dominus in Sion magnus, & excelsus super omnes populos.

Ideo frustra irascuntur, quia Dominus, in Sion regnans, excellit omnes magnitudine, potentiâ, sapientiâ, ut nullo modo superari possit. Idem est de Christo regnante in Ecclesiâ tum militante, tum triumphante.

Ps. 3. Confiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile, & sanctum est, & honor Regis iudicium diligit.

Utroque sensu hortatur populos, ut non solum non irascantur contra Deum, sed potius laudent eum, quia nomen sive Dei, sive Christi, quâ Regis potentissimi terribile est, & quâ justissimi sanctum, ac venerabile. *Et honor &c.*

nam Regia dignitas, vel sanctitas, vel auctoritas id propriè requirit, ut amore justitiæ rectè judicet, non coactus timore, necessitate, passione.

✠. 4. *Tu parasti directiones, justitiam, & judicium in Jacob tu fecisti.*

Jam illud, *Honor Regis &c.* probat per Apostrophem ad I. eum, sive Christum. Verè tu diligis justitiam, nam leges rectissimas, & ad dirigendos mores aptissimas tulisti, & justitiam te diligere demonstrasti in populo tuo Jacob puniendo peccata, & benefacta remunerando. Idem contingit in novo testamento.

✠. 5. *Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorare scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.*

Ex dictis colligit, adorandum esse Deum, non solum in se ipso, sed etiam in arcâ fœderis, quæ scabellum erat pedum ejus 1. Paralip. 28. *Exaltate &c.* corde, & voce laudando, & magnificando majestatem ejus, prosternite vos ad arcam fœderis, quia sancta est, seu Deo dicata. Altero sensu indicat, humanitatem Christi, quæ est scabellum divinitatis, esse adorandam.

✠. 6. *Moyse, & Aaron in Sacerdotio ejus, & Samuel inter eos, qui invocant nomen ejus.*
Exemplum ponit, quod imitemur, & nominat

nat tres Principes viros, qui Dominum exaltaverunt, & adorarunt scabellum pedum eius, Moysen summum Principem politicum, & summum Sacerdotem; Aaronem summum Sacerdotem tantum; Samuelem, quem non numerat in Sacerdotibus, sed Levitis, sive iis, qui studiosè Deum colebant, & invocabant pro se, & populo.

v. 7. Invocabant Dominum, & ipse exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos.

Ostendit viros istos fuisse amicos Dei; nam invocabant Dominum pro se, & populo, & ipse ut amicos fideles exaudiebat eos. Cum nusquam legatur, Deum ad Samuelem locutum in columna nubis, vel sensus erit: in columna nubis loquebatur ad aliquos eorum; vel cum *v. Aug.* per columnam nubis intellige obscuram locutionem; hoc modo certum est, Deum fuisse locutum Samueli 1. Reg. 3.

v. 8. Custodiebant testimonia ejus, & praeceptum, quod dedit illis.

Ratio, cur Deus illos promptè audiret: nam custodiebant omnia mandata, quæ communia erant omnibus, de non colendis Idolis, de sanctificando Sabbato, de parentibus honorandis &c. Præterea custodiebant praeceptum de recto regimine, quod propriè ad ipsos, ut Principes populi pertinebat. *L s* *v. 9.*

ψ. 9. Domine Deus noster tu exaudiebas eos: Deus tu propitius fuisti eis, & ulciscens in omnes adinventiones eorum.

Simplicior, expositio est hæc S. Aug: Exaudiebas eos, cum iusta peterent: propitius fuisti facilis ad ignoscendum, cum in te peccarent, non sinens impunita peccata eorum.

ψ. 10. Exaltate Dominum Deum nostrum, & adorare in monte sancto ejus: quoniam sanctus Dominus Deus noster.

Concludit, repetendo ferè ψ. 5., quia in eo continetur summa totius Psalmi. Sensu priori hortatur David Hebræos, ut adorent Dominum in monte Sion, ubi erat tabernaculum, & ubi futurum erat templum. Sensu altero hortatur Christianos, ut adorent Deum in Ecclesiâ Catholicâ, quæ mons est sanctus, & Sion spiritalis, & fugiant conventicula Schismaticorum, & Hæreticorum, quoniam sanctus est Dominus Deus noster, & ideo odit montes, seu cœtus falsis religionibus pollutos.

PSALMUS XCIX.

Titulus: Psalmus in confessione.

Huic titulo Hebraico Græci addunt nomen Davidis.

Argumentum est hortatio populi, ut frequenter & diligenter Deo confiteantur confessionem laudis, quia nos condidit, pascit, dulcissima est
ejus

ejus commemoratio, & perpetua erga nos misericordia & fidelitas.

Y. 1. Jubilate Deo omnis terra: servite Domino in lætitia.

Omnes, qui Deum verum colitis, ubicunque sitis in universâ terrâ, Deum laudate: *servite* ei obediendo, non coactè, sed spontaneè, non cum amaritudine, ut mancipia, sed cum lætitiâ, ut liberti: & summa legis Dei dilectio est, & dilectione nihil dulcius.

Y. 2. Introite in conspectu ejus in exultatione.

Deus quidem ubique laudandus, sed præcipuè in templis; unde monet: *Introite* in domum Dei, ubi peculiari modo conspiciatis Deum, & conspicit vos Deus: sed *introite* in exultatione cordis, animo erecto, & inflammato, ut Deus vos præ desiderio suâ exultantes videat.

Y. 3. Scitote, quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos.

Ad excitandam devotionem, in templo requisitam, juvat consideratio magnitudinis Dei, & beneficiorum ejus. Dum ad Deum orandum, & laudandum acceditis, attentè considerate, quod ipse sit verus Deus, quo nihil majus, vel melius cogitari potest; & quod ipse sit, cui vitam, & totum, quod estis, debetis. Licet parentes gignant filios, prima tamen causa, sine quâ

quâ

quâ parentes nihil efficerent, Deus est. Vide 2. Machab. 7.

V. 4. *Populus ejus, & oves pascuæ ejus, introite portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confitemini illi.*

Refert alterum beneficium: *Populus*, quem Deus peculiari providentiâ regit, & quos veluti rationales oves in pascuis suis doctrinæ pabulo reficit, & corporalibus etiam alimentis pascit, *introite portas tabernaculi ejus in confessione laudis, & atria ejus in hymnis, & sic confitemini illi, vos omnia ei debere, ac de manu ejus bona omnia suscepisse.*

V. 5. *Laudate nomen ejus, quoniam suavis est Dominus, in æternum misericordia ejus, & usque in generationem, & generationem veritatis ejus.*

Addit tres proprietates Dei, quasi tres rationes, cur dignus sit, ut ab omnibus laudetur. Quia *suavis est*, nam facile miseretur, & quia miseretur, promittit liberationem; & quia *verax*, implet promissa.

PSALMUS C.

Titulus: *Ipsi David Psalmus.*

Argumentum Psalmi est: *David explicat exemplo suo qualis debeat esse bonus Princeps cum erga familiares, & privatam suam domum; tum erga Rempublicam.*

Quod

Quòd David narret bona opera sua, non vitio, vel arrogantia tribui debet: vera enim dicit coram Deo, & ad finem bonum, nempe ad informandos successores, ac potissimum filium suum: unde narratio hac superba non est; imò *Ps. 1.* ostendit bonorum operum suorum causam efficientem fuisse tum misericordiam Dei, cujus dona sunt opera nostra bona, tum Judicium Dei, cujus timore adductus justitiam coluit.

Ps. 1. Misericordiam, & judicium cantabo tibi Domine.

Hæc est præfatio totius Psalmi; cujus ratio prima est, ut omnes sciant, beneficia Davidis esse dona misericordiae Dei, coronanda postea per justum judicium Dei: secunda ut Reges Deum imitentur, sint misericordes, & justitiam; tertia ut omnes homines sperent de misericordia Dei, sed sine præsumptione, timeant Deum, sed sine desperatione.

Ps. 1. Psallam, & intelligam in via immaculata, quando venies ad me.

Non solum voce cantabo misericordiam, & judicium Dei, sed etiam manu psalterium pulsabo; & attentè considerabo viam immaculatam, ut ambulem per eam; id autem faciam non viribus meis, sed ope gratiae tuae, quando venies ad me, ut me illumines, doceas, accendas, & moveas.

ψ. 3. *Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meae.*

Incipit narrare mores suos laudabiles, ut tum successores, tum subditi imitentur. *Perambulabam* viam hujus vitae, seu vivebam, conservans imprimis *innocentiam cordis*, appetendo solum bona, & præcavendo malas cogitationes, & desideria, ut nemo domi meae me reprehendere posset.

ψ. 4. *Non proponebam ante oculos meos rem injustam: facientes prævaricationes odivi.*

Dixit de innocentia cordis, nunc addit de innocentia oculorum, & manuum. *Avertebam* oculos tum mentis, tum corporis ab omni iniustitia, sive in judicando subditos; sive in distribuendis honoribus, & præmiis; sive in commutationibus, & contractibus: & etiam odio habui omnes, qui legum prævaricationes faciebant; ac per hoc ipsam prævaricationem maxime sum deestatus.

ψ. 5. *Non adhesit mihi cor pravi, declinantem à me malignum non cognoscebam.*

Docuit, qualis esset apud se; jam docet, qualis esset apud alios. Perversi homines non audebant se mihi adjungere: & si declinaret à me malignus, non cognoscebam, non laborabam, ut rediret ad amicitiam meam.

ψ. 6. *Detrahentem secreta proximo suo hunc persequabar.* Alia

Alia virtus planè Regia hìc aperitur. Eum, qui falsi criminis accusabat proximum suum, & secretò apud me detrahebat de fama ejus, cum non modò non audiebam, sed graviter persequabar, & puniebam.

¶. 7. *Superbo oculo, & insatiabili corde, cum hoc non edebam.*

Alia virtus: non convalescebam quasi domestico, & familiari, qui oculis, vel superciliis elatis superbiam ostendit; neque illi, cujus cupiditas nullis opibus satiatur. Nihil populo tristius, quàm si Ministri Regum superbi sint, aut avari: hi abutuntur publicâ potestate ad explendas cupiditates proprias, non sinè magno detrimento subditorum.

¶. 8. *Oculi mei ad fideles terra, ut sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.*

Explosis detractoribus, superbis, & avaris, ostendit, quos familiares, & Ministros elegerit. Ad fideles, qui erant in terrâ, sive ad eos, quos tales noveram, benignè respiciebam, eòsque eligebam, ut sederent mecum in mensâ, velut domestici, & familiares. Et si quis erat in civitate, vel Regno meo non solùm fidelis, sed etiam immaculatis moribus vitam ducens, hic mihi præcipuus Minister erat.

¶. 9. *Non habitabis in medio domus meæ,*

9m.

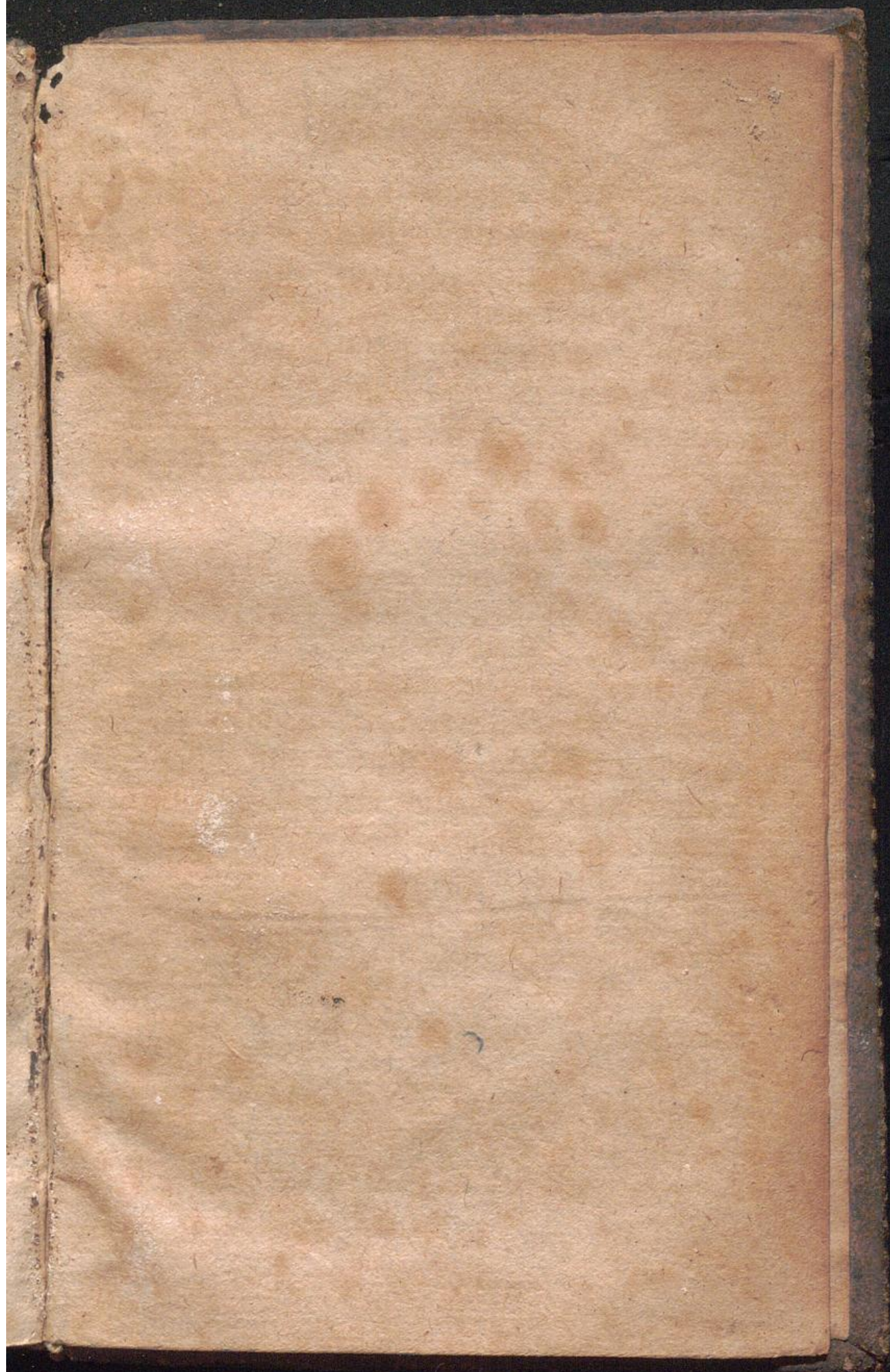
qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum.

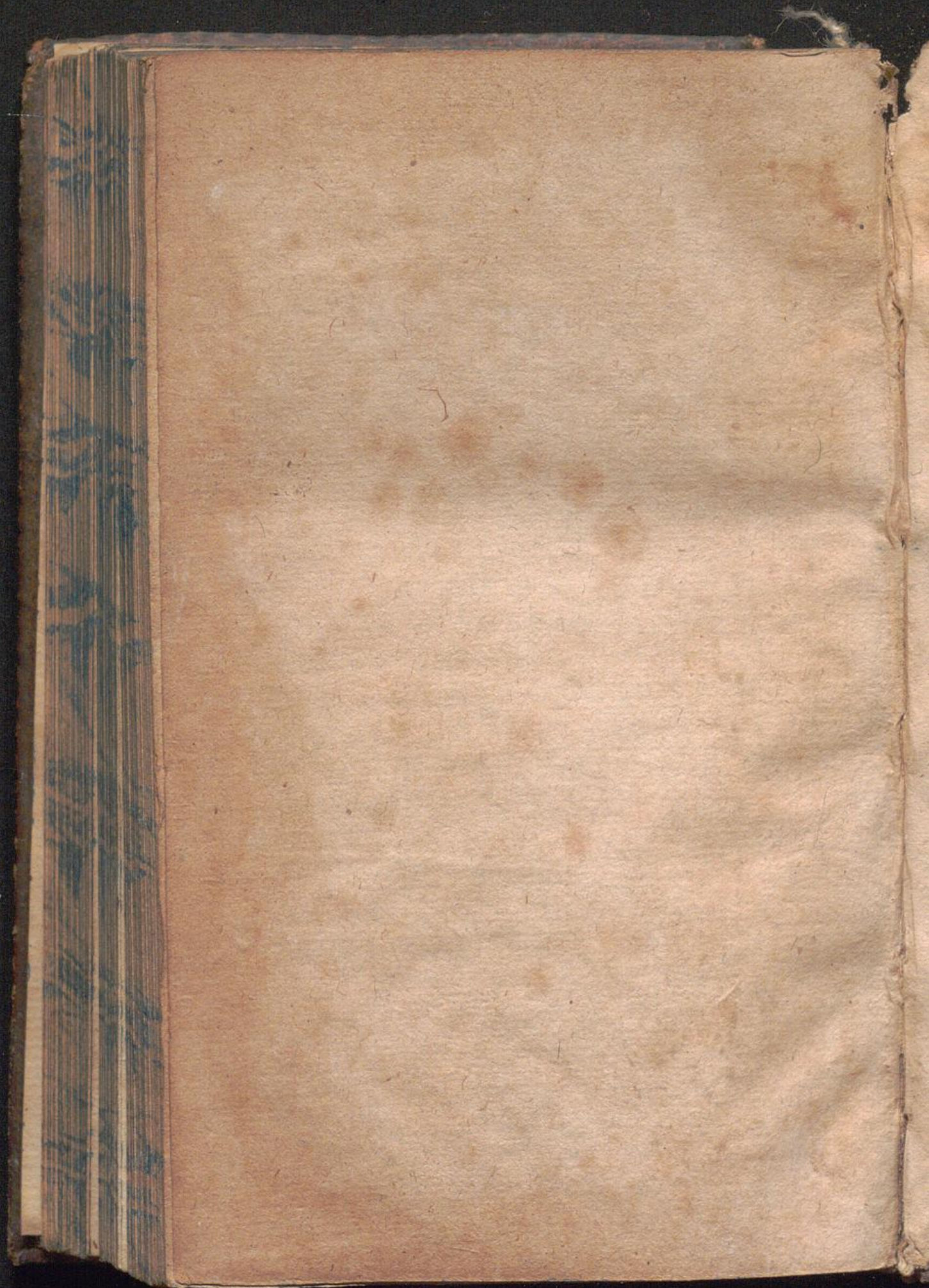
Suprà detestatus est superbos oculo, & secreto detrahentes proximo suo; jam superbos manibus, seu eos detestatur, qui superbè alios opprimunt, & loquentes mendacia ad fallendos quosunque homines. Ejusmodi dicit non *habitaturum* &c., seu non futurum inter intimos familiares suos. *Non direxit* &c. non prospectatus est coram me, quia non invenit gratiam coram oculis meis.

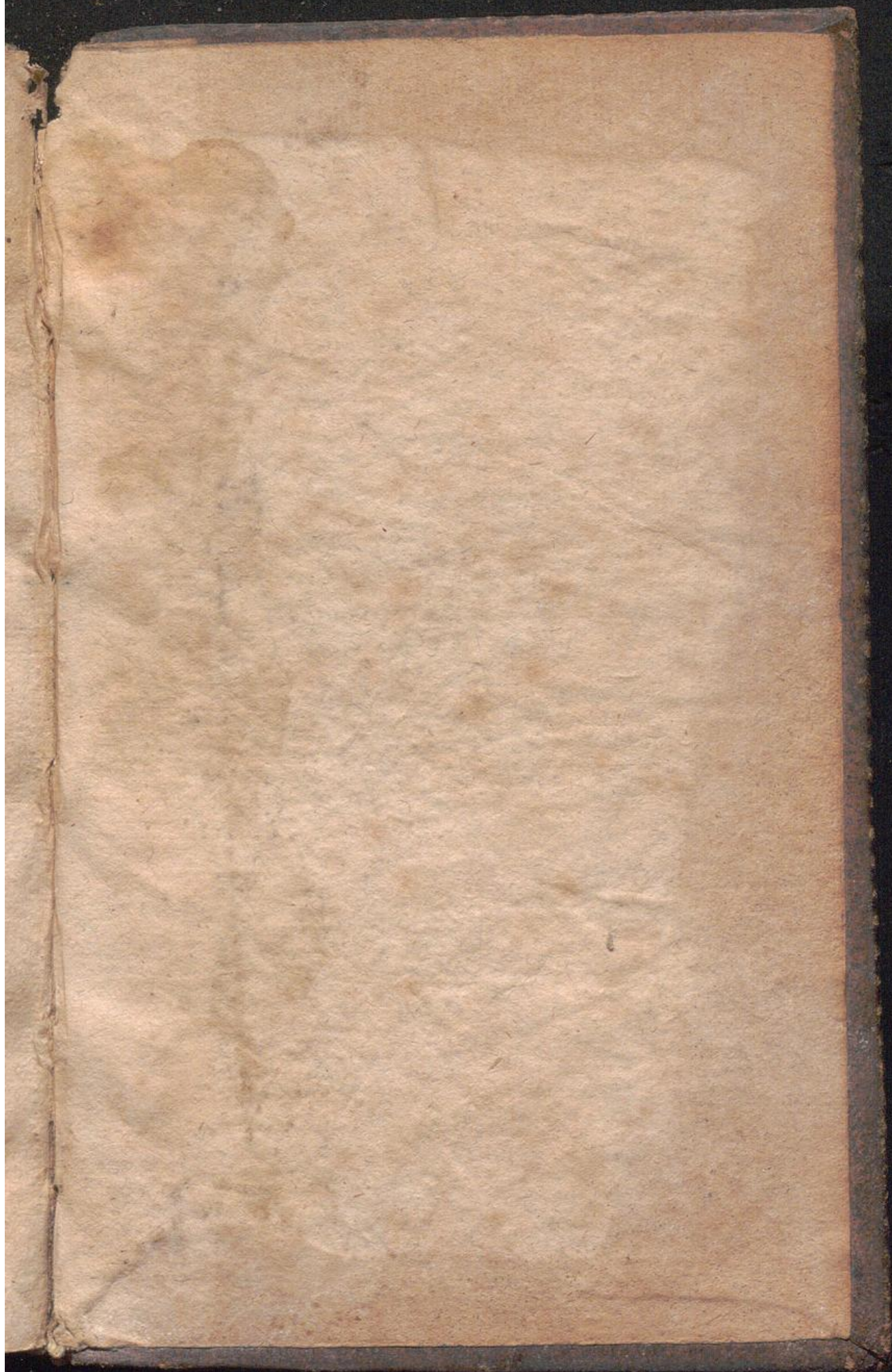
v. 10. *In matutino interficiebam omnes peccatores terre, ut disperderem de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.*

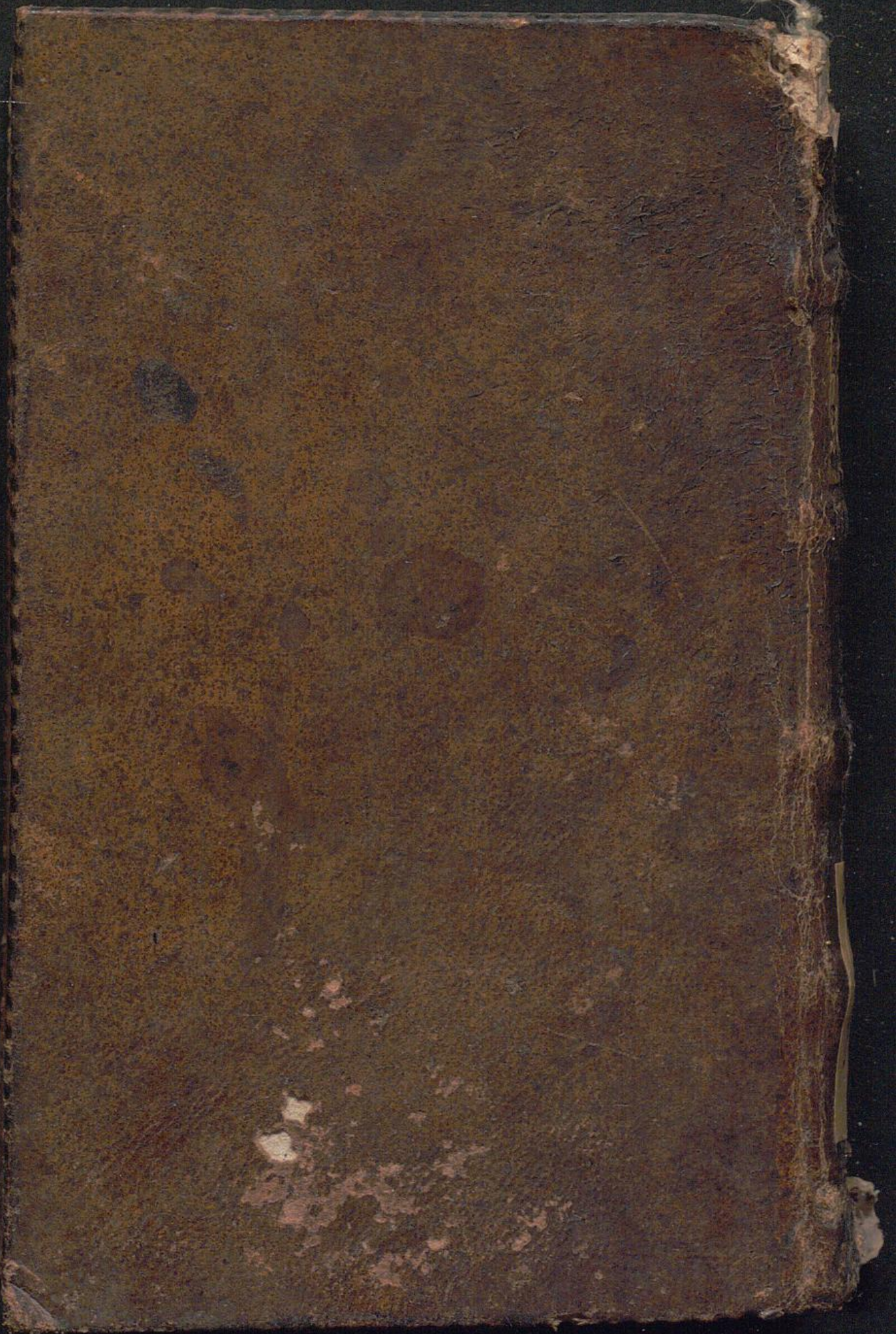
Concludit Psalmum, demonstrans zelum suum in purganda civitate Domini, in qua purificatione faciebat *misericordiam*, liberando bonos cives ab oppressionibus, & scandalis iniquorum: & *judicium*, malos meritis pœnis afficiendo. *In matutino*, maturè, celeriter, antequam mala radicarentur, *interficiebam* &c. eos, qui morte digni erant, & quibus vita concedi non poterat sine periculo innocentium. Id autem faciebam, *ut disperderem* &c., ut civitati sanctæ, & pacificæ pacem suam, & tranquillitatem restituerem, exturbatis inde omnibus perturbatoribus.

FINIS.

BELI RMI
IN
PSALMOS

Th
3172